

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra technické a informační výchovy

JANA BĚHUNČÍKOVÁ

V. ročník – Prezenční studium

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

**Lidové zvyky a tradice Valašskokloboucka a jejich využití ve
výuce pracovních činností na 1. stupni ZŠ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Pavlína Částková, Ph.D.

OLOMOUC 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Lidové zvyky a tradice Valašskokloboucka a jejich využití ve výuce pracovních činností na 1. stupni ZŠ vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Pavlíný Částkové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité odkazy a literaturu.

V Brumově – Bylnici dne 19.4.2016

.....

(vlastnoruční podpis)

Poděkování

Na úvod bych na tomto místě chtěla poděkovat své matce za podporu a obětavost při mém studiu na vysoké škole.

Další poděkování patří Mgr. Pavlíně Částkové Ph. D., za odborné vedení diplomové práce a vstřícné poskytování rad, dále učitelům a žákům z oslovených škol, kteří se účastnili dotazníkového šetření.

Rovněž děkuji své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Vymezení pojmů	9
1.1 Lidový zvyk	9
1.2 Lidová tradice	9
2. Historie Valašskokloboucka.....	11
2.1 Základní historicko-geografické údaje	11
2.2 Hospodářský a sociální vývoj	14
2.2.1 Obyvatelstvo.....	14
2.2.2 Obživa na Valašskokloboucku	14
2.2.3 Řemeslná výroba	14
2.3 Pamětihodnosti a významní rodáci města.....	16
2.4 Lidový oděv Valašskokloboucka.....	17
2.4.1 Význam a doklady o místním kroji	17
2.4.2 Lidový oděv jižního Valašska	19
2.4.3 Hlavní znaky valašského kroje	19
2.4.4 Současnost Valašskoklobouckých krojů	20
3. Typické zvyky a tradice na Valašskokloboucku v rámci ročních období	22
3.1 JARO	22
3.1.1 Velikonoce.....	22
3.1.2 Pálení čarodějnic	27
3.1.3 1. Máj.....	28
3.1.4 Letnice	29
3.2 LÉTO	30
3.2.1 Svátek Božího těla.....	30
3.2.2 Žně.....	30
3.2.3 Dožínky (Obžínky, Dožatá).....	31
3.3 PODZIM	32
3.3.1 Sklizeň	32
3.3.2 Sv. Václav.....	33
3.3.3 Dušičky.....	33
3.3.4 Sv. Martin	34
3.3.5 Draní peří a přástky	35
3.3.6 Sv. Kateřina	36

3.3.7 Sv. Ondřej.....	37
3.4 ZIMA.....	37
3.4.1 Advent.....	37
3.4.2 Sv. Barbora.....	38
3.4.3 Sv. Mikuláš.....	39
3.4.4 Sv. Lucie.....	41
3.4.5 Štědrý den.....	42
3.4.6 Sv. Štěpán.....	44
3.4.8 Silvestr.....	44
3.4.9 Nový rok.....	45
3.4.10 Tři králové.....	45
3.4.11 Masopust.....	46
4. Zařazení tématu v rámci pracovních činností do RVP ZV.....	49
4.1 Změny v českém školství v 21. století.....	49
4.2 Kurikulum.....	50
4.3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	50
4.3.1 Klíčové kompetence.....	51
4.3.2 Vzdělávací oblasti.....	52
4.3.3 Průřezová témata.....	53
4.3.4 Člověk a svět práce.....	54
5. Pracovní a technická výchova.....	56
5.1 Vývoj názorů na pracovní a technickou výchovu.....	56
5.2 Cíle, obsah a funkce pracovní a technické výchovy na 1. stupni ZŠ.....	57
5.3 Metody a formy pracovní a technické výchovy.....	58
6. Vliv pracovní a technické výchovy na vývoj žáka mladšího školního věku.....	60
6.1 Charakteristika žáka mladšího školního věku.....	60
6.1.1 Rozumový vývoj a rozvoj verbálního projevu.....	60
6.1.2 Emoční vývoj a prožívání.....	61
6.1.3 Sociální vývoj.....	62
6.2 Tělesný vývoj a motorika.....	63
6.2.1 Psychomotorický vývoj.....	63
6.2.2 Senzomotorický vývoj.....	64
6.2.3 Význam hry a herních činností a jejich zařazení do pracovních činností.....	65
EMPIRICKÁ ČÁST.....	67
7. Empirický výzkum a jeho hodnocení.....	67

7.1 Dotazníkové šetření a jeho hodnocení	67
7.2 Charakteristika vybraného souboru	67
7.3 Profil respondentů – učitelé	68
7.3.1 Vyhodnocení dotazníku pro učitele	68
7.4 Shrnutí dotazníku pro učitele	97
7.5 Profil respondentů – žáci	99
7.5.1 Vyhodnocení dotazníku pro žáky	99
7.6 Shrnutí dotazníku pro žáky	120
8. Celkové shrnutí výsledků a diskuze	122
9. Závěr	124
10. Seznam použité literatury a pramenů.....	125
11. Seznam příloh.....	130

Úvod

Dnešní svět je světem neustálých změn, nových myšlenek a inovativních technologií. Je to místo, ve kterém čas velmi rychle plyne a ve kterém sousloví „právě teď“ se již stalo minulostí. Důležitost přizpůsobit se moderním trendům je pro nás nevyhnutelná a heslo změna je život jsme se naučili přijímat s každodenní rutinou. V takovém prostředí neustálých obrátů však člověk ztrácí svoji identitu, své místo, kam patří. A proto je nesmírně důležité nezapomínat na své kořeny, na své předky a na prostředí, ve kterém žije. K tomu všemu nám napomáhají lidové zvyky a tradice, neboť je v nich ukryto naše nesčetné kulturní dědictví a moudra lidských pokolení.

V dávných dobách lidé neměli skoro nic, ale v podstatě měli všechno, co potřebovali, neboť byli sžiti nejen s přírodou, kterou ochraňovali a respektovali, ale hlavně dokázali žít pospolu a vzájemně si pomáhat. Své znalosti a vědomosti, jež získali od svých rodičů či prarodičů, předávali dále svým dětem z generace na generaci, čímž vytvořili neviditelná pouta, jež dávají životu skutečný smysl a ukazují jeho podstatu. Z tohoto důvodu je nesmírně důležité, abychom i v dnešní době předávaly tyto hodnoty dále, aby i v budoucnu zůstaly lidové zvyky a tradice živé a nezmizely z lidského povědomí.

Současně s tímto tématem bych chtěla vyzdvihnout i důležitost technické výchovy, neboť rozvíjí žáka mladšího školního věku po všech jeho stránkách, tedy po stránce rozumové, sociální, emoční a tělesné a mnohdy je ve výchovně-vzdělávacím procesu podceňována. Přitom však u žáků podporuje kreativitu, fantazii i tvořivost a přispívá k vytvoření pozitivního přístupu k práci. S ohledem na námět nám samotná lidová tvořivost nabízí velkou škálu různých námětů a činností, jež můžeme s žáky v technické výchově využít.

Téma mé diplomové práce jsem si vybrala především kvůli mému bydlišti, protože se domnívám, že jsem vyrostla v jedné z nejkrásnějších a nejzajímavějších částí naší republiky – v srdci východního Valašska obklopené krajinou Bílých Karpat. V místě, které je bohaté na lidové zvyky a tradice a velká část z nich se v malých obměnách dodržuje dodnes. A tím místem je valašskokloboucký region.

Celá diplomová práce je rozdělena do dvou oblastí, a těmi jsou teoretická a empirická část. Teoretická část této diplomové práce je rozdělena do 6 kapitol. V úvodní části se snažíme vymezit pojem lidový zvyk a lidová tradice, poté se zaměříme na historii Valašskokloboucka, konkrétně tedy na základní historicko-geografické údaje, zemědělskou a sociální oblast, místní pamětihodnosti či lidový kroj. Ve třetí kapitole mapujeme jednotlivé

lidové zvyky a tradice, které jsou tematicky rozděleny podle ročních období a na konci každého z nich se nachází praktické náměty, které bychom v rámci daného zvyku či tradice mohli s žáky v praktických činnostech využít. V kapitole číslo 4 poté následuje zařazení daného tématu do RVP ZV. Pátá kapitola se věnuje technické a pracovní výchově, jejich konkrétnímu vývoji, cílům, obsahům a funkcím, které jsou v této oblasti zahrnuty, poslední kapitola teoretické části bude navazovat na tu předcházející, v níž se pokusíme přiblížit vliv pracovní a technické výchovy na žáka mladšího školního věku. V empirické části zabývající se pedagogickým výzkumem se seznámíme s hlavním cílem empirického šetření, charakteristikou vybraného souboru a profilem jednotlivých respondentů. Poté se zaměříme na vyhodnocení jednotlivých položek v dotazníku a celkové závěrečné shrnutí zjištěných výsledků dotazníkového šetření.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmů

V následující kapitole se pokusíme o vymezení pojmů lidový zvyk a lidová tradice. Poté se zaměříme na jejich historický vývoj, důvody, proč vznikly a proč je lidé používaly, a také jakým způsobem bychom k nim měli přistupovat a jak bychom s nimi měli zacházet.

1.1 Lidový zvyk

Podle Ottova slovníku naučného je zvyk slovo, které označuje naše úkony, které se častým prováděním ustalují, aniž by k nim vůle dávala podnět. (2003) Jiné zdroje uvádí, že lidovým zvykem zpravidla označujeme tradici, kterou si lidé v rámci národních, přírodních nebo společenských změn vytvořili a kterou pomocí obřadů a svátků oslavovali. Na vytváření zvyků se velkou měrou podílela pohanská a později křesťanská víra, díky níž došlo k rozmachu kultury a zpřesnění rozdělení roku, což mělo za následek přesnější zavedení času a vznik kalendáře. (Boldiš, 2004)

1.2 Lidová tradice

Tradice označuje vypravování z dávných dob, které přechází z pokolení na pokolení pouze pomocí ústní formy. V širším smyslu můžeme zahrnout tímto pojmem vše, co nazýváme folklorem, což jsou nejen národní pohádky a pověsti, pořekadla a písně, ale i pověry a zvyky. Mimo jiné zde také mohou patřit řemeslné a umělecké výtvořiny, které jsou patrné na stavbách apod. (Otto, 2002)

Lidové zvyky a tradice provází člověka již od pradávna a patří mezi silné prostředky, které dokáží stmelit rodinu, obec, město i celý národ, neboť všechny důležité či jinak významné dny v lidském životě, jako bylo např. narození, svatba, začátek společné práce apod. považoval člověk za obsahově i hospodářsky velmi důležité a spolu s hmotným životem tvořily podstatu života. (Václavík, 1960; Šottnerová, 2008) Jejich používáním si lidé navzájem dávali najevo, že patří do určité skupiny, společnosti či k určitému národu. Zvyky a tradice byly úzce spjaty nejen s vírou lidí, ale i s různými mýty a přírodou, ve které měly a dodnes mají své pevné časové místo a přichází s neměnnou pravidelností každý rok.

I díky tomu se proto lidé často orientovali v čase podle přírody a s ní spojených tradic a zvyků, které se oslavovaly zpočátku v rámci pohanských obřadů, ve kterých se často objevovaly živly především ohně a vody, dále pak přísady např. soli, česneku, křenu, vejce, koláče aj., neboť si lidé chtěli ochránit nejen svoji úrodu, protože zemědělství pro ně znamenalo hlavní zdroj obživy, ale také i ochránit svoji rodinu od živelných pohrom a nemocí. Protože však člověku často chyběly reálné prostředky, uchýloval se k používání výše zmíněných přísad či živelů, o kterých byli přesvědčen, že mají určité síly či nadpřirozenou moc, kterou je nutné podpořit či jinak přinutit ke zvýšenému účinku, a tak je světil a používal při každodenních zvyklostech. Kromě hmotných předmětů přisuzovali lidé velkou moc také písním, především koledám, zvaným jako „štěstičky“ či „polazníčky“, které neobsahovaly křesťanské motivy. (Václavík, 1960)

Postupem času však tyto obřady ztratily svoji funkci, u některých z nich se zachovala pouze jejich forma, kterou si převzalo křesťanství do svých obřadů a pozměnilo její význam i výklad. Samotný příchod křesťanské víry velmi ovlivnil kulturu našeho národa, přispěl k jejímu rozvoji a podpořil přesnější rozdělení roku, což mělo za následek zpřesnění času a vznik kalendáře. Velká část zvyků se realizovala spíše na vesnicích než ve městech a dodnes tam má své hluboké kořeny, na Valašskokloboucku obzvlášť.

S příchodem moderních technologií již člověk upustil od tradičního života a s ním spojených zvyků a tradic, což znamenalo jejich velký úpadek. Některé z nich byly zcela zapomenuty, jiné pozměněny, či nahrazeny novými a postupem času se natolik zautomatizovaly, že se staly tradicí, např. trhy či jarmarky. (Pokorná, 2010)

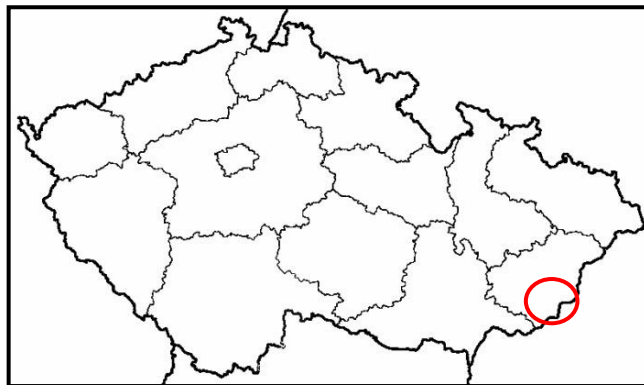
Věříme, že je nesmírně důležité již v dětech vzbuzovat národní povědomí, protože zvyky a tradice jsou naším cenným dědictvím, které právě v dnešní době může být zdrojem nejen poznání, ale i inspirace pro současného člověka. A proto je nutné zajistit přenášení našich zvyků a tradic od našich předků z generace na generaci, čímž zachováme náš národ. (Šottnerová, 2008)

2. Historie Valašskokloboucka

Ve druhé kapitole se budeme zabývat vznikem a zeměpisnou polohou Valašských Klobouk, jejich osídlováním a postupným vývojem až do současnosti. Poté se zaměříme na místní obyvatelstvo, na jejich život a způsob obživy, s čímž souvisí rozvoj zemědělské a řemeslné výroby. Na závěr si řekneme, jaké významné stavby a pamětihodnosti ve městě a jeho blízkém okolí můžeme vidět, či navštívit a seznámíme se okrajově také i s lidovým krojem, v němž se odráží tradiční prvky a znaky, které jsou pro tento mikroregion tolik typické.

2.1 Základní historicko-geografické údaje

Valašské Klobouky nebo také Klobúky se rozprostírají v jihovýchodní části zlínského kraje. Náleží do chráněné krajinné oblasti Bílých Karpat a leží částečně na návrší, částečně v údolí pravého břehu potoka Kloboučky. Žije zde přes 5000 tisíc obyvatel a součástí města jsou také tři obce - Mirošov, který byl připojen v roce 1964, Lipina připojena v roce 1976 a Smolina, která se k Valašským Kloboukům připojila v roce 1980.

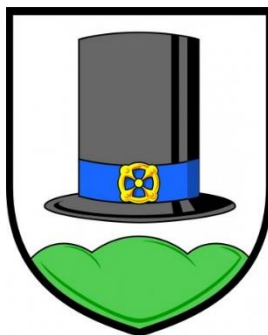


Obr. č. 1: Poloha Valašskokloboucka na mapě ČR

Zdroj: (Mapa České republiky [online])

O osídlení tohoto města v době pravěku a v době protohistorické není výraznějších dokladů. První zmínky o Valašských Kloboukách se datují od roku 1241, kdy Tataři vtrhli na Moravu, a tak svým původem náleží Klobouky mezi nejstarší moravské osady. Písemný doklad o vzniku Klobouk se však datuje až o sto let později, tedy v roce 1341 a samotný název a počátek města je ukryt v lesích nedalekého panství. Dle pověsti si tamní páni oblíbili jistou studánku, ke které často schváčení štvanicemi usedali k odpočinku a osvěžení. Aby tuto

studánku s velmi znamenitou vodou opět našli, označili si ji holí, na kterou zavěsili klobouk. A tak získala osada, která záhy vznikla v těch místech, od zavěšeného klobouku název. (Odehnal, 2005) A právě klobouk je vyobrazen na nejstarší obecní pečeti i na starém městském znaku s nápisem: „*Tossiz miesta Klobuk 1584*““. (Zemek, Kukulka, 1974, s. 30) V dnešním znaku města se nachází černý vysoký klobouk s modrou stuhou a zlatou sponou na stříbrném pozadí. Ve spodní části znaku pod kloboukem se nachází zelené trojvrší jako symbol valašských kopců.



Obr. č. 2: Znak města Valašské Klobouky

Zdroj: (Jižní Valašsko [online])

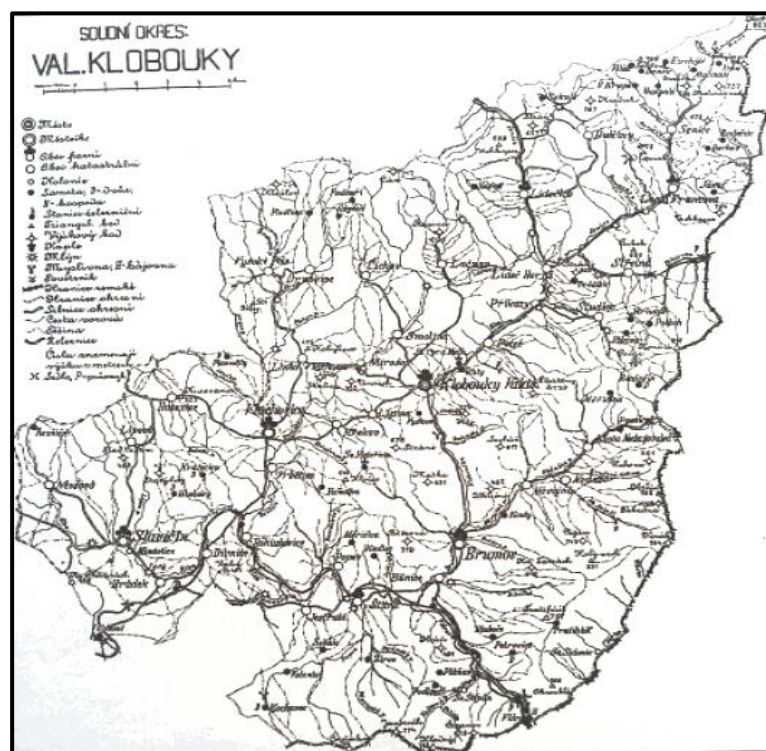
K založení městečka hrály roli nejen náboženské a kulturní důvody, ale hlavně důvody hospodářské, neboť rozsáhlé čtvercové náměstí poskytovalo ideální prostor pro trhy, a tedy i pro rozvoj obchodu. Mimo jiné získalo město hrdelní pravomoc v roce 1356.

V počátcích byly Valašské Klobouky rozděleny na obce Starý Klobúk a Nový Klobúk, které se v roce 1423 na rozhodnutí krále Zikmunda spojily v jeden celek. Až do roku 1500 byli Klobučané královskými poddanými nedalekého zeměpanského hradu Brumov. Jelikož byl však hrad ve stejném roce prodán, povýšily Valašské klobouky na šlechtické město poddanské.(Peřinka, 1905). Mezi lety 1621 – 1622 bylo město postiženo vojsky Betlena Gábora, a o rok později zde dokonce císařští kozáci pobili téměř sedmdesát lidí. Největších pohrom se však toto město dočkalo až v druhé polovině 17. století a na počátku 18. století, kdy bylo téměř celé zničeno tatarským vojskem, mnoho z obyvatel bylo zabito nebo odvečeno do zajetí, případně prodáno do otroctví. Mezi lety 1703 a 1704 byly Klobouky opět napadány kuruckými vojsky a byly natolik vypleněny, že zůstaly až do roku 1736 pusté a neobydlené. „*Teprve po potlačení Rákocziho povstání nastává nové období pozvolné renezanace města, již v roce 1758 bylo ve městě obsazeno 231 domů a později roku 1783 byly panovníkem potvrzeny městu některé jeho původní městské výkazy, týkající se především práva trhu.*“ (Nekuda, 1995, s. 624) V roce 1851 se stalo Valašskokloboucko

sídlem okresního soudu a postupem času zde byla založena např. městská spořitelna či telegrafní stanice.

Ve městě byla provedena oprava kašny a vodovodu a roku 1890 začala dlažba náměstí. O šest let později však bylo město zachváčeno krutým požárem a shořela velká část města, jejíž budovy byly do té doby postaveny převážně ze dřeva. I přes tento požár byly budovy znovu postaveny a opraveny. Od založení města až do dnešní doby se nám zachoval pouze půdorys města a jádro kostela.

Stejně jako i v jiných částech jižního Valašska, i zde sehrálo negativní roli období druhé světové války, které v tomto městě skončilo díky osvobození rumunskými jednotkami 2. května 1945. Až do roku 1948 bylo připojeno Valašskokloboucko k Uherskému Brodu, poté se stalo součástí gottwaldovského, nyní zlínského kraje. (Nekuda, 1995)



Obr. č. 3: Soudní okres Valašské Klobouky z roku 1905

Zdroj: (Peřinka, příloha, 2005)

2.2 Hospodářský a sociální vývoj

2.2.1 Obyvatelstvo

Už od počátku převažovala v Kloboukách slovanská etnicita, která byla rozšířena i o německou menšinu v 18. století. Po vpádech nepřátelských vojsk v 17. století zde nežilo ani tisíc obyvatel, situace se však během dalších století zlepšovala a zastavila se u necelých třech tisíc počátkem 20. století. Nárůst obyvatel pokračoval velmi pomalu, k většímu rozmachu došlo až po druhé světové válce, neboť došlo ke zvýšení industrializace. (Nekuda, 1995)

2.2.2 Obživa na Valašskokloboucku

Dříve bylo vše jiné a tedy i způsob obživy. Lidé nebyli tak nároční jako dnes, ať už v jídle či ošacení. Přes léto vždy nahospodařili tolik, aby dokázali celou zimu přečkat.

Mezi základní způsob obživy patřil chov dobytka, který se provozoval i v rodinách papučářů a soukeníků. V každé chalupě chovali dvě až tři ovce, ze kterých získávali sýr, který poté ženy zpracovávaly a ukládaly do nádob tak, aby co nejdéle vydržel. Takto zpracovaný sýr si z části nechávali k domácímu užitku a z části ho prodávali po domech. (Sušilová, Fojtík, 2012)

Dalším způsobem obživy bylo zpracovávání vlny a to nejvíce na Slovensko do Púchovské doliny. Brzy ráno vyrážely ženy, někdy i s dětmi, na cestu. Vlna se nedříve zpracovala, poté zkramplovala. „*Z kramplí sa udělaly frádle a to potom na kolovratoch spřadlo do culíků. A už to bylo nachystané dat na stav. Natáhla sa osnova a útor sa házal člnkem.*“ (Sušilová, Fojtík, 2012, s. 10) Třetím a nejdůležitějším druhem obživy na Valašsku bylo zemědělství, konkrétně pěstování řepy a obilí. Sklizní řepy se nejvíce účastnily ženy, které díky tomu získávaly pro své muže tzv. výžinek, což byl jakýsi způsob odměny v naturáliích. (Sušilová, Fojtík, 2012) V Kloboukách převažovali malorolníci a skupina zámožnějších rolníků, kteří vlastnili v průměru kolem 13 ha.

2.2.3 Řemeslná výroba

Valašské Klobouky od pradávna patřily a stále patří k nejvýznamnějším střediskům tradiční řemeslné výroby. Mezi typická řemesla zdejší oblasti patřilo především papučářství a soukenictví, kterému se nikde jinde nevyrovnali. Z ostatních řemeslných cechů byli

ve městě také hojně zastoupeni např. krejčí, ševci či kožešníci. Existence soukenického cechu sahá až do 16. století, avšak jeho rozmach byl zaznamenán hlavně mezi 17. a 18. stoletím. Vyrábělo se především sukno, houně a součástky lidových krojů. Jelikož byly výrobky velmi žádané, podnikaly se kvůli nim dlouhé cesty na vzdálenější trhy, např. do Brna či Bratislavy. Díky tomu soukenictví zaměstnávalo mnoho rodin, které si vydělávaly spoustu peněz. Kolem roku 1800 bylo v této oblasti zapsáno 509 soukeníků a 72 tovaryšů z devíti okolních vesnic. Po roce 1837 byla zahájena také papučářská výroba, které se Klobučané přiučili od uherských Slováků. Postupem času však zdejší soukeníci nemohli udržet konkurenci větších podniků, a proto v polovině 19. století zavedli bratři Brattmannové v Kloboukách spřádací stroje poháněné parní silou. Tito bratři vlastnili jednu z největších textilních firem na okolí, kterou však kvůli tlaku konkurence museli zastavit. Ohledně papučářské výroby patřila jedna z největších dílen založená v roce 1871 Gessnerovi a K. J. Ždichyncovi. Jednalo se především o výrobu valašských papučí a pak jejich následný prodej spolu s houněným sukem a výrobou obleků z tohoto materiálu. A právě kloboucké papuče

si získaly v 90. letech věhlas po celé monarchii. Další velmi významná papučářsko-soukenická manufaktura patřila F. Šerému, která od roku 1888 používala nejmodernější stroje na česání a spřádání vlny a orientovala se převážně na výrobu příkrývek.

V roce 1898 se spojili drobní soukeničtí řemeslníci a založili Družstvo soukeníků a papučářů jako ochrana před konkurencí. I přesto však docházelo v některých obdobích k úbytku určitých druhů výroby, což byl důsledek nízké technické úrovně a malého rozsahu výroby. Zdálo se, že soukenictví v Kloboukách zanikne, nakonec se však udrželo právě díky výrobě papučí, houní a hrubých suken na haleny. Před 1. světovou válkou ve městě a jeho blízkém okolí pracovalo přes 60 drobných výrobců houní a několik desítek papučářů. Tento počet se zvýšil ve 30. letech na 90 mistrů a prošíváním podešví se živilo téměř 4 000 lidí. Ve 40. letech v Kloboukách přibyla továrna Umtex na umělé textilie. Jejím vlastníkem byl Jaroslav Bařinka a zaměstnával kolem 70 pracovníků. Nakonec však byly textilní továrny Bařinky i Šerého jako přebytečné zrušeny a nahrazeny strojírenskými závody. Zbylí papučáři začali po druhé světové válce pracovat pro továrnu Svit, která se nacházela v původním Gottwaldově, a pro továrnu Kotva v Prostějově. Nová éra nastala papučářům po roce 1950, kdy došlo ke združstevnění řemesel a vzniku družstva Lipta, které později v roce 1961 změnilo název na Valašku, což bylo družstvo lidové umělecké zábavy. Stejně jako u papučářů, i u soukenického řemesla byla provedena socializace v roce 1951. (Zemek, 1974) Od roku 1966 se dále ve Valašských Kloboukách rozvíjelo chemické družstvo Důbrava, které

se zabývalo výrobou čisticích prostředků a saponátů. Kromě těchto výroben existovala ve městě i celá řada jiných provozoven, např. pálenice, okresní průmyslový kombinát a jiné.

V současné době ve Valašských Kloboukách funguje německý podnik Groz-Beckert, na místech původní továrny Umtex, který se zaměřuje na výrobu jehel do šicích strojů. Tato firma patří mezi největší zaměstnavatele ve městě a má pobočky nejen v Evropě, ale i v USA či Japonsku. Dále stále existuje i chemické družstvo Důbrava. Mimo jiné lidem práci zprostředkovává také i soukromé pekařství Švach, školní instituce, městský úřad či sociální správa. (Valašské Klobouky, ©2010)

Ze dvou nejnámějších řemesel, která se v tomto městě provozovali, tedy papučářství a soukenictví, se zachovalo do dnešní doby pouze jedno z nich, a to papučářství. V Kloboukách a blízkém okolí se nachází několik málo soukromých dílen, které se do současnosti zabývají výrobou valašských papučí. Soukenictví bohužel nedokázalo udržet svoji tradici a skončilo po druhé světové válce, tedy v roce 1948. (Nekuda, 1995)

2.3 Pamětihodnosti a významní rodáci města

Vlivem častých nepřátelských vpádů se ve městě mnoho památkově hodnotných staveb nedochovalo. Mezi nejstarší stavby, které však zůstaly, patří kostel, který byl zasvěcený Povýšení sv. Kříže a byl vybudován patrně v pozdním středověku. Jeho přesné stáří nelze s jistotou určit, neboť vlivem častých přestaveb zmizela většina středověkých rysů. Poslední přestavba se konala v roce 1771 a dala kostelu současnou podobu. Zároveň se v jeho blízkosti nachází socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1773.

Další významnou pamětihodností je radnice, která se nachází na náměstí a byla postavena ve druhé polovině 18. století. Má pozdně barokní jádro a svou nynější podobu získala na konci 18. století a v 1. polovině 20. století díky rekonstrukci. V současné době se v radnici nachází městské muzeum a v její blízkosti můžeme vidět také pranýř, který vznikl v renezanci a patří k jednomu z nejstarších dochovaných pranýřů na našem území. Uprostřed náměstí se nachází další zajímavá památka a tou je mariánský sloup se sochou Panny Marie a dalších světců, např. sv. Floriána, sv. Vendelína aj. z roku 1761. (Nekuda, 1995)

Dřívější život Klobučanů zde připomínají tři dřevěné roubené domečky, nacházející se podél cesty směrem na Bylnici nebo také v Soukenické ulici. Tyto dřevěnice jsou dokladem lidové architektury a jsou jediné, které vydržely obrovský požár města v roce 1890, kdy většina domů byla zničena a nová výstavba již měla silnější základy a zděnou podobu.

V prvním ze dřevěných domů žil původně obuvnický rod Jana Pivečky, jehož otec poté v nedalekém městě Slavičíně vytvořil obuvní firmu, která funguje dodnes. A v rámci nadace Jana Pivečky, městského muzea a dalších institucí byla tato roubenka otevřena a zpřístupněna veřejnosti. V interiéru je k vidění prostá řemeslnická domácnost a dílna nadále slouží jako výrobní papučí. Další dřevěnice se nazývá Kosenka a je sídlem Českého svazu ochránců přírody, kteří se snaží neustále oživovat a chránit krajinu a kulturního dědictví Valašska. Každý rok zde může vidět veřejnost v rámci tradičního mikulášského jarmeku oživlé starodávné vánoce s typickými zvyky a tradicemi, či ukázky lidových řemesel, jako bylo např. kovářství nebo proutkařství. (Valašské Klobouky, ©2010)

Z mladšího období, tedy z roku 1900, patří mezi významné stavby secesní Brattmanova vila, nacházející se v blízkosti kostela a Hornův dům, kde sídlí dnešní městský úřad. Oba budovy byly navrženy architektem Hubertem Gessnerem a patří mezi jedny z nejhodnotnějších příkladů secesní architektury ve zlínském kraji. (Nekuda, 1995)

Co se týká významných osobností, které se ve Valašských Kloboukách buď narodily, nebo působily či stále ještě působí, bychom mohli jmenovat básnířku, spisovatelku a překladatelku Milenu Fucimanovou, která v současnosti působí v Brně, dále Libuši Sušilovou, která byla národopisnou pracovnící, či Ladislava Mňačka, spisovatele, který proslul svým románem Smrt si říká Engelchen, který se také dočkal velmi úspěšného filmového zpracování. (Nekuda, 1995)

2.4 Lidový oděv Valašskokloboucka

2.4.1 Význam a doklady o místním kroji

Oděv tvoří nedílnou součást každodenního života člověka, společnosti. To, jaké oblečení lidé nosí, může být odrazem nejen jejich osobnosti, pocitů, či vkusu, ale může se také vztahovat k určitému místu a času, k víře, sociálnímu postavení, společenskému statusu a v neposlední řadě také ke stáří. *„Nejstarší zprávy o valašských krojích nacházíme v archivních dokladech, zejména v pozůstalostních spisech, kde se objevují strohé údaje o jednotlivých oděvních součástkách. Tyto zprávy jsou pro nás cenné zejména charakteristikou použitého materiálu i z hlediska terminologického, neboť uvádějí názvy, které později vymizely.“* (Kovářů, 2008, s. 9) Jedním ze základních vyobrazení kroje z jižního Valašska patří grafika S. Mansfelda, který v jednom z místopisných děl z roku 1786 znázornil jihovalašského pastevce. (Petráková, 2013) Mezi další velký přínos pro studium lidového

kroje byl písemný dokument pořízený mezi lety 1777-1779, který byl pořízený chirurgy, kteří se účastnili soudu, který vyšetřoval obyvatele valašských vesnic kvůli jejich přihlášení k evangelické víře, na popud tolerančního patentu, který byl avšak falešný. Díky podrobnému popisu obžalovaných osob jsme získali důkazy o použitých materiálech, barvách či stříhu místních. (Kovářů, 2008) V zápisech F. Matýska, který studoval valašskou svatbu, můžete také nalézt zmínky o valaškoklobouckém kroji. Velkou hodnotu má také třísvazkové album fotografií s názvem Vyobrazení moravského lidu a moravských krojů, které obsahuje obrázky zanikajících krojů pořízených ke konci 19. století. (Petráková, 2013)

V rámci Valaškokloboucka byla možnost různých variant lidového oděvu a krojů velmi široká. Počátkem 70. let 19. století však nová generace již tolik nepořizovala tradiční kroje a postupem času donosili zbylé krojové součástky staří lidé. Lidový oděv byl nahrazen levnějším, městským ošacením z továren. Městskou modu si jako první osvojili muži, kteří často kvůli svému zaměstnání museli cestovat mimo obec. Ženy se dlouho držely tradic a nosily typické šátky uvázané na hlavách a zástěru, což jim bylo ku prospěchu, protože na konci 19. století přišla první vlna návratu ke kroji a druhá hned vzápětí, v období první republiky a druhé světové války. (Petráková, 2013)



Obr. č. 4: Fotografie tří generací žen z Valaškokloboucka, starší v typickém kroji, mladší již v poloměstských šatech

Zdroj: (Petráková, 2013, str. 61)

2.4.2 Lidový oděv jižního Valašska

Na konci 19. století proběhl soupis všech valašských krojů, které byly roztrženy do 18. skupin. Hlavní zřetel ve třídění byla dána příslušností obce k jednotlivým farnostem a celkový vzhled lidového kroje. Na Valašskokloboucku se bohužel v počtu k dalším jihovalašským krojovým okrskům zachovalo nejméně dokladů o dřívějším ošacení místních lidí. Jedním z důvodů je fakt, že obyčejný venkovský člověk nepatřil k hlavním motivům, které malíři vyobrazovali ve svých malbách, což se však změnilo s příchodem romantismu v 18. století. (Kovářů, 2008) Místní kroj byl lehce rozeznatelný od těch ostatních, neboť byl velmi jednoduchý a barevně strohý, což bylo odrazem chudoby kraje a jeho výroba se opírala především o len, vlnu či konopné vlákno. I přesto však některé jeho znaky pronikaly do okolních či vzdálenějších krojových oblastí a naopak zdejší kroje přebíraly řadu znaků z okolních regionů. (Petráková, 2013)

2.4.3 Hlavní znaky valašského kroje

Mezi hlavní znaky ženského lidového kroje patřil plátěný rubáč, který nahrazoval spodní prádlo a postupem času se zjednodušil na kratší bavlněnou košilku. Přes rubáč se oblékala sukně buď samostatná, nebo sešitá živůtkem a také rukávce rozdělené na dva typy, a to pro dívky svobodné, které nosily rukávce rovné a stánkové pro ženy vdané. Přes rukávce se oblékala další nezbytná součást, a tou byla leknice, neboli sukně sešitá živůtkem. Zbytek kroje byl doplněn pokrývkou hlavy, silnými vlněnými punčochami či ponožkami a podomácku vyrobenou soukenickou obuví.



Obr. č. 5 a 6: Kabátek z tmavě modrého listru (přední a zadní část)

Zdroj: (Petráková, 2013, str. 57)

Co se týká mužského kroje, mezi základní složku patřila dlouhá plátěná košile, světlé barvy, která byla sešita ozdobným stehem, dále pak soukenné nohavice z ovčí vlny s rozparkem, které byly v pase zavázány koženým řemenem ozdobeným hřeby, soukenné

papuče nebo krpce, což byly vysoké boty vyrobeny z jednoho kusu vepřové nebo koňské kůže a soukenný brunclík. V zimních měsících byl mužský kroj doplněn kratším soukenným kabátkem modré či zelené barvy s klíny na bocích nebo kožichem různé délky, který byl téměř totožný pro obě pohlaví. Stejně jako ženský kroj, i tento byl prostý, vyroben z tradičních materiálů, ve kterých převládala především bílá barva sukna. (Petráková, 2013)

Zvláštní skupinu u mužských krojů tvořil oděv pastevců, který často přispíval nejen k poznání karpatské kultury, ale podílel se i na utváření kultury Valašskokloboucka. (Štika, 1960)

2.4.4 Současnost valašskoklobouckých krojů

Do dnešní doby se zachovalo téměř 300 krojových součástí, které pochází především z meziválečného a poválečného období a jsou k vidění především v městském muzeu ve Valašských Kloboukách. Menší části místního lidového oděvu jsou však i v dalších moravských muzeích, ale také i v pražském Národním muzeu. Expozice lidového oblečení obsahuje více ženských krojů, neboť muži sundali své kroje dříve, než o ně nastal sběratelský zájem. Mezi ženské součásti kroje, které si v muzeu můžeme prohlédnout, patří typické rukávce, šátky, sukně, leknice, živůtky, kabátky, kožichy apod. Mimo to jsou zde vystaveny také cenné zlomky různých výšivek, vzorky rozdílných textilií používaných při výrobě tradičního valašskoklobouckého kroje, vlněné tkaniny či tenká sukna odlišných vzorů. To vše doplněné o významné nákresy a popisy výšivek rukávců, které vytvořila Libuše Sušilová, která patřila k významným odborníkům jižního Valašska na kroje a krojové vyšívání. Z mužského šatstva je k vidění několik krojů, které vzešly z rekonstrukce místních krojových krejčí ve 20. století. (Petráková, 2013)



Obr. č. 7: Klobučané na fotce z roku 1929

Zdroj : (Sušilová, 2010, s. 53)

3. Typické zvyky a tradice na Valašskokloboucku v rámci ročních období

V této kapitole se budeme zabývat typickými zvyky a tradicemi, které se v jednotlivých ročních obdobích na Valašsku slavili. Přiblížíme si, jak jednotlivé svátky vznikly, co všechno se v jednotlivé dny dělalo a jakým způsobem Valaši tyto dny prožívali. Zároveň si také ukážeme, jakým způsobem můžeme tyto zvyky a tradice uplatnit ve výuce pracovních činností.

3.1 JARO

3.1.1 Velikonoce

Velikonoce jsou tradiční oslavou jara a zároveň se jedná se o nejvýznamnější svátek křesťanského roku. Jeho název pochází z „velké noci“ ze soboty na neděli, kdy byl umučen a zmrtvýchvstal Ježíš Kristus. Datum tohoto svátku připadá na neděli po prvním jarním úplňku, trvá 7 týdnů a zahrnuje šest dní postu neboli pašijový týden a vlastní svátky – velikonoční hody, které jsou zakončené veselou koledou neboli pomlázkou. Postní doba začíná Popeleční středou, tedy den po ukončení masopustního úterý, které tradičně končí půlnocí. Poté přichází půst trvající 40 dní, který je určený k rozjímání a přípravám na dny svátků. Tato doba není příliš významná, a proto se zde situovaly zvyky, které neměly náboženský obsah, ale obecně souvisely s jarem, kde toto období u nás spadá. Každá neděle v tomto období měla svůj lidový název, první neděle se jmenuje černá, poté pražná, kýchavná, liščí a poslední, a zároveň nejvýznamnější dvě nazýváme nedělí smrtnou a květnou. (Bestajovský, 2006)

Smrtná neděle

Smrtná neděle nebo také Smrtelná nese název, který nás jednoznačně vede ke zvyku obecně známému - vynášení smrti, což je jeden z nejstarších zvyků u nás a symbolizuje vyhánění zimy. Dle tradice všechna svobodná děvčata ze vsi vyhotovila figurínu, která materiálem i formou představovala smrt, nebo také jinak řečeno smrtku, mořenu či morenu. „*Hotovou smrtku děvčata po obchůzce obce vynesla za ves, někde ji pálila, ale nejčastěji vhodila do tekoucí vody, do potoka nebo řeky, která ji odnesla jako symbol překonání zimy.*“

(Langhammerová, 2004, s. 51) Zpět se vraceli se zeleným stromkem, chodili od domu k domu a prozpěvovali si. (Bestajovský, 2006)

Na Valašsku se vynášela „Mařena“ zhotovená ze slámy. Poté, co se házela do vody bylo zvykem, že po ní chlapci házeli kameny. Věřilo se, že pokud by nějaký chlapec nepřišel na Mařenu hodit, někdo z jeho rodiny by do roka zemřel. (Sušilová, 2010)

Květná neděle

Květná neděle je poslední postní nedělí a zároveň začátkem pašijového týdne. Je svázána s křesťanskými motivy např. se slavným vjezdem Ježíše Krista do Jeruzaléma, kde ho lidé vítali čerstvými ratolestmi ze stromů a házeli je na cestu. (Langhammerová, 2004)

Celý tento den byl ve znamení obřadu svěcení kočiček, či kocanek, koťátek apod., které lidé nosili do kostela. Poté, co si nově vysvěcené kočičky přinesli domů, zastrkovaly je za kříž či svatý obrázek a staré kočičky spálili. Mimo jiné se také dávaly dobytku, když onemocněl (Sušilová, 2010) V tento den se nesmělo nic péct, aby se nezapekl květ na stromech, což by znamenalo neúrodu. Kromě toho si lidé také oblékali nové šaty, aby v nich člověk kvetl. (Bestajovský, 2006)

PAŠIJOVÝ TÝDEN

Květná neděle otevírá vážný čas Velikonoc – pašijový, nebo také Svatý či Velký týden, kdy hlavním motivem jsou Pašije, evangelická zvěst o umučení Ježíše Krista, která je popsána ve čtyřech evangeliích – sv. Jana, sv. Marka, sv. Lukáše a sv. Matouše. Přitom název pašije je odvozen z latinského slova passio = utrpení.

Mezi vlastní velikonoční svátky patří Škaredá středa, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Hod boží velikonoční a Velikonoční pondělí. (Langhammerová, 2009)

Škaredá středa

Podle Písma v tuto středu udal Krista Jidáš velekněžím, čímž učinil první krok zrady a začátek Ježíšovy pozemské zkázy. Proto je tento den označen odsudkem ošklivý, škaredý. Podle tradice se lidé v tento den na sebe nesmějí škaredit, být zlí a nepříjemní, aby jim toto chování nezůstalo na celý příští rok. Na Škaredou středu, jiným označením také Popeleční, Černou či Smetnou, lidé přicházejí do kostela k přijetí popelce, což je křížek vyznačený popelem udíleným knězem, který zároveň pronáší větu: „Pamatuj, že jsi prach a v prach se navrátíš!“. Popel je symbol spálených ratolestí, což je označení pro svěží zelený výhonek

či proutek jívy s rozkvetlými kočičkami, posvěcených při předešlé Květné neděli. (Langhammerová, 2004)

Zelený čtvrtek

Tímto dnem si připomínáme Poslední večeři Páně, při níž se Ježíš loučil s apoštoly, označil Jidáše za zrádce a ustanovil eucharistii – ritus obřadního přijímání chleba a vína jako těla a krve Kristovy. Po večeři odešel Kristus s několika učedníky k poslední modlitbě, po které následovalo Ježíšovo zatčení a dokonání zrady – Jidášův polibek.

Čtvrtek je nazýván zelený, což označuje oslavu rašící zeleně a příchod jara. Podle zvyku se v tento den často cituje motiv Jidášovy zrady ve formě chlapecké hry zvané „honění jidáše“ a peče se obřadní pečivo – jidášky. *„Od Zeleného čtvrtku až do Bílé soboty se také konají chlapecké obchůzky odvozené z liturgie pašijového týdne, kdy se v kostelích od čtvrtka do soboty nezvoní zvony a zvonky, ale klape dřevěnými klapačkami“*. (Langhammerová, 2004, s. 73) Obchůzka se koná 3x denně, vždy ráno, odpoledne a večer a poslední den, tedy v sobotu, se chlapani vydají na obchůzku po domech, kde za odměnu dostávají výslužku – syrová vajíčka, sladkosti či peníze. (Langhammerová, 2004)

Podle tradice lidé v tento den vstávali velmi brzy, aby se omyli rosou, která zabraňovala onemocnění šíje a dalším nemocem. Hospodyně zametly dům ještě před východem slunce a toto smetí odnesly na křižovatku cest, aby se v domě nedržely blechy. Po celý den se pak jedla jen zelená strava, ať už zelí či špenát, aby byl člověk po celý rok zdravý.

Velký pátek

V tento den si připomínáme smrt Ježíše Krista, a proto jej prožíváme ve znamení smutku a rozjímání. Dle evangelií zemřel Ježíš na kříži ve tři hodiny odpoledne, což je symbolický čas, kdy se také koná bohoslužba, jejíž výzdoba je také velmi chudá, bez květín a svící. (Bestajovský, 2006)

Podle Bible se při Kristově smrti odehrály mimořádné jevy, které měly věštit konec světa, např. otevírala se země a hroby, rozpoutávaly se živly apod. A právě jedním z nezvratných živlů země je voda, které se připisuje nejen duchovní, ale i fyzická síla ve všech náboženstvích, tedy i v křesťanství. Sám Kristus je zobrazován, jak pokorně stojí v řece Jordánu a je poléván vodou, čili obrazně očišťován sv. Janem Křtitelem, proto křest považujeme za rituál očištné koupele. Dle tradice se na Velký pátek lidé před východem slunce, kdy je živel ještě čistý, chodili v duchu pověr mýt k vodním tokům, přičemž každý

říkal: „*Teč, teč, voděnko čistá, ideš od Pána Ježíše Krista. Obmýváš břehy aj kaméní, obmyj aj mňa, hříšné stvoření.*“ (Sušilová, 2010, s. 41) Tímto rituálem si měli zajistit zdraví a sílu do života. Prádlo se však ve vodě prát nesmělo, protože se věřilo, že by se namáčelo ne do vody, ale do Kristovy krve. (Bestajovský, 2006) Velikonoční voda se rovněž nabírala do nádob a nosila domů na umývání náčiní, které mělo zprostředkovat to nejdůležitější – chléb, čili „Boží dar“. (Langhammerová, 2004)

V tento den rovněž lidové tradice vypráví o údajném otevírání pokladů ve skalách, kdy zmíněný poklad signalizovalo světýlko či zářící kapradí, popřípadě otvor ve skále, ze kterého měla vycházet záře. (Bestajovský, 2006)

Bílá sobota

Jedná se o poslední postní den, ve kterém je řada prvků spojena se svěcením živlů, a jsou součástí sobotních obřadů, kdy právě křest patří mezi jeden z hlavních obřadů Bílé soboty. Proto název bílá je odvozen z tohoto spojení, protože především v dobách prvního křesťanství se noví členové církve křtili v bílém rouchu. Kromě vody je v tento den připomínán i jiný živel – oheň. Při obřadu se v kostelích pálí ratolesti z Květné neděle, ze kterých se získává popel nutný k obřadům Popeleční středy následujícího roku. Za velmi významné se považuje vlastní svěcení ohně, kdy na Velký pátek se symbolicky oheň v podobě věčného světla uhasíná a nový se vykřesává z křemene a zapaluje se jím velikonoční svíce, která je symbolem vzkříšení Krista, který překonal fyzické zákony světa a v noci ze soboty na neděli vstal z mrtvých. (Langhammerová, 2004)

Podle lidových tradic se v tento den před východem slunce vymetalo stavení, aby se v něm nedržel hmyz. K tomuto vymetání se mělo používat nové koště, aby bylo stavení po celý rok čisté. V mnoha staveních se uhasínalo ohniště, ze kterého hospodyně vzala polínko, které položila před kostel. Když jej kněz posvětil, vzala žhavé polínko zpět a opět s ním zažehla oheň v ohništi. Ze zbylých ohořelých dřevků se vytvořil kříž, který se zapichoval do pole, aby bylo úrodné. Na některých místech se také chodívalo na zahradu třást se stromy, což je mělo probudit k životu. (Bestajovský, 2006)

Hod boží velikonoční

Jedná se o 1. neděli velikonoční, kdy Kristus vstal z mrtvých za svítání „prvního dne v týdnu“ neboli „prvního dne po sobotě“, protože právě sobota byla podle židovského kalendáře posledním dnem týdne. (Bestajovský, 2006) Tento den je dnem pokojného slavení a užívání připravených hodnot. Podle tradic se po bohoslužbě, kde se světily velikonoční

pokrmu jako např. beránek, mazanec, chléb či víno, konal oběd, který po dlouhém půstu obsahoval maso, ale také i pečivo, které bylo důležitou součástí. Tradiční bochánky nebo také mazance u nás patřily a stále patří mezi hlavní pečivo Velikonoc. K dalším typickým zvykům velikonoc patří zdobení kraslic. Děvčata omalovávala vajíčka na další den pomlázky a dospělí navštěvovali své příbuzné. Někde právě až na Boží hod si hospodáři ponechávali žehnání polí pomocí zapichování posvěcených ratolestí a křížků do země, což mělo zajistit budoucí úrodu. (Langhammerová, 2004)

Velikonoční pondělí - pomlázka

Pomlázka nebo také velikonoční koleda se koná v Pondělí velikonoční a je symbolem radosti a proudícího života. Chlapci chodí po domech a pomocí veršovaných přání šlehají spletenými zelenými pruty děvčata. Pruty se získávají z vrby a jsou symbolem pozitivní souhry živlů. Dodnes se pletou pomlázky z osmi, šestnácti i více prutů a mají různé rozměry. Na jejich konci jsou uvázané stuhy různých barev, které chlapci dostávají od vyšlehaných dívek.

Kromě běžného koledování, které se udržuje v určité míře po celé republice, dochází někde také k polévání vodou či vhazování do řeky. Za pomlazení či vymrskání dostávají koledníci odměnu v podobě sladkostí či vajíček, které nesou znak rodícího se života. Tato vajíčka by měla být plná a omalovaná. Pro jejich barevnost je nejvýznamnější barvou červená – základní barva života. Odtud tedy platí obecně užívaný název pro malované vejce- kraslice, ze slova krásný – červený. Malování kraslic se stalo velkou tradicí a máme několik způsobů, technik a vzorů, které se liší mezi kraji a dobou svého vzniku. Mezi nejrozšířenější techniku patří zdobení voskem. (Langhammerová, 2004)



Obr. č. 8 : Velikonoční kraslice s nápisem: „Žádnému se nezalíbíš, když nesplníš, co slíbíš.“

Zdroj: (Sušilová, 2010, s. 43)

Dle valašskoklobouckých tradic mládenci chodívali mrskat už po půlnoci z neděle na pondělí a k šesté ranní mrškačka končila. Poté už jen dívkám na ulici tatarama hrozili. Starší muži chodili později, nejčastěji v pondělí dopoledne. (Sušilová, 2010)

„Odpoledne patřilo dětem. Za vsí bývalo živo, neboť se tam hrály různé hry o vajíčka. Chlapci například ťukali vejcem o vejce a komu dříve prasklo, ten prohrál a musel dát své vajíčko vítězi.“ (Bestajovský, 2006, s. 16)

Večer probíhala vesnická muzika v sále hospody pro odrostlejší mládež. Druhého dne měla děvčata mrskat chlapce. Některá si netroufala, a ty co se pokusily chlapce vymrskat, často dopadly s nepořízenou, protože se chlapci bránili, a tak se mrskali všichni navzájem. Tímto dnem pomlázka končila.

V rámci Velikonoc můžeme s dětmi ve výuce pracovních činností vytvořit celou řadu různých předmětů, například velikonoční pomlázky spletené z menšího či většího počtu prutů. Barvení vajíček různými způsoby jako je voskové batikování, použití přírodních barviv rostlinného původu či umělých barviv a jejich zdobení pomocí drátkování vyškrobování, nalepování rostlinek, skořápek, slámy, textilu, kancelářského či barevného papíru, korálků apod.

3.1.2 Pálení čarodějnic

Pálení čarodějnic nebo také Filipojakubská noc patří k doposud velmi živým zvykům, která se slaví 30. dubna. Tato noc bývala považována za jednu z magických nocí, kdy zlé síly měly větší moc než kdy jindy. Jako ochranu před temnými silami u sebe lidé nosili květ z kapradí, svěcenou křidu apod. Kromě toho se také chránili nejrůznějšími praktikami, např. chalupu kropili svěcenou vodou či na dvůr zapichovali pruty a pichlavé trní. Této noci se říká „noc čarodějnic“, protože lidé věřili, že ve vzduchu poletuje mnoho čarodějnic, které se slétávají na sabat. A právě tyto čarodějnice se měly před sabatem natírat kouzelnými mastmi, které jim umožňovali létat na koštěti. Věřilo se, že symbolem zla, který dokáže prostřednictvím lidí ubližovat, je stará žena, která se ve středověku stávala velmi často terčem honů na čarodějnice. Spousta nevinných žen proto skončila upálena na hranici. Za čarodějnicí byla často souzena a upálena i babka kořenářka, u které paradoxně hledala spousta lidí pomoc.

Lidé na ochranu před čarodějnicemi na kopcích pálili ohně, které byly v některých krajích dávného původu a měly očišťovat od zlých sil. Postupně se z těchto výročních ohňů

stalo „pálení čarodějnic“. Mládenci přitom zapalovali košťata a vyhazovali je do výšky, aby viděli případné čarodějnice létající na košťatech.

V tento den se lidé také soustředili na ochranu úrody a dobytka, například do chléva pro dobytek dali větévky a osypali ho pískem. (Bestajovský, 2006)

Pálení čarodějnic patří mezi zvyky, které se v řadě míst České republiky udržely dodnes v poměrně původní podobě, tj. pálení vatry na tradičním místě a s tím spojená celá řada místních variant zvyků – např. připalování košťat a nošení ohořelých kousků na ochranu svého domu. (Langhammerová, 2004)

V hodině pracovních činností můžeme s žáky vytvořit čarodějná košťata, různé čarodějnické kostýmy či dekorativní čarodějnice pomocí různých druhů materiálů a upevnit je na špejle. Kromě jiného si také můžeme s žáky v rámci tohoto zvyku zahrát hru, Co spadlo čarodějnicí? Žáci si sednou do kruhu, v jehož středu stojí zlá čarodějnice, která zuřivě hází různé věci na zem a žáci podle zvuku hádají, o jaký předmět se jedná. Pomocí této aktivity s žáky rozvíjíme jejich smyslové vnímání, a zároveň můžeme využít vyrobené kostýmy. (Šottnerová, 2009)

3.1.3 1. Máj

Noc před 1. májem zahrnuje i jiný významný zvyk kromě pálení čarodějnic, a tím je stavění máje, které se udrželo v různých podobách dodnes. Podle tradice se v předvečer 1. května vypravovali chlapi do lesa, aby usekli co nejvyšší stromek a udělali z něj do rána májku, která se postavila na návsi a byla symbolem života, jeho ochrany a růstu. Smrk, jedli nebo borovici očistili od spodních větví a špičku ozdobili věncem a zbytek barevnými stužkami. (Bestajovský, 2006) Ctí každé obce bylo, aby postavený máj zůstal do rána stát, což mohlo být problém, protože dodnes časté a praktikované je protínání máje, které konají hlavně muži z okolních vesnic a je skutečnou pohromou, na kterou se ve vesnici dlouho vzpomíná, pokud místní svůj máj neuhlídali. Je proto běžné, že se u májky celou noc bdí a hlídá se, což je příležitostí k noční zábavě, pečení selat, pití a různým veselostem. Kromě toho je rozšířenou zábavou v noci i tzv. vylévání cestiček, kdy se pomocí vyhašeného vápna rozpuštěného ve vodě vylévaly cestičky mezi domy milenců, na vrata jejich domů se malovaly srdce a nápisy se jmény dvojic. A tak mnohdy vyšlo najevo to, co mělo být utajeno. Kromě těchto obecních májů vztyčovali chlapi i menší májky svým vyvoleným dívkám v noci před okno jejich domu a museli je hlídat po celý měsíc. Samotný první květen byl

především záležitostí mládeže, kdy v 19. a počátkem 20.století vítali máj zpěvem, tancem a zábavou.

Láska má v tomto dni své místo nejen v tradicích venkova, ale má také svou nezastupitelnou roli v poezii, především v duchu nesmrtelného Máje od Karla Hynka Máchy. (Langhammerová, 2004)

Ve vyučování žákům prostřednictvím projektu můžeme situovat taneční zábavu, která by se odehrávala ve třídě. Jednotlivé úkoly můžeme rozdělit mezi chlapce, kteří se postarají o hudbu a výzdobu, a dívky, které připraví májovou tabuli. V rámci této zábavy by žáci hráli různé hry, např. Boj o šátek nebo Jak dostat děvče pod čepec. Závěrečnou prací by bylo zhotovení májky z kartonu, na který by se připevňovali barevné stužky a jiné typické ozdoby. (Karpětová, Sládková, 1995)

3.1.4 Letnice

Letnice jsou svátky uprostřed rozvíjejícího se jara, avšak jejich název je zavádějící, protože do skutečného jara mají ještě trochu daleko a spadají na přelom května a června. Přesný datum těchto svátků nelze určit, protože jsou vázány na kalendář Velikonoc. Letnice se v průběhu vývoje propojily s křesťanskými Svatodušními svátky a slaví se 50 dní po Velikonocích. Obsahově i myšlenkově navazují na Velikonoce a jsou jakoby jejím vyvrcholením. (Šottnerová, 2009)

Podle tradice se v sobotu před svátky pečlivě vyčistilo stavení, které se poté zevnitř i zvenčí vyzdobilo zelenými větvíčkami, aby si Duch svatý, který byl převtělený do holubice, měl kam sednout. Matky kropily svčenu vodou stavení i děti, aby je duch svatý požehnal. (Malíková, Polášková, 2001)

Letnice nás tedy s žáky mohou zavést na venkovní exkurzi, odkud bychom si pár různých větvíček mohli přinést. Zároveň si můžeme procvičit různé druhy stromů, jejich plody, tvary listů apod. Přinesené větvíčky žáci mohou dále jakkoli dozdobit a zavěsit na šňůrku různě po třídě. Ducha Svatého v podobě holubice si žáci mohou vytvořit pomocí origami.

3.2 LÉTO

3.2.1 Svátek Božího těla

Jednalo se především o křesťanský zvyk, který svou tradicí sahá do 17. století a který hlavně ve venkovském prostředí získal podobu lidového obřadu. Lidé se při něm modlili především za úrodu a její ochranu před bouří, morem či zemětřesením. Tato slavnost připadala na období mezi 21. květnem a 24. červnem a spočívala v průvodu obcí, který nesl ve schránce – monstranci sv. hostii neboli Kristovo tělo. Cesta průvodu byla vedena v kruhu, kdy jejím středem byl kostel a zastavovalo se u čtyřech polních oltářů, kde se četlo jedno ze čtyř evangelií. (Langhammerová, 2004) Před svátkem Božího těla se zametaly všechny dvory a cesty mezi staveními, které se posypaly polními květy jako symbol pocty slavného příchodu Krista do Jeruzaléma. Na začátku průvodu šly malá děvčátka, oblečená slavnostně v bílých šatech, s nakudrnacenými vlasy a věnečkem na hlavě. V rukou nesly košík s květinami, které sypaly na cestu až do kostela. (Malíková, Polášková, 2001) Kromě toho také pasáci dobytka pletli věnce a kytice, které poté uvazovaly na zvířata, především na krávy při telení. Věřilo se, že posvěcené věnečky uchrání hospodářství před krupobitím.

A právě věnce a kytice bychom s žáky mohli vytvořit pro přiblížení tohoto svátku. V rámci poznávací procházky do přírody můžeme květiny nasbírat, pojmenovat si je, určit u nich čeleď. Žáci mohou pracovat s atlasem rostlin nebo mohou vytvořit třídní herbář, který by obsahoval všechny nalezené a vylisované květiny a bylinky.

3.2.2 Žně

Doba žní byla svátkem pro celou vesnici a hlavním bodem sedláckova celoročního úsilí. Začínala v různou dobu podle polohy krajiny, ale nejčastěji v červenci – 13. července na svátek sv. Markéty. Celé žně provázeli různé tradice jako např.: *„když přišli ženci na pole, smekli a nábožně se pokřižovali. Pak vzali kosy do rukou a udělali s nimi ve vzduchu kříž nad obilím.“* (Bestajovský, 2004, s. 14-15) Obilí se kladlo po hrstech a poté se z nich vázaly snopy, ze kterých se večer stavěli panáci. Navečer, když se skončilo s kosením, sekáč zabrousil kosu, aby čert nevěděl, co se sekalo. Druhý den práce začínala už za svítání, protože práce se žněmi spojené byly velmi závislé na počasí a musely skončit co nejdříve. Lidé si toto období zpříjemňovali různými žňovými písněmi. Ti, kteří byli chudší, chodívali o žních sbírat klasy. Když se chýlilo na odvoz obilí z pole, zastavil první vůz u potoka

či rybníka a hospodář vzal z vozu tři klasy, které namočil do vody, aby mu obilí ve stodole neshořelo. (Bestajovský, 2004)



Obr. č. 9: Klobučané v období žní

Zdroj: (Sušilová, 2010, s. 53)

Na závěr se se konala homola, kdy hospodyně nachystala maso, koláče i slivovici a zpívalo se, když dávali ženci hospodářovi do rukou poslední snop. Tyto snopy se kladly do stodol a v zimě se mlátili cepy. Poté se pověsili proti větru, který odvanul plevy, a zbylo obilí. (Sušilová, 2010)

Ve škole s žáky můžeme pomocí klasů vytvářet koláž, např. si z tvrdého papíru případně kartonu vystříhneme větší kruh, který bude představovat slunce, a na vnější okraj tohoto kruhu budeme postupně přilepovat tavnou pistolí jednotlivé klasy jako paprsky. Kromě obilí můžeme využít také další přírodninu, jejíž pouzdro z listů uchovává klas kukuřice, a tím je kukuřičné šustí. Právě díky němu můžeme vytvářet různé předměty, např. panenky, které mohou představovat lidi pracující na poli.

3.2.3 Dožínky (Obžínky, Dožatá)

Jednalo se o krátké slavnosti konané na ukončení žní. Samotná příprava začínala už týden před dožínkami, kdy děvčata za pomoci chlapců pletla velký věnec z obilí, které se na poli daného hospodářství urodilo. Do věnce se také vplétaly polní květiny, stuhy, slaměnky a bylinky. Tento dožínkový věnec se dělal ve víře, že má kouzelnou moc uzdravovat a ovlivňovat úrodu v příštím roce. Poté se vystrojil průvod, který šel či jel na vyzdobeném voze s posledním snopem a všemi ženci do statku. V čele průvodu stála nejhezčí

a nejuvčetnější dívka, která s přáním štěstí, zdraví a dobré sklizně v příštím roce, předala dožínkový věnec hospodáři. Ten ho obvykle pověsil do průjezdu či stodoly a nechal ho tam až do první setby na jaře. (Langhammerová, 2004) Poté hospodář obdaroval chasu penězi a nabídl pohoštění. Večer se konala taneční zábavu, kterou zahájil hospodář s hospodyní prvním tancem. (Bestajovský, 2004)

Dožínkový věnec, který byl nedílnou součástí Dožínek, si s žáky v pracovních činnostech můžeme vytvořit. Pro jeho výrobu můžeme použít slámu, klasy pšenice a ova, ale také i barevné stuhy a polní kvítí, které bychom provázkem navazovali na kruh zhotovený ze silnějšího drátku případně na polystyrenový kruh určený k výrobě věnců.

3.3 PODZIM

3.3.1 Sklizeň

Mezi podzimní sklizeň patřila jablka, která se ukládala do slámy na půdu, aby déle vydržela. Také hrušky, které se často sušily spolu s trnkami, ze kterých se poté vyráběla povidla, či se dávaly do kádě na kvas. Kromě ovoce se sbírala řepa a vyorávaly brambory, které se v kuchyni velmi často využívaly. Tento čas byl pro většinu hospodářství velmi důležitý a bylo neustále napilno. Když se jedno sklídilo, druhé čekalo, až se sklídí – tak to bylo i se zelím, které se nakládalo. Mnozí lidé se právě kyselým zelím léčili od různých zdravotních problémů, jako byla bolest hlavy či bolest na prsou. Jistou prevencí proti nemocem byla také kyselice, kterou se zapíjely pečené brambory a pila se místo vody. „*Šak sa podarebně nepraví, že gdo sto rokú jí kyselicu, že je dlho na světě.*“ (Sušilová, 2010, s. 59)

Využití ovoce a zeleniny v pracovních činnostech je nepřeberné množství. Žáci mohou např. z jablek či brambor vytvářet panáčky či postavičky za pomoci párátek, špejlí, různého koření apod. Můžeme si vyzkoušet různé způsoby zpracování jablek, hrušek i švestek, např. jejich sušení, lisování, vaření. Brambory můžeme využít k tvorbě tiskátek, do kterých žáci vyrývají vlastní náměty či náměty podle pokynu, např. podzimní náměty, písmena, čísla či geometrické útvary. Takto vytvořená razítka by žáci mohli využít k hraní piškvorek. V rámci výuky se také můžeme zabývat tím, jak můžeme zmíněné ovoce a zeleninu pěstovat, co všechno potřebují ke svému růstu. To vše můžeme prohloubit názornou ukázkou

jednotlivých stromů či plodin na obrázku či v přírodě. Jednotlivé kusy ovoce mohou rozeznávat pomocí hmatu, čichu či chuti, seřazovat je od největší po nejmenší, rozeznávat jejich vzájemné či odlišné znaky nebo jednotlivé stromy či plodiny zasadit.

3.3.2 Sv. Václav

Svatý Václav byl světec, který se narodil kolem roku 907 jako starší syn Vratislava I. a jeho ženy Drahomíry. Jeho výchovu převzala babička Ludmila, která jej přivedla na křesťanskou víru. Díky jeho dobročinným skutkům byl velmi oblíbený mezi chudými lidmi. Protože Václav podporoval křesťanskou víru, vyvolal odpor u pohanské šlechty, která podporovala jeho bratra Boleslava. Ten velmi toužil po vládě, a proto mezi bratry vypukl konflikt, který vyvrcholil pozváním Václava na svěcení kostela do Boleslavi, kde jej na popud Boleslava I. roku 929 zavraždili. Po jeho smrti se stal jeho bratr českým knížetem. Ostatky Václava byly převezeny do Chrámu sv. Víta, kde jsou ve Svatováclavské kapli uloženy dodnes. Sv. Václav je patronem české země, ale také vinařů a sládků.

V tento den se konávaly slavnostní mše, poutě či lidové veselice. Kromě jiného také bývalo zvykem, že hospodáři hnali svůj dobytek zpět z pastvin do chlévů. (Šottnerová, 2009)

Figurku sv. Václava bychom s žáky ve výuce mohli vytvořit z tvrdého papíru, na který bychom si překreslili šablonu postavy na koni, kterou by následně vystříhli a vybarvili. Dále bychom použili 2 kuličky na prádlo, které by představovaly nohy koně. Na závěr bychom vytvořili prapor, který by se přilepil na špejli a následně připevnil k figurce sv. Václava. (Děti, víra, ©2015)

3.3.3 Dušičky

Na 1.11 připadá svátek Všech svatých a 2.11 Památka všech zemřelých – Dušičky. V oba tyto dny vzpomínali pozůstalí na své zemřelé, ať už příbuzné či přátele prostřednictvím návštěvy hřbitova, kde vyčistili okolí hrobu, pokladli věnce a zapálily svíčku. Důležitá byla také modlitba za spásu duší, protože se věřilo, že tato modlitba dokázala dušičkám očistit jejich hříchy. Mimo jiné také v tento den mohly duše vstát z očištění a podle toho, jaký byl jejich pozemský život, mohly pomáhat, ale také se pomstít těm, kteří jim za života ublížili. I v tento svátek se peklo pečivo, především rohlíky plněné různými nádivkami, které se poláždely křížem a říkalo se jim „kosti svatých“ a také dušičky, což bylo čtyřhranné pečivo zadělávané mlékem a plněné povidly nebo mákem. (Šottnerová, 2009)

V rámci pracovních činností bychom si s žáky mohli vytvořit svíčku např. ze včelího vosku, gelového, či klasického svíčkového vosku. To, jaký bude mít svíčka tvar, by záleželo na kreativitě žáků a odlévací formě, kterou by si předtím zhotovili. Vosk by žáci mohli také nalévat do sklenic či jiných skleněných nádob. Případně bychom se mohli zaměřit na výrobu falešné svíce zhotovené z kelímku od jogurtu, dozdobené dušičkovou tematikou. (Děti, víra, ©2015)

3.3.4 Sv. Martin

Narodil se v roce 316 n. l. v rodině římského důstojníka. Své dětství prožil v Pavii na severu Itálie, kde také získal vzdělání a seznámil se s křesťanstvím. Ve svých patnácti letech musel na přání svého otce vstoupit do císařské armády k jezdecku. Podle legendy se jedné chladné noci v zimě projížděl na bílém koni v Amiensu a viděl promrzlého nahého žebračka. Jelikož u sebe neměl nic, rozřal alespoň svůj vojenský plášť a jednu polovinu žebračkovi daroval, čímž se s ním rozdělil o teplo. Následující noc měl vidění, ve kterém viděl Krista oděného do půlky jeho pláště, a proto se nechal pokřtít a později odešel z vojska. I přesto, že byl později zvolen biskupem, žil skromným a zbožným životem, díky čemuž si získal oblibu. Po své smrti v roce 397 byl prohlášen za svatého. (Šottnerová, 2008)

Sv. Martin je tedy považován za patrona vojáků, jezdců, ale také i hus a vinařů, kovářů i dalších řemeslníků. Tento den je také spojen s pořekadlem, které značí, že pokud na tento svátek padá sníh, neodvratitelně se blíží zima. (Bestajovský, 2004)

Svatomartinské období bylo plné hodování neboli posvícení. Legenda vypráví, že sv. Martin byl tak skromný, že se ukryl před jmenováním na biskupa do husího chlívku. Jelikož ho však husy prozradili, na památku této události se nejčastěji pekly pověstné svatomartinské husy, na kterých si pochutnávali lidé jak ve městech, tak i na vesnicích. (Karpětová, Sládková, 1995) Při jejím porcování se dodržoval přesný řád, kdo dostane jakou část masa. Podle tradice dostával nejnižší sluha křídlo, vyšší sluha stehno a hospodář si nechával zbytek. Kromě husy se peklo také svatomartinské pečivo, které se skládalo z rohů, rohlíků plněných mákem nebo povidly a podkov. A právě tímto pečivem často pohostily hospodyně čeledníky a děvečky, když měnili službu. Za práci dostávali mzdu v podobě naturálií. Pokud byla oboustranná spokojenost, uzavíraly se smlouvy nové, pakliže sloužící spokojení nebyli, odcházeli jinam a loučili se bujaře s přemírou jídla a pití. (Šottnerová, 2009)

Jak už bylo výše uvedeno, svátek sv. Martina avizuje příchod sněhu, tedy bílou barvu. S žáky proto můžeme společně vytvořit velkého bílého koně z novinového papíru a izolepy, na jehož povrch bychom nalepili čistě bílý papír. Poté bychom také mohli vytvořit postavu sv. Martina. Další alternativou by mohlo být pečení typických svatomartinských rohlíčků.

3.3.5 Draní peří a přástky

Do sv. Martina začínalo draní peří a pak nastaly přástky, které trvaly místy po celý advent a většinou končily čtvrtou nedělí postní – Družebnou. Někdy se však předlo celou zimu až do období masopustu. Peřina dříve patřila mezi základní vybavení každé nevěsty. Naplnit takovou peřinu však nebylo jednoduché, protože aby byla peřina pořádně nadýchaná, potřebovalo se velké množství peří, které se dralo především z husích brk. A proto se každý večer scházely ženy, děvčata a někdy také i děti a zasedali ke společnému stolu. Nedrané peří bylo vždy ukryto na stole pod hrncem, který byl obrácený dnem vzhůru. Každá dračka si nabrala vždy jen malou hrst, kterou byla schopna zvládnout, protože se věřilo tomu, pokud by zůstalo nějaké peří v hrnci nesedrané, že nebude mít hospodyně zdravá housata. Zpracované peří se dávalo do papírových pytlů či pytlů z tzv. sypkoviny. Mimo jiné také hospodyně pečlivě sbírala přes léto každé pířko a také podškubávala husy, aby bylo na tyto dračky dostatek peří. Tvrdým zbytkům brka se říkalo pápěrky, které se dávaly chudším lidem na vyplnění polštářů, a existovala pravidla, jak s pápěrkami zacházet, např. se nesměly pálit v kamnech ani vyhazovat za vrata. Věřilo se, že by byly husy v dalším roce hubené nebo by se toulaly. Mimo jiné také ženy nesměly pápěrku překročit, jinak by je bolela hlava či zuby. Poslední večer se nazýval doderky a ženy si musely dávat pozor, aby nebyly poslední, které v ruce zůstane peří, protože takové se až do dalšího draní říkalo posměšně pápěrnice. Součástí tohoto večera bylo také pohoštění a poděkování od hospodyně.

Po sv. Martinovi nastalo období přástek, ve kterých se zpracovával len. Každý večer se scházela děvčata s kolovratem a košíkem lnu ve světnici, kde bylo dostatek místa. Kolovraty se stavěly do kruhu, aby spolu mohla děvčata zpívat a konverzovat. Bylo zvykem, že pokud přadlena napředla více přes daný úkol, mohla si zbytek nechat. V poslední noc přástek – o tzv. dlouhé noci si přadleny přepočety přizi a tu, kterou měly nad plán, mohly prodat. Z utržených peněz vystrojily hostinu, na kterou mohli jen mládenci a vyvolení přítomných přadlen. Zároveň se také volila nejpilnější přadlena, která byla zvolena královnou dlouhé noci a měla právo si zvolit krále, který musel zhotovit vrkoč, což byl těstový věnec obalený barevným papírem. Do věnce se zapíchly hůlky, na které byl naražen další menší

věнец, a následovala další patra s čím dál menším věncem. Tento vrkoč měl podobu kužele a mnohdy až šest pater. Na jeho vrcholu bývala rozmarýna a strakaté fábory. (Šottnerová, 2009)

Abychom žákům přiblížili, jak náročné bylo vytvořit pořádný polštář i s příkrývkou, pokusíme se s nimi nadrat peří a vytvořit si svůj vlastní polštářek. Práci můžeme organizovat ve skupinách či žáky shluknout kolem jednoho stolu v duchu tradic. To, jakou bude mít polštář barvu či tvar záleží na předem stanovených instrukcích. Můžeme volit s podzimních, zimních či vlastních motivů. Povlak polštáře můžeme barvit, batikovat, zažehlovat připravenými obrázky či jinak dotvářet pomocí fixů na textil.

3.3.6 Sv. Kateřina

Kateřina se narodila na rozhraní 3. a 4. století n. l. v Egyptě. Byla velmi vzdělaná, zvědavá, výřečná a také neobyčejně pracovitá. Věřila v křesťanskou víru a vyzvala císaře, aby se vzdal pohanství a také se obrátil na křesťanství. Zato ji císař uvrhl do vězení, kde byla souzena a své postoje musela obhajovat před mnoha učenci a filozofy, což se jí podařilo a zároveň i je obrátila na křesťanskou víru. To se však císaři nelíbilo a nechal je všechny upálit. Kateřinu krutě mučili na kole opatřeném bodci, které ji mělo roztrhat. Do kola však uhodil blesk a celý ho zničil. Kateřině byla nakonec sřata hlava. Zemřela v pouhých osmnácti letech a její tělo odnesli andělé na horu Sinaj.

Kateřina má svátek 25. listopadu a je patronkou učenců, studentů univerzit, filozofů, kolářů, ošetřovatelek a všech umírajících. Podle zvyků se v tento den vše co mělo kola jako např. kolovraty, mlýny či povozy nesmělo hýbat. Také se konaly poslední taneční zábavy před nadcházejícím adventem. Tuto zábavu měly na starosti právě ženy, protože v tento den platilo ženské právo, a tak ženy platily muzikantům a svým mužům útratu, připravovali pohoštění a vybíraly si své tanečníky. Pouze o půlnoci byla vyhlášena volenka pánská. (Bestajovský, 2004)

Portrét svaté Kateřiny si s žáky můžeme vyrobit ve formě barevné vitráže. Šablonu pro tuto vitráž by žáci umístili do folie, na kterou by kreslili barvami na sklo. Po zaschnutí nám vznikne barevná mozaika, kterou můžeme nalepit na okna třídy a tím ji vyzdobit.

3.3.7 Sv. Ondřej

Svátek svatého Ondřeje je velmi důležitý den, neboť 30. listopadu začíná liturgický rok. Sv. Ondřej byl rybář a pocházel z Galilejské Betsaidy. Byl učedníkem Jana Křtitele a nedlouho potom také prvním učedníkem Ježíše Krista. Po jeho ukřižování se vydal do dalekých zemí, aby šířil křesťanství. Za svou víru však byl pronásledován císařem Nerem a dalšími vysokými úředníky a nakonec byl stejně jako Ježíš Kristus ukřižován na kříži ve tvaru X. Proto se tomuto kříži říká ondřejský. (Šottnerová, 2008)

Sv. Ondřej je patronem sedláků, rybářů a nevěst. Podle zvyků patřil tento den mimo Štědrého večera k nejdůležitějším všeteckým dnům v roce a věštění patřilo převážně děvčatům, která se snažila zjistit, kdy a za koho se vdají. Jedním ze způsobů, jak zjistit jméno ženicha bylo, že si každá z přítomných dívek položila na lopatu kousek chleba a čekala, který kousek sní pes nejdříve, ta se dle pověry jako první vdá. Mimo jiné se také tradovalo, že co se komu té noci zdá, to se také splní. (Bestajovský, 2004)

Jelikož prací sv. Ondřeje bylo rybářství, zhotovíme si s žáky ve výuce pracovních činností velký rybník s rybami. Rybník vytvoříme pomocí balícího papíru a ryby na kulaté papírové tácky. Poté si jednotlivé ryby budeme pojmenovávat, říkat si jejich obecné znaky. Můžeme si zopakovat, co jiného můžeme v rybníku najít apod. Další alternativou by mohla být výroba rybičky z netradičního materiálu, kterým je cd.

3.4 ZIMA

3.4.1 Advent

Slovo advent pochází z latinského „adventus“, což znamená příchod. Byla to tedy doba očekávaného příchodu Spasitele na svět. Doba adventní byla chápána nejen jako doba příprav na vánoční svátky trvající čtyři týdny před Štědrým dnem, ale také jako doba půstu a zbožného rozjímání. V tento čas byly zakázány jakékoli zábavy, tanec a zpěv. Každá z nedělí měla své označení – železná, bronzová, stříbrná a zlatá. První adventní nedělí začínal liturgický rok a až do třetí adventní neděle byla charakteristickou barvou temně fialová, poté barva růžová symbolizující radost. (Bestajovský, 2004)

Doba adventní je známá výrobou adventních věnců. To, jaký způsob zvolíme, záleží čistě na naší fantazii. Ve výuce s žáky můžeme vytvářet tradiční adventní věnce zdobené přírodními materiály, např. větvičkami, kaštany, šípky, šiškami, sušené plody apod. Zaměřit se můžeme ale také na věnce z keramiky, těsta či perníku.

Roráty

V době adventní označoval tento název mše svaté, které se konaly ke cti Panny Marie každého dne časně zrána. Bývalo zvykem, že z každé rodiny musel na mši alespoň jeden člen. (Bestajovský, 2004; Malíková, Polášková, 2001)

3.4.2 Sv. Barbora

Tento svátek připadající na 4. prosince vypráví o svaté Barboře, která se narodila na počátku třetího století v bohaté rodině. Protože byl její otec zapřisáhlým odpůrcem křesťanů, nechal postavit věž, do které svou dceru zavřel, aby ji ochránil od všech zlých svodů. Jeden z jejích poddaných však sv. Barboru obrátil na křesťanskou víru a poté, co se Barbora přiznala otci, že je křesťankou, snažil se jí ve zlosti zabít. Té se nakonec podařilo utéci, nakonec však skončila v rukou soudce, který se snažil ji donutit zřít se křesťanství. To se mu nepovedlo a nakonec ukončil Barbořin život její otec, který jí setnul hlavu. V tu chvíli však zemřela nejen Barbora, ale i on, protože do něj vzápětí udeřil blesk.

Podle lidových tradic večer před svátkem svaté Barbory chodívaly po vsi tzv. „Barborky“ které byly oděné v bílém a přes obličej měly bílý závoj, protože bílá barva symbolizovala čistotu a nevinnost. Většinou chodívaly po dvou nebo třech a obcházely dům od domu. Vcházely do domu tiše a bez vyzvání, přičemž jedna z nich nesla v levé ruce košík plný ovoce a cukroví, kterým podarovávala hodné děti, v pravé ruce měla naopak metlu pro ty zlobivé. Významným zvykem bývalo řezání třešňové větvičky „barborky“ nejen na ozdobu světnice, ale také pro její údajnou čarovnou moc. Taková větvička se měla uřezat z nejméně deset let starého stromu v okamžik, kdy se objevil na obzoru první sluneční paprsek. Uříznutá barborka se vložila do vody, a kolikátý den vykvetla, tolikátý měsíc v následujícím roce byl pro majitele větvičky tím šťastným. Podle další tradice děvčata uřízla větviček více a každou z nich pojmenovala jmény chlapců, kteří se jí líbili. Věřilo se, že dívka se stane nevěstou toho chlapce, jehož větvička vykvetla nejdříve. (Bestajovský, 2004)

Pro přiblížení pochodu „Barborek“ po vsi si můžeme s žáky vytvořit jejich typický oděv avšak bez použití textilu, např. pomocí kancelářského papíru, krepového papíru, vlny

či jiného materiálu. Mimo jiné si také můžeme vytvořit rozkvetlý třešňový strom použitím kartonů a barevného papíru na výrobu listů a květů.

3.4.3 Sv. Mikuláš

Svátek sv. Mikuláše patří k vrcholům adventních zvyků a slavíme jej 6. prosince. Postava Mikuláše se váže se skutečnou postavou světce z dob prvního křesťanství, který byl velmi zbožný a dobrotivý a proslavil se řadou dobrých skutků. Po smrti rodičů rozdal svůj majetek chudým, a aby unikl projevům vděčnosti, vydal se na pouť do Palestiny. Později se stal také biskupem, zemřel po roce 345. Věhlas jeho skutků a úcta k němu se rozšířila do celého světa a dodnes patří ke světcům celosvětového významu.

Samotná mikulášská nadílka je mladšího data. Spojila se s tradicí adventu a obchůzkám dědů a kmetů z pohanských dob, kteří jsou v různých obměnách dodnes součástí zvyků Vánoc v řadě evropských zemí. V naší zemi je Mikuláš zobrazen jako stařec s bílým plnovousem. Doprovází ho postavy symbolické, tedy anděl, zosobnění dobra a čert – představitel zla. Mikuláš je tedy zpovědník a soudce zlobivých dětí, čert je trestá a anděl naděluje dárky. (Langhammerová, 2004)

V den sv. Mikuláše chodil ve valašských vesnicích průvod, který se skládal z Mikuláše, který nosil v ruce berli a byl vážný a důstojný. Poté skakún nebo také řečeno laufr, který nosil kalhoty pošíité pentličkami do kosočtverců, ve kterých byly všité rolničky. Na hlavě měl klobouk s barevnými pentlemi, kterých bylo na 150, a dosahovaly k pasu, v ruce nesl tatar. Laufr chodil vždy první, před Mikulášem a ohlašoval jeho příchod. Na toho čekaly matky na mostech a říkaly, kde jsou ukryty dobroty, které poté dětem Mikuláš dal.



Obr. č. 10: Mikulášský průvod ve Valašských Kloboukách kolem 40 let 20. století

Zdroj: (Sušilová, 2010, s. 10)

Pokud byly děti poslušné, dostávaly z těsta upečené perníkové postavičky, ořechy, jablka, sušené švestky, hrušky, či dřevěnou panenku, koníčka nebo vozíček, který jim rodiče potají vyrobili. (Sušilová, 2009) Pokud však některé děti své rodiče trápily, dostaly od čerta metlou jako ponaučení a v nadílce našly jako symbol zlobivosti uhlí nebo brambor. (Šottnerová, 2009) Kromě Mikuláše a Laufra byla v průvodu také Smrtka, Čert, Turek a Františkán. V okolí Valašskokloboucka bylo zvykem, že čerti obcházeli stavení s maskami ze dřeva, které si na hlavě udržovali pomocí ovčí kůže, rohy měli z berana či kozy a opásání byli řetězy a zvonci. (Sušilová, 2009) Hlavním symbolem byla ježčí kůže, kterou měli čerti přibitou na dřevěné tyčce a dotýkali se jí všech přítomných, což mělo symbolizovat očistu. (Toufar, 2010)

Nedílnou součástí oslav svátků sv. Mikuláše byly také mikulášské trhy – kloboucké jarmeky, které se zachovaly dodnes. V dřívějších dobách byly tyto trhy určené víc prakticky. Prodávalo se zde potřebné zboží, potraviny i dárky na Vánoce, např. pečivo, perník, marcipán, figurky čertů ze švestek či drobné hračky. (Bestajovský, 2004)

V rámci pracovních činností bychom s žáky mohli vytvářet kostým pro laufra, který byl v dřívějších dobách nedílnou součástí mikulášského průvodu, a je velmi typický pro okolí Valašských Klobouk. Jako inspirace by nám mohla sloužit ať už třídní či individuální návštěva vyhlášeného klobouckého jarmeku, kde jsou tyto kostýmy k vidění. Kromě laufra by žáci mohli vytvářet i masky Mikuláše, anděla či čerta, dále si ušít či vyrobit pytlíky na mikulášskou nadílku, vyrobit si mikulášskou výzdobu apod.

3.4.4 Sv. Lucie

Posledním svátkem v předvánočním čase je 13. prosince svátek sv. Lucie. Podle legendy byla tato dívka velmi zbožná a chtěla patřit pouze Bohu, proto odmítala všechny nabídky k sňatku a svůj majetek rozdala chudým. Rodiče s ní však měli jiné plány, chtěli jí provdat za člověka bez vyznání. Lucie nakonec přesvědčila matku, aby ji neprovdala, avšak odmítnutý ženich ji udal jako křesťanku. Protože se nechtěla své víry vzdát, byla odsouzena k prostituci ve veřejném domě. Ale stal se zázrak a stráž, která měla za úkol ji tam odvést, nedokázala vozem hnout z místa. Její život nakonec ukončil kat proříznutím hrdla. (Šottnerová, 2009)

Podle lidových tradic chodily v tento den „Luce“ kolem stavení. Věřilo se, že „Lucie“ rozpáře všem dětem, které se o adventu nepostily, břicho. Tyto obchůzky držely právě dívky nebo ženy, které byly oděny od hlavy až k patě do bílých plachet a na obličeji měly masku s klapajícím zobákem. Protože se blížil vánoční čas, kontrolovaly Lucy, zda má hospodyně uklizeno a pro případ v ruce nosily metlu či štětku, kterou vymetaly všechny kouty, prach i všechno zlé.



Obr. č. 11 : Obchůzka Lucek v okolí Valašskokloboucka

Zdroj: (Sušilová, 2010, str. 17)

Zároveň se v tento den nesmělo prát ani příst, protože se věřilo, že té švadleně, kterou Lucka přistihla při práci, by naplnila komínem světnici prázdnými větveny, které by musela co nejrychleji znova napřít. Na Valašskokloboucku proto dokonce švadleny vynášely své kolovraty až na půdu. (Bestajovský, 2004)

Pro přiblížení tohoto zvyku si s žáky ve třídě můžeme demonstrovat obchůzky „Lucek“ pomocí pár vybraných žáků, kteří se celí zahalí do bílého šatstva či prostěradla, obličej si zamoučí či jinak natrou na bílo, do rukou si vezmou štětku či peroutku, kterou si v rámci pracovních činností ve skupině vyrobí, a chodí po třídě, kde vymetají každý kout. Zároveň však nesmějí promluvit ani se zasmát, ač by je kdokoli rozesmával nebo provokoval. (Šottnerová, 2009)

3.4.5 Štědrý den

V tento den se podle Bible narodil v měšťě Betlémě malý Ježíšek. Jeho rodiče Marie a Josef se zde vypravili poté, co římský císař vyhlásil sčítání lidu a jejich majetku, kvůli lepšímu vybírání daní. Aby sčítání probíhalo dobře, musel se každý člověk hlásit ve měšťě, ze kterého pocházel, a protože ve měšťě Betlémě nebylo té noci, kdy sem Josef s Marií došli, volného noclehu, uchýlili se do salaše, kde Marie porodila svého syna Ježíše. Jako první se o jeho narození dozvěděli pastýři, kterým se zjevil anděl a zvěstoval jim, že se narodil spasitel. Pastýři se proto ihned vydali na cestu, aby se poklonili novému králi. S cennými dary – myrhou, kadidlem a zlatem se vydali také tři králové, kterým ukazovala cestu zářící hvězda. O narození budoucího krále se však dozvěděl i král Herodes Veliký, který dostal strach o svůj trůn, a proto přikázal zavraždit všechny chlapce narozené v Betlémě. Josefovi s Marií a malým Ježíškem se naštěstí podařilo uprchnout do Egypta, odkud se vrátili až po Herodově smrti.

Vánoce začínaly Štědrým dnem, tedy 24. prosince a jejich název vznikl podle některých zdrojů ze slova Weihnachten. Jiné zdroje uvádí původ tohoto slova z oslav zimního slunovratu, trvajících dvanáct dní, které zároveň představovalo dvanáct měsíců v roce. A právě toto spojení mělo dát název Vánocům, protože se podle legend říkalo „o dvanácti nocích“ z čehož časem a zkomolením vzniklo „o vánocích“. (Bestajovský, 2004)

Na Valašskokloboucku se v tento slavnostní čas dodržovala tzv. „hojná večere“, která se podávala v předvečer Štědrého dne, aby se všichni v hospodářství dostatečně nasýtli před dnem postu. Příprava na Štědrý den začínala již v noci, kdy se peklo pečivo na nadcházející dny celých vánočních svátků a zároveň se v každé chalupě dělal veliký úklid. Muži měli na starosti hrubší práce např. nasekat dřevo a nachystat krmení pro dobytek. Před východem slunce vymetaly hospodyně z domu všechno smetí, aby se v domě držela čistota. (Malíková, Polášková, 2001) Celý den všichni drželi přísný půst nejen v jídle v jídle, ale také i ve zlozvycích, aby viděli zlaté prasátko. Když se zešeřilo, hospodář pokropil svěcenou

vodou stavení, chlévy i celou rodinu ve světnici. Poté se všichni pomodlili a čekalo se, až vyjde první hvězda, teprve poté půst skončil a hospodyně mohla nosit na stůl, který byl slavnostně nazdoben. Zároveň se tento stůl obtáhl provazem, což mělo symbolizovat soudržnost rodiny, která se u stolu sešla a také ochranu statku před zloději. Doprostřed stolu se nasypalo obilí. Jako první se snědl oplatek s medem, lidé jedli oplatek bílý, dobytek žlutý. Po oplatku následovaly polévky – hrachová, fazolová, kyselice či hřibová, podle toho, jak která rodina měla zavedené. Dalším typickým chodem bylo zelí s chlebem, buchtičky spařené horkým mlékem a posypané mákem, krupice s medem nebo mléčná rýže a posledním chodem byl krájanec. Na konec večeře se na stůl dala mísa s ovocem, např. jablka, sušené hrušky a švestky. (Sušilová, 2009) Po večeři se dalo od každého, co se večer jedlo drůbeží a dobytku. Poté přinesl hospodář do světnice stromeček ozdobený sušeným ovocem, ořechy a řetězy, zpívaly se koledy, a vykonávaly se lidové zvyky např. dívky tradičně házely střevícem či vařily šišky s lístky, na kterých bylo napsáno jméno chlapce. Ta šiška se jménem, která vyskočila nedřívě, toho si měla do roka vzít. Kromě toho také dívky chodily ke studni poslouchat různé zvuky, podle kterých se měly vdát za různé řemeslníky, např. pokud uslyšely řezání, mělo to být za stolaře či tesaře apod. Nebo se také od každého jídla ze štědrovečerního stolu dalo psovi, který se poté vypustil ze stavení a na kterou stranu se rozběhl nebo zaštěkal, odtud měl přijít ženich. Hospodyně držely nad ohněm dvě vařečky svázané do kříže, aby se jim v nadcházejícím roce nepřipalovalo jídlo. (Malíková, Polášková, 2001) Po štědrovečerní večeři se všichni sousedé scházeli na besedu, která trvala do brzkých ranních hodin, a poté se všichni vypravili do kostela, kde se konala mše svatá, která byla vyvrcholením štědrovečerních oslav. (Sušilová, 2009)

Téma štědrovečerního dne bychom mohli využít jako celodenní projekt, kdy bychom v rámci jednotlivých hodin žáky seznámili s typickými zvyky a tradicemi, které se v rámci tohoto slavnostního dne kolem Valašských Klobouk vykonávaly. Na závěr tohoto projektu by mohli vytvářet typické ozdoby nejen na vánoční strom, ať už ze slámy, sušeného ovoce, chvojí, ořechů či dalších přírodnin. Kromě ozdob mohou tyto materiály využít také na výrobu různých věnců, stojanů a svícíků. V neposlední řadě můžeme zahrnout i práci s těstem např. výroba ježka, kdy z kynutého těsta vytvoříme bochánek, do kterého napícháme špejle s rozinkami, šípky apod.

3.4.6 Sv. Štěpán

Štěpán byl Židem, který se obrátil na křesťanskou víru. Byl velmi vzdělaný, a protože kázal proti židovské víře, byl udán židovské veleradě, která jej obvinila z rouhačství a trestu ukamenováním kolem roku 35 n. l., díky čemuž se stal prvním mučedníkem křesťanství.

V tento den, tedy 26. prosince bývalo zvykem chodit koledovat, za což byli koledníci odměněni ovocem či malým penízem. Zpočátku se koledy účastnili pouze kněží, až později je nahradily děti. Koleda mnohdy probíhala i několik dní a její součástí byl zpěv koled. (Bestajovský, 2004)

Na Valašsku byl tento den svátkem mužů, kteří měnili službu a šli s koláčem domů. *„Aj hospodyň podala hospodářovi ze špásu gatě, jako aby šél, že už si odslůžil, že ona už oň nestoí. Nááhle každá věděls, že se psem zle a bez psa ešče horší, a nebanovala, dyž ostal při starém.“* (Sušilová, 2009, s. 27)

Koledování, které patří k tomuto svátku, by žáci mohli doprovodit pomocí hry na vlastní hudební nástroje, které by si v rámci pracovních činností vyrobili. Při výrobě nástrojů můžeme použít předměty denní potřeby, jako je např. plastová láhev, víčko, krabice, hůl, hrnec, dřívka apod. Nebo přírodní předměty, např. kaštany, kameny, šišky, listy, kůra apod.

3.4.7 Silvestr

Tento svátek připadá na poslední den v roce, tedy na 31. prosince a je pojmenován podle sv. Silvestra, který byl zvolen papežem a pokřtil samotného císaře i jeho ženu. Zemřel kolem roku 335.

V rámci lidových tradic chodili této noci po staveních tzv. „Ometačky“, což byly černě oděné ženy, které měly na hlavě uvázaný bílý šátek vybíhající nad čelem v stříšku. Tyto ženy při vstupu do stavení třikrát zaklepaly a následně třikrát ometly plotnu, aby na ni v nadcházejícím roce nic nezdravého nepřišlo. Zároveň byl tento den spojen s velkým úklidem a každý člověk při něm dbal i na pečlivé sebe umytí, aby vcházel do Nového roku čistý a zdravý. Tradičně se v tento den každý navštěvoval kostel, aby se poděkovalo za vše dobré v uplynulém roce. Po požehnání se šlo na besedu, kde se čekalo do půlnoci, až se nový rok bude střídat se starým a šlo se spát. (Bestajovský, 2004)

Ve třídě si s žáky můžeme vyzkoušet tradici Ometaček. Vybrali bychom několik dívek, kterým bychom vytvořili kostýmy z černé látky pro šatstvo, z bílé látky na typické šátky. Zároveň bychom mohli vytvořit i provizorní plotnu z papíru.

3.4.8 Nový rok

Slavení Nového roku se v lidové tradici příliš neuchytilo, spíše se věřilo na několik novoročních pověr např. vyhnout se všem svárům a být dobře naladěm, protože tento den měl vliv na celý začínající rok. (Langhammerová, 2004)

Valaši vnímali Nový rok naopak jako svátek žen, což znamenalo, že se služba měnila právě jim a tedy ženy chodily s koláčem. „*Pantáta na oplátku podal panimámě sukňu, aby si hledala inší místo, ale to bylo špásem.*“ (Sušilová, 2009, s. 31) Každá dívka, která byla svobodná, měla upečený koláč, který chodily chlapani ochutnávat. (Sušilová, 2009).

Ve třídě proto můžeme vyhlásit soutěž o nejlepší a nejzajímavější koláč. Každý z žáků si promyslí, jak bude jeho koláč vypadat a jak si jej ozdobí. V následné hodině pracovních činností žáky rozdělíme do skupin, ve kterých budou různé náplně podle toho, co si z domu přinesli. Na závěr se bude konat ochutnávka a následné vyhlášení nejlepšího koláče třídy.

3.4.9 Tři králové

Tato legenda vypráví o třech mudrcích, kteří se vydali podle nové hvězdy hledat místo, kde se narodilo božské dítě. Chtěli se mu poklonit a předat tři vzácné dary – myrhu, zlato a kadidlo. Tento den byl také významný tím, že byl pokřtěn Ježíš Kristus. (Šottnerová, 2010)

Samotný svátek Tří králů býval také označován jako den Zjevení páně a tímto dnem pro mnoho z nás bylo završené vánoční období. Šestého ledna bylo ve znamení koledníků převlečených za Tři krále, kteří koledovali a zároveň žehnali stavením pomocí posvěcené křídly, se kterou nad dveře napsali počáteční iniciály svých jmen – Kašpar, Melichar, Baltazar a letopočet. Smyslem těchto koled bylo předat požehnání všem domům a lidem, kteří v nich přebývali. (Bestajovský, 2004)



Obr. č. 12 : Tříkrálový pochod ve 40. letech 20. století ve Valašských Kloboukách
Zdroj: (Sušilová, 2010, str. 26)

Na vesnicích již od Nového roku do Třech králů chodili dva kostelníci a zvoníč po koledě dům od domu, které vykuřovali kadidlem a kropily svčcenou vodou. (Sušilová, 2010)

Téma Tři králů můžeme s žáky zpracovat buď pomocí jednodušších technik a materiálů např. pomocí ruliček od toaletního papíru či kornoutů z tvrdého papíru, nebo s využitím různorodějších materiálů např. koláže s textilem či vatou, použití vidliček na tělo Tří králů apod. Další z variant může být tvorba kostýmů či loutek a jejich následné využití pro dramatickou výchovu.

3.4.10 Masopust

Masopust, na Valašskokloboucku označován jako Fašank začínal po svátku Tří králů, tedy 7. ledna a končil na masopustní úterý, v den před Popeleční středou, po níž nastává čtyřicetidenní předvelikonoční půst. V tomto období si připomínáme Bakcha, římského boha a patrona vinné révy a tím i samotného hodování. Oslavy tohoto boha probíhaly velmi bujně, jako tzv. „bakchanálie“, neboli slavnosti vína konané v polovině března. „*Vázaly se na předjaří nejen z hlediska počátku vegetačního cyklu, ale i vzhledem k jeho praktickému napojení na kalendář.*“ (Langhammerová, 2004, s. 14-15) Protože ve starém Římě ještě do roku 153 před Kristem začínal nový rok právě březnem a spojení zvyků s tímto časem přispělo k zakotvení a dodržování i v dobách po změně kalendáře. Nejčastěji na vesnicích se tento zvyk v různých obměnách dodržují dodnes. Lidé si do masopustních průvodů oblékají různé masky, které mívají nejen humorný charakter, ale jsou to také činitelé, kteří by měli aktérům průvodu přiblížit charakter masky, např. pokud si oblékám masku medvěda,

mám najít takovou sílu, jakou má medvěd apod. Charakter masek, který se v průvodu vyskytoval, se často lišil v rámci jednotlivých krajů. To, co se na tomto svátku nelišilo, bylo pravidlo, kdy fašankovský průvod musel navštívit každý dům. V domě, kde se držel smutek po zemřelém, se průvod zastavil, ale nehrál, pouze tanečníci před oknem oběhli tzv. „tiché kolečko“, stejně jako před pomníkem padlých na návsi. Tento moment chápeme jako jakousi upomínku na mrtvé předky a jejich zapojení do trvajících života vesnice. Průvod má svůj řád i rozdíly podle tradic daného kraje, většinou se však aktéři shromáždí po ránu v hostinci s kapelou a po krátkém tancování se vyráží s průvodem do obce, kde fašanci řadí po domech a okolí, obstarávají zábavu, utočí na přihlížející, pomalovávají je a užívají pohoštění, které jim je v domech nabídnuto. Na konci dne přichází vrchol masopustu – loučení s masopustem. Opět se liší od krajů, ale společným znakem zůstává průvod, který směřuje na návěs a nese na márách či nosítkách „nebožtíka masopusta“, což je figurína či živá postava „Bakcha“ případně může být také použita basa jako symbol minulé zábavy. Masopust je postaven před veřejný soud s humornou, obviňující řečí, kde mu v proslovu vytýkají vše neblahé, co ve vesnici vykonal za dobu své „vlády“, za což je odsouzen a popraven. Poté se lidé rozcházejí a večer se koná závěrečná taneční zábava. (Langhammerová, 2004)

Na Valašsku se v době masopustu na besedách vyprávělo, kdo si chystá svatbu, případně kdo ji už měl, kolik bylo družiček, jaké věno nevěsta dostala apod. V tento nejveselejší svátek z celého roka se v každé chalupě smažily koblihy a vařila se typická zřivanica. Všude bylo plno zpěvu a tance a tradiční veselka končila půlnocí, basa již byla pochována a nastal půst. (Sušilová, 2009)



Obr. č. 13: Masopustní průvod kolem Valašskokloboucka

Zdroj: (Sušilová, 2010, str. 35)

Masopust je typický svými maskami, a proto si s žáky můžeme ve výuce nějaké vytvořit za použití různých materiálů a technik. Nejužívanější je papír, a proto můžeme využít různé druhy a barvy, např. kancelářský, barevný, novinový či toaletní papír, který se dá různě vrstvit, vystříhovat či vytvářet barevnou koláž za využití např. čtverců, obdélníků či jiných geometrických útvarů. Kromě toho se ve výuce pracovních činností s žáky můžeme pustit do přípravy tradičních masopustních jídel, jako byly např. smažené koblihy.

4. Zařazení tématu v rámci pracovních činností do RVP ZV

Jak už nám název napovídá, v této kapitole se budeme zabývat především Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, uvedeme si důvod jeho vzniku, jakého programu je součástí a mezi jaké dokumenty ho řadíme. Poté se zaměříme na jeho vzdělávací obsah a na jednotlivé části jako jsou klíčové kompetence, a případně jaké bychom mohli v souladu s tématem v hodinách pracovních činností dosáhnout, dále na jednotlivé vzdělávací oblasti a průřezová témata. Také se budeme zabývat tím, jakým způsobem bychom je mohli opět promítnout do výuky lidových tradic a zvyků v pracovních činnostech. Na závěr této kapitoly se zaměříme na konkrétní vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která je pro nás v rámci pracovních činností stěžejní.

4.1 Změny v českém školství v 21. století

Od zavedení povinné školní docházky v roce 1774 až do současného 21. století prošlo české školství značným vývojem. Nejen, že se v jeho průběhu různě měnil charakter škol, způsob i obsah vzdělávání, ale změnil se hlavně přístup ke vzdělávání, které začalo být vnímáno nejen jako stupeň dosaženého vzdělání u populace, nýbrž i jako jakési měřítko kvality společnosti. Začaly se přehodnocovat možnosti rozvoje vzdělávacích institucí a škola se stala jedním ze „základních stavebních kamenů vzdělávání a výchovy, neboť zprostředkovává dialog mezi sociálními skupinami, mezi generacemi, mezi kulturami a je propojena se současným reálným světem.“ (Čábalová, 2011, str. 72) Vlivem změn ve společnosti byla nutná i změna školy jako výchovně – vzdělávací instituce, a proto v roce 1999 otevřela naše země celonárodní diskuzi, která se zaměřovala na problémy vzdělávání, a která se poté stala součástí příprav **Národního programu vzdělávání**, tzv. Bílé knihy. Tento program byl v roce 2001 vládou přijat a postupně z něj vzešly i nové vzdělávací programy, které „poskytují vyváženost poznatkového základu kurikula s osvojováním postojů, hodnot a rozvojem kompetencí. Došlo k vzájemné provázanosti cílů, obsahů a kompetencí.“ (Čábalová, 2011, str. 72)

4.2 Kurikulum

V nejširším slova smyslu pro nás samotný pojem **kurikulum** může představovat vše, co získáváme během vzdělávání, tedy i naši vlastní zkušenost. V užším pojetí pro nás představuje toto slovo určitý dokument či plán vzdělávání, obsahující i způsoby a strategie, jak dosáhnout stanovených cílů vzdělávání. (Čábalová, 2011) Mezi kurikulární dokumenty patří **rámcové vzdělávací programy (RVP)** které jsou rozděleny podle jednotlivých fází vzdělávání na předškolní, základní a střední (odborné a všeobecné) a **školské vzdělávací programy (ŠVP)**, které si každá škola vytváří sama podle příslušného RVP. Všechny zmíněné dokumenty, ať už na státní, či školní úrovni, jsou přístupné jak pro pedagogickou, tak i nepedagogickou veřejnost. V rámci mé diplomové práce se nyní zaměříme na RVP pro základní vzdělávání.

4.3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Jak už jsme si tedy před chvílí uvedli, tento program náleží do kurikulárních dokumentů, které jsou utvářeny na dvou úrovních – na úrovni **státní** a **školní**. Do **státní** úrovně zařazujeme Národní program vzdělávání, neboli tzv. Bílou knihu, která definuje vzdělávání jako celek, a **rámcové vzdělávací programy (RVP)**. **Školní** úroveň obsahuje **školské vzdělávací programy (ŠVP)**.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání musí navazovat na předškolní vzdělávání v mateřských školách a na nějž poté navazuje Rámcový vzdělávací program pro střední vzdělávání, který poté s ohledem na RVP ZV stanovuje požadavky přijímacího řízení pro přijetí uchazečů. Hlavním cílem RVP ZV je stanovení standardní a závazné úrovně vzdělávání, která by měla být dosažitelná pro všechny žáky v úrovni vědomostí, dovedností, postojů a kompetencí. (Čábalová, 2011) Tento program vymezuje vzdělávací obsah, tedy učivo, které by si žáci měli v jednotlivých obdobích (1. období – 1. až 3. ročník a 2. období – 4. a 5. ročník) osvojit. Zároveň podporuje komplexnější přístup učitele v realizaci vzdělávacího obsahu, snahu o propojování poznatků z různých oblastí a napříč předměty (mezipředmětové vztahy) a používání rozmanitých organizačních metod a forem vyučování, které berou ohled na individuální potřeby žáků. (RVP ZV, 2007, část A) *„Důraz je kladen i na komunikaci a spolupráci, znalost cizích jazyků, zvládnutí informačních*

technologií, na posílení demokracie, toleranci a spolupráci v běžném životě, výchovu ke zdraví apod.“ (Čábalová, 2011)

4.3.1 Klíčové kompetence

Nezbytnou součástí RVP ZV jsou klíčové kompetence, které chápeme jako souhrn vědomostí, dovedností a hodnot významných pro osobní rozvoj každého člověka, které potřebuje jak při studiu, tak i následně ve svém osobním a budoucím profesním životě. Cílem vzdělávání je tedy žáky vyzbrojit klíčovými kompetencemi a připravit je na další vzdělávání. Osvojit si co největší počet kompetencí je však proces dlouhodobý, prolíná se všemi fázemi vzdělávání a poté se dále dotváří v průběhu života. Klíčové kompetence patří do všech předmětů, jsou multifunkční, nadpředmětové a vždy je získáme jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. (RVP ZV, část C, 2007)

V rámci tématu lidových tradic a zvyků využitých v pracovních činnostech můžeme s žáky dosáhnout následujících kompetencí:

- **Kompetence k učení** – žák vybírá a využívá vhodné metody, způsoby a strategie; vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení je využívá v tvůrčích činnostech a praktickém životě; uvádí věci do souvislostí a propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí
- **Kompetence k řešení problémů** – žák samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných či nových problémových situací
- **Kompetence komunikativní** – žák naslouchá promluvám druhých lidí, rozumí jim a vhodně na ně reaguje; rozumí různým typům textů a obrazových materiálů; využívá získané komunikativní dovednosti ke kvalitní spolupráci s ostatními lidmi
- **Kompetence sociální a personální** – žák účinně spolupracuje ve skupině; podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu; chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení zadaného úkolu
- **Kompetence občanské** – žák respektuje přesvědčení druhých lidí; respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní dědictví, má smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění

- **Kompetence pracovní** – žák používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla; přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, ale i z hlediska ochrany kulturních a společenských hodnot

4.3.2 Vzdělávací oblasti

Samotný obsah vzdělávání je v RVP ZV uspořádán do devíti vzdělávacích oblastí, které obsahují jeden nebo více obsahově blízkých vzdělávacích obsahů. Každý obsah je vymezen charakteristikou a cílovým zaměřením vzdělávacích oblastí a vzdělávacím obsahem vzdělávacích oborů, který je tvořen očekávanými výstupy (prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě) v 1. období (na konci 3. ročníku) a v 2. období (na konci 5. ročníku). Kromě očekávaných výstupů je tvořen také učivem, které je rozděleno do tematických okruhů (témat, činností) a je chápáno jako prostředek k dosažení výše zmíněných vzdělávacích výstupů. Mezi vzdělávací oblasti uskutečňované na 1. stupni ZŠ patří:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí Jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Tělesná výchova)
- Člověk a zdraví (Tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)**

Tyto oblasti jsou na 2. stupni ZŠ podle zdroje rozšířeny o poslední dvě vzdělávací oblasti:

- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

(RVP ZV, část C, 2007)

Téma lidové zvyky a tradice se dotýká tří vzdělávacích oblastí – Člověk a jeho svět, Člověk a společnost a Člověk a svět práce. A právě poslední zmíněnou oblast Člověk a jeho svět si blíže specifikujeme, neboť právě ona se nejvíce zabývá tématem lidových zvyků a tradic, a zároveň zde zařazujeme pracovní činnosti. Ve snaze o začlenění tématu lidových zvyků a tradic není možné opomenout **Průřezová témata**, která také náleží do RVP ZV, jsou povinnou součástí základního vzdělávání a tvoří další z jeho velmi významných složek,

neboť se zabývají aktuálními problémy současného světa a jsou nedílnou součástí základního vzdělávání, kterou by žáci měli znát a která žáky rozvíjí v oblasti jejich postojů a hodnot.

4.3.3 Průřezová témata

Stejně jako vzdělávací oblasti, i průřezová témata obsahují charakteristiku jednotlivých témat, jejich význam a postavení v základním vzdělávání. Kromě toho jsou vyjádřeny vztahy k jednotlivým vzdělávacím oblastem a jejich přínos v rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností aj. Obsah těchto průřezových témat je rozdělen do tematických okruhů, které procházejí skrze vzdělávací oblasti a dávají možnost propojení vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů. S každým průřezovým tématem by se měl žák v průběhu základního vzdělávání seznámit, to, v jakém rozsahu a jakým způsobem je závislé na ŠVP příslušné školy. (RVP ZV, část C, 2007)

V rámci tématu lidových tradic a zvyků v kontextu pracovních činností je zřejmě nejbližší průřezové téma **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**, které obsahuje tematický okruh Evropa a svět nás zajímá, v němž je pro nás nejvýznamnější téma- zvyky a tradice národů Evropy.

Uvedeme si však všech 6 základních průřezových témat a nápady či způsoby, jak by se daly začlenit do výuky, kterou se v této diplomové práci zabýváme:

- 1.) **Osobnostní a sociální výchova** = zdokonalení dovedností v rámci spolupráce a komunikace ve skupině či týmu v různých pracovních situacích (RVP ZV, 2007, s. 83)
- 2.) **Výchova demokratického občana** = možnost podílet se na rozhodnutích ve skupině při pracovních postupech nebo při práci na zadaném úkolu; vytvořit vztah ke svému domovu a vlasti; podporovat respekt vůči kulturním, etnickým a jiným odlišnostem
- 3.) **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** = podpora při respektování národní identity, zvyky a tradice národů Evropy
- 4.) **Multikulturní výchova** = příslušnost člověka ke stejné/ odlišné kultuře a s nimi spojených tradic a zvyků
- 5.) **Environmentální výchova** = propojení člověka s přírodou, do níž byly zasazeny zvyky a tradice; její chránění a sžití se s ní, voda a její význam pro lidské aktivity (obřady), ochrana přírody a kulturních památek

6.) Mediální výchova = využití při získání informací o lidových obyčejích např. pomocí dokumentu apod.; vnímání nejrůznějších druhů obsahů jak mluveného tak i psaného projevu valašským nářečím

(RVP ZV, část C, 2007)

V následujícím textu se zaměříme a blíže si popíšeme vzdělávací oblast Člověk a jeho svět.

4.3.4 Člověk a svět práce

Co se týká charakteristiky této vzdělávací oblasti, zasahuje širokou škálu různých pracovních činností a technologií, čímž vede žáky k osvojování si základních dovedností v různých odvětvích lidské činnosti. A právě díky přímému kontaktu s lidskou činností či technikou čerpá tato oblast z konkrétních životních situací, což přispívá k většímu upevnování získaných informací u žáků. Vzdělávací oblast Člověk a svět práce je uskutečňována jak na 1. tak i na 2. stupni vzdělávání a je určena pro všechny žáky bez rozdílu pohlaví, kteří se učí pracovat s různými tradičními i netradičními materiály, provádí jednoduché pracovní operace a postupy sám nebo v týmu, snaží se pracovat s návodem, rozvíjí svoji prostorovou představivost, fantazii apod. Při všech těchto činnostech jsou žáci vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci. Tato vzdělávací oblast vede žáky k:

- pozitivnímu vztahu k práci a odpovědnosti za kvalitu svých i společných výsledků práce
- osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí, k organizaci a plánování práce a k používání vhodných nástrojů, náradí a pomůcek při práci i v běžném životě
- vytrvalosti a soustavnosti při plnění zadaných úkolů, k uplatňování tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti a k vynakládání úsilí na dosažení kvalitního výsledku
- poznání, že technika jako významná součást lidské kultury je vždy úzce spojena s pracovní činností člověka
- autentickému a objektivnímu poznávání okolního světa, k potřebné sebedůvěře, k novému postoji a hodnotám ve vztahu k práci člověka, technice a životnímu prostředí

- chápání práce a pracovní činnosti jako příležitosti k seberealizaci, sebeaktualizaci a k rozvíjení podnikatelského myšlení
- orientaci v různých oborech lidské činnosti, formách fyzické a duševní práce a osvojení potřebných poznatků a dovedností významných pro možnost uplatnění, pro volbu vlastního profesního zaměření a pro další životní a profesní orientaci (RVP ZV, 2007, s. 73-74)

Samotná oblast Člověk a jeho svět je rozdělena podle vzdělávacího obsahu na jednotlivé tematické okruhy, lišící se v závislosti stupně zařazení. Na 1. stupeň náleží 4 tematické okruhy:

- 1) **Práce s drobným materiálem** (vlastnosti materiálu; pracovní pomůcky a nástroje; organizace práce; lidové zvyky, tradice a řemesla)
- 2) **Konstrukční činnosti** (stavebnice a sestavování modelů; práce s návodem, předlohou či jednoduchým náčrtem)
- 3) **Pěstitelské práce** (základní podmínky pro pěstování rostlin; pěstování rostlin ze semen v místnosti nebo na zahradě; pěstování pokojových rostlin; rostliny jedovaté, rostliny jako drogy)
- 4) **Příprava pokrmů** (základní vybavení kuchyně, technika v kuchyni – historie a význam; pravidla stolování)

Neboť je tato diplomová práce zaměřena na lidové zvyky a tradice v rámci technické výchovy, věnujeme se v práci dále tematickému okruhu Práce s drobným materiálem.

5. Pracovní a technická výchova

V páté kapitole diplomové práce si blíže charakterizujeme pracovní a technickou výchovu, stanovíme si význam slova práce a její druhy, poté se zaměříme na cíle, obsah i funkce, kterých můžeme s žáky v pracovních činnostech dosáhnout a také i na metody a formy pracovní a technické výchovy, jež si můžeme pro práci s lidovými zvyky a tradicemi zvolit.

5.1 Vývoj názorů na pracovní a technickou výchovu

Pracovní výchova nebyla vždy na stejné místo v systému výchovy, neboť byla často buď úplně opomíjena, nebo byla orientována spíše užitkově či prakticky a dlouhou dobu nebyla oceňována právě výchovná stránka pracovních činností nebo užití práce jako prostředku a cíle výchovy. (Opatřil et al., 1985)

Již v dřívějších dobách hovořila o významu pracovní a technické výchovy řada významných osobností či pedagogů, jako byl například J. A. Komenský, který vyzvedával pracovní činnosti, dále J. Locke, J. J. Rousseaua či J. J. Pestalozzi. Za velmi přínosný příspěvek jsou také považovány názory K. Marxe a jeho spojování pracovní výchovy s růstem dělnické třídy a s rozvojem průmyslové výroby. Také V. I. Lenin upozorňoval na důležitost pracovní a technické výchovy, která rozvíjí celou společnost.

Samotný pojem práce má mnoho různých podob, například dětská práce, ruční práce, nucená práce či diplomová práce, a znamená jakoukoli smysluplnou lidskou činnost. (Wikipedie, ©2015) Můžeme ji však také chápat jako prostředek k získávání obživy a uspokojování základních lidských potřeb. Ať tak či onak, práce patří mezi jednu z nejdůležitějších činností člověka, neboť právě touto činností člověk mění nejen přírodu kolem sebe, ale i sebe samého. Postupem času se člověk v pracovním procesu humanizoval a v závislosti s tím se rozvíjelo lidské vědomí, charakter i řeč, ale také schopnosti, dovednosti a zájmy. Koordinace ruky, řeči i mozku se neustále zdokonalovala a tím pádem umožnila člověku provádět stále složitější a náročnější pracovní činnosti a úkony. (Opatřil et al., 1985) Za velmi významný je považován také i společenský a historický obsah práce pro utváření ději lidské společnosti, neboť *„lidská práce je součástí výrobních sil. Výrobní síly jsou pak základem společenského pokroku a kritériem pokroku. Výsledky lidské práce jsou předávány z pokolení na pokolení a tak vzniká souvislý řetěz lidské činnosti. A tak se práce stává trvale působícím historickým činitelem.“* (Opatřil et al., 1985, s. 169)

5.2 Cíle, obsah a funkce pracovní a technické výchovy na 1. stupni ZŠ

Cíle

Již v předcházející kapitole jsme si ve vzdělávací oblasti **Člověk a svět práce** vytyčily cíle, kterých bychom měli s žáky v hodinách pracovních činností dosáhnout, i v rámci zapojení lidových tradic a zvyků. Jen pro rekapitulaci bychom si mohly připomenout některé z nich, např.:

- vytvořit u žáků pozitivní vztah k práci a i dobré pracovní návyky
- umožnit každému žákovi získat takové vědomosti a dovednosti, které jsou předpokladem k úspěšnosti v hodinách pracovních činností
- seznámit žáci s různými pracovními postupy a pomůckami
- stanovit si bezpečnostní zásady pro ochranu sebe i svého zdraví

Obsah

Hlavní obsah pracovní a technické výchovy je rozdělen do 3 základních bodů. Jsou to:

1) výchova k pozitivnímu vztahu k práci

Vstup do základní školy a hlavně na 1. stupeň má pro žáka obrovský význam, neboť pro něj nastávají první vážnější povinnosti. Žák si začíná všimnout a chápat rozdíl mezi hrou a prací, učí se vytrvalosti, soustředěnosti, samostatnosti i spolupráci aj.

2) rozvíjení konkrétních pracovních dovedností a schopností

Tímto rozvíjením se snažíme, aby žák nejen prováděl jakoukoli pracovní činnost automaticky, ale také aby o ní přemýšlel, dokázal si ji zorganizovat, a také dokázal zhodnotit průběh i výsledek své práce. Mimo jiné se také seznamuje a učí pracovat s různými nástroji a materiály, všimá si jejich kvality a způsobu využití.

3) výchova zaměřena na volbu povolání

Tento obsah je orientován především na druhý stupeň žákům 8. a 9. tříd s možností realizace již od 7. ročníku a je povinný.

Funkce

Nyní se zaměříme na poslední část této podkapitoly a to jsou **funkce** předmětu, jejichž význam je velmi podobný předcházejícím cílům, které jsme si výše definovali. Teoretickým základem pro jejich formulaci se stal model čtyř pilířů výchovy a vzdělávání, který obsahuje následující body: **učit se poznávat, učit se jednat, učit se žít společně a učit se být.** (Škvorová, 2011) Mezi jednotlivé funkce praktických činností na 1. stupni ZŠ patří:

- a) Interdisciplinární funkce** (zamezování předmětové izolovanosti, snaha o propojování znalostí napříč předměty)
- b) Komunikační funkce** (rozvíjení komunikace mezi učitelem a žákem a mezi žáky navzájem; otevřené vyjadřování svých myšlenek, názorů, postojů)
- c) Sociální funkce** (rozvíjení týmové práce, akceptování a důvěřování druhým lidem, empatie, naslouchá druhým lidem aj.; podpora teoretického základu předmětu – kulturně historický obsah, kam náleží i tradice a obyčeje; podpora tolerance k jiným kulturám a národní sebeuvědomění)
- d) Relaxační funkce** (použití hry, dramatizace či asociace pro rozvoj empatie, asertivity, vzájemné komunikace apod.)
- e) Kompenzační funkce** (zapojování nejen levé, ale i pravé mozkové hemisféry, která je centrem fantazie, tvořivosti, umění, hudby, emocí apod.)

(Roučová, 2003)

5.3 Metody a formy pracovní a technické výchovy

Samotný pojem metoda pochází z řeckého slova „methodos“, což pro nás znamená cestu, postup či návod. V obecném slova smyslu se jedná o prostředek, kterým dosahujeme cílů v každé uvědomělé činnosti. „*Pod pojmem vyučovací metoda je obvykle chápán způsob (postup, cesta) společné činnosti člověka a žáků vedoucí k dosažení plánovaných výukových cílů*“. (Nelešovská, Spáčilová, 2005, s. 150) To, jaké metody jsou používány, závisí na samotném vyučovacím předmětu. Zároveň je jejich výběr ovlivněn i řadou dalších faktorů, jako je osobnost učitele, vzdělávací obsah, výukové cíle, věkovými a individuálními

potřebami žáků apod. Téměř vždy se vyučovací metody různě prolínají, kombinují či jinak doplňují. V rámci pracovních činností a tématu lidových zvyků je možné využít následující didaktické metody:

1) metody slovní (vysvětlování či popis pracovního postupu, předvádění různých pomůcek, nástrojů a materiálů; rozhovor zaměřený na lidové zvyky a tradice; beseda žáků s lidmi, kteří se věnují tradičním valaškoklobouckým řemeslům apod.)

2) metody názorně demonstrační (při kterých žáky můžeme seznámit s různými obrazy, fotografiemi či ilustracemi z knih zachycující např. dřívější život lidí na Valašsku, jejich oděv apod.; exkurze žáků do dílen či domů zabývajících se lidovými zvyky a tradicemi; využití zhotovených výrobků např. metliček pro dramatizaci silvestrovského zvyku „Ometaček“; začlenění lidových písní a her)

3) metody praktických prací (zjišťování vlastností materiálů, nástrojů apod.; vytvoření různých pomůcek, předmětů či hraček užitého charakteru)

Téměř vždy se vyučovací metody různě prolínají, kombinují či jinak doplňují. Při jejich samotném výběru musíme dbát na přiměřenost postupů k věku a schopnostem žáků, a také na souvislost metody s obsahem a cílem, který jsme si určili. Kromě metod je také velmi důležité nechat u žáků rozvinout aktivitu, fantazii a tvořivost, neboť pracovní činnosti samy o sobě mají dispozice rozvíjet nejen zdravé sebevědomí, ale také vychovávat k samostatnosti a seberealizaci. Aby tedy pracovní a technická výchova mohla dosahovat i náročnějších vzdělávacích cílů, je třeba ji rozvíjet ve všech oblastech výchovného působení, tedy nejen ve škole, ale i v rodině a v různých mimoškolních organizacích či zájmových kroužků technického charakteru, jako jsou např. malí kutilové, šikovné ručičky, plastický modelář, keramika, ruční práce, skauti, aj. (Opatřil et al., 1985)

6. Vliv pracovní a technické výchovy na vývoj žáka mladšího školního věku

6.1 Charakteristika žáka mladšího školního věku

Nástup do školy je významným okamžikem v životě dítěte, neboť pro něj znamená oficiální vstup do společnosti, která od něj již očekává plnění si svých závazků a povinností přizpůsobeným školnímu vyučování. Do té doby hlavní činnost dítěte, hra, je doplněna o práci, i když pouze ve formě učení. S tím souvisí u žáků také řada změn nejen v oblasti psychického, ale i motorického vývoje. Škola proniká nejen do života žáka, ale i do života jeho rodiny, neboť jsou na rodiče kladeny také povinnosti a starosti, která souvisí s povinnou docházkou jejich potomka. Samotný úspěch žáka ve vyučovacím procesu je závislý nejen na jeho rozumových schopnostech a jejich uplatňování v hodinách, ale také i na zvládnutí různých problémových situací či stresu, plnění nároků, které jsou na něj kladeny aj. Jelikož je mezi dítětem, které je na počátku a které je na konci školní docházky obrovský rozdíl, rozdělujeme toto období na dva úseky:

- 1) mladší školní věk (zhruba od 6-11 let)
- 2) starší školní věk (jež zabírá dobu od 12-15 let a je obdobím dospívání)

(Damborová et al., 1978)

V rámci 1. stupně ZŠ si blíže specifikujeme žáka mladšího školního věku v jeho rozumovém, emočním, sociálním a hlavně **motorickém vývoji**, který je v pracovní a technické výchově nejvíce rozvíjen. Ještě než však vymezíme jednotlivé složky, uvedeme si, co slovo **vývoj** znamená. Můžeme jej chápat jako proces, postup či proměnu současného stavu do stavu jiného. Samotným vývojem člověka, v této práci se zaměřením na žáka mladšího školního věku, se věnuje vývojová psychologie, jejíž předmětem je psychický vývoj, který lze charakterizovat jako *„sled tělesných a psychických změn, kvantitativního a kvalitativního rázu, které nejsou náhodné, nýbrž zákonité a nezvratné.“* (Petrová, Plevová, 2005, s. 7)

6.1.1 Rozumový vývoj a rozvoj verbálního projevu

Rozvíjení myšlení žáka mladšího školního věku není krátkodobou záležitostí, ale výsledek vrozených schopností a také i dlouhodobé a samostatné práce. Vývoj myšlení

v tomto období postupuje od konkrétního, názorného myšlení k abstraktnímu, nenázornému, přičemž dochází i k rozvoji logických úsudků. Udržení pozornosti žáka se prodlužuje, a díky tomu je schopen se více a hlouběji zaměřit na zadaný úkol. Zároveň se i učí myslet tím, že hledá na různé otázky jejich odpovědi, zabývá se příčinnými vztahy apod. Pokud jde o paměť v tomto věku, rozvíjí se úmyslné pamatování či tzv. „biflování“ určité látky v určitém lhůtě, což sice nevede k zapamatování si učiva až do konce života, je to však účinný nástroj ke zvyšování a procvičování výkonnosti mozku. Žák se postupně začíná orientovat v čase, chápe s větší určitostí pojmy jako včera, dnes, zítra apod. a zároveň si osvojuje a používá také i početní pojmy a symboly. Jeho představivost už dokáže rozeznávat fantazii od reality.

Školní prostředí a výuka se velmi podílí na rozvoji verbálního projevu žáků a také i na rozvoji jejich slovní zásoby, která obsahuje na začátku školní docházky kolem 2500-3000 slov. Vlivem různých poznatků ve škole i mimo ni a s osvojením si čtení a psaní se slovní zásoba může rozrůst na konci tohoto období až na dvojnásobek, velmi však záleží i na podnětnosti rodiny a okolí. Děti používají v tomto věku hlavně víceslovné věty se správnou gramatickou strukturou. Je nesmírně důležité u žáků dbát na čistý a srozumitelný projev bez řečových poruch, jako je např. dyslálie či balbutismus. (Vágnerová, 2005)

6.1.2 Emoční vývoj a prožívání

Vlivem zrání dětského organismu, tedy především CNS dochází u dítěte mladšího školního věku ke zvýšení emoční stability, tudíž jsou city již mnohem stálejší a trvalejší, než v předcházejícím období a pokud přece jen dojde k nějakému výkyvu, má svoji příčinu. Rozvíjí se vyšší city, jako jsou např. etické, estetické, sociální apod. a zároveň i žák lépe rozumí svým vlastním pocitům. (Vágnerová, 2005) Vnímání světa se mění z pouhého vnímání sebe na realistické pozorování kolem, které je způsobeno činnostmi a nároky, které jsou na dítě kladeny jak ze strany školy, tak i ze strany rodiny. Chování žáka mladšího školního věku je veselé, projevuje se značný smysl pro humor, vyhledává radostné prostředí a situace. Zároveň se také projevuje jeho zvědavost, zájem o knihy, filmy, či časopisy, které mu zprostředkovávají nové informace a vjemy. Velkou radost jim činí pochvala autoritou za jejich vlastnosti či výkony, naopak jsou velmi citliví na napomínání či kritiku. V prvních letech školní docházky se také formuje morální cítění, či tzv. „svědomí“, jež odráží vztah dítěte k sociálnímu okolí, ve kterém žije. Snaží se zapadnout mezi vrstevníky a vytváří nové vztahy a přátelství. Strach se u žáků v tomto období objevuje např. ze tmy,

samoty, nemoci, bolesti či smrti, a také se často objevuje i strach ze zesměšnění před svými vrstevníky, např. v podobě zkoušení u tabule. (Lisá, Kňourková, 1986)

6.1.3 Sociální vývoj

Z hlediska socializace je pro dítě důležitý vstup do školy, neboť se odpoutává od prvního společenského prostředí, které pro něj představuje rodina a vstupuje do nového prostředí, tedy do kolektivu ve třídě, což je spjato s novými závazky a povinnostmi. To vše však přináší změnu životního stylu, se kterým se každé dítě vyrovnává odlišně. Jak dobře a rychle si novou situaci přivykne, záleží především na rozvinutí příslušných schopností a dovedností v rodině či v mateřské škole. Proto je nesmírně důležité dítě zbavit nezdravé závislosti na rodičích, ať už po stránce sebeobslužné, či citové. Zároveň jsou také při rozvoji sociálního chování důležité rozumové schopnosti a osvojování si nových poznatků a vědomostí. Vlivem školního prostředí žák přijímá roli školáka, žáka a spolužáka a do jisté míry se podílí na rozvoji jeho identity, tedy převážně u jeho sebehodnocení a sebeúcty. (Vágnerová, 2005)

Toto období je charakteristické také zájmem o okolní svět. Mladší školní věk je období, kdy si žák vytváří vztahy s různými lidmi mimo jeho rodinu, což jsou jeho spolužáci a učitelé. Je samozřejmé, že si je se svými vrstevníky mnohem bližší než s dospělými, ke kterým má však v tomto období většinou klidný a vyrovnaný poměr. S přílivem nových vědomostí už se žák učí rozeznat rozdíl mezi příkazem od rodiče a příkazem od učitele, proto je nesmírně důležité, aby obě dvě autority byly v názorovém souladu, protože v opačném případě to způsobuje i dítěte zmatek a dezorientaci, která přispívá k oslabení již osvojeného sociálního chování a může to způsobit rozsáhlejší problém v dalších letech školní docházky. V souvislosti s tím proto musíme dbát u žáků na vytvoření správných školních návyků, kterému mnohem více usnadní práci a čas. Kromě pracovních povinností bychom měli začleňovat i pohybovou aktivitu, různé hry, kulturní zážitky apod., protože jen vyvážená výuka podporuje celkovou harmonizaci jak duševního, tak i tělesného vývoje a zabraňuje vzniku stresových situací a s tím možných neurotických obtíží u žáka mladšího školního věku. (Lisá, Kňourková, 1986)

6.2 Tělesný vývoj a motorika

Nyní se dostáváme k poslední části, kterou nejvíce ovlivňují pracovní činnosti, a proto ji budeme věnovat samostatnou kapitolu.

Na začátku vstupu do školy se pro posuzování školní zralosti hodnotí nejen dosažených vědomostí, dovedností a postojů dítěte, jako je např. záměrné pozorování, vnímání či udržení pozornosti, ale i tělesný vývoj. Z hlediska tělesné stavby se kolem 8. věku dítěte zpomaluje jeho růst i hmotnost, mění se mu dentice za stálý chrup, zvyšuje se odolnost organismu a objem jak srdce, tak i mozku a mnoho dalších změn. Postupně se začínají zlepšovat pohybové schopnosti, neboť pohyby jsou už mnohem koordinovanější, rychlejší, přesnější apod. V tomto období již je plně rozvinuta jemná a hrubá motorika, které na sebe navzájem navazují, protože správně rozvinutá hrubá motorika má významný vliv pro rozvoj jemné motoriky a následně pro rozvoj grafomotoriky, která je však závislá i na úrovni rozvoje prostorového vnímání, paměti a laterality. Jak hrubá tak i jemná motorika se uplatňuje zejména při různých hrách či soutěživých aktivitách, při práci, doma apod. (Jobánková, 1992)

A právě významným rysem, který můžeme nalézt u žáků mladšího školního věku, je aktivita. Podobně jako v předškolním období, i v tomto se vyznačují velkou pohyblivostí, děti se neustále něčím zaměstnávají, poposedávají, vydrží pouze chvíli v klidu. Převážně v 1. a 2. třídě je to pro učitele problémem, který postupem času mizí a žáci se stávají klidnější. Od 3. do 5. ročníku jsou již žáci pohybově mnohem vyrovnanější a i zdatnější a dosahují často vysoké výkonnosti. Velkým problémem může být, pokud se v třídním kolektivu nachází dítě, které je pohybově omezeno, protože je ve značné nevýhodě oproti ostatním a musí se proto velmi snažit, aby se svým vrstevníkům vyrovnalo. (Damborská et al., 1978)

Mezi hlavní cíle pracovních činností je u žáků rozvinout dovednosti ve třech základních oblastech – kognitivní, postojová a psychomotorická. A právě poslední zmíněná oblast je pro nás stěžejní, neboť obsahuje motorické schopnosti a návyky, které jsou propojeny s psychickými procesy. Nyní se blíže specifikujeme psychomotorické dovednosti.

6.2.1 Psychomotorický vývoj

Pokud si rozložíme toto slovo, tak psycho se zaměřuje na psychiku či duševní stav člověka, a motorika jak už je nám známo představuje pohyb. Spojením těchto dvou slov vzniká termín, který zdroj definoval takto: „*Psychomotorika je forma pohybové aktivity, která*

je zaměřena na prožitek z pohybu.“ (Blahutková, 2007, s. 4) Samotný pohyb patří mezi jednu ze základních složek, jak si udržet zdraví, neboť již od pradávna je známé úsloví „Ve zdravém těle, zdravý duch“. V užším smyslu pro nás představuje psychomotorika souhrn pohybových aktivit člověka, které jsou projevem jeho psychických projevů a stavů, jako je např. myšlení, paměť, nálada apod. V každodenním životě se s psychomotorikou setkáváme např. v podobě postojů osob, zívnutí, mávnutí rukou, protahování se a mnoha dalších činností. Její užití je převážně v systému tělesné výchovy, neboť právě ten se snaží o výchovu pohybem, ale zároveň je spjata také i s dalšími vědními obory, jako je pedagogika, psychologie aj. V rámci pracovních činností jsou psychomotorické cíle rozlišeny do 7 úrovní a zasahují do všech fází učení. Jsou to:

- vnímání činnosti
- připravenost na činnost
- napodobování činnosti
- mechanická činnost
- komplexní automatická činnost
- přizpůsobování činnosti
- tvořivá činnost

(Balko, 2014)

Psychomotoriku lze v pracovních činnostech využít také jako odpočinek po práci ve formě různých her, které mohou být zaměřeny na poznávání okolních předmětů, či nástrojů, jejich vlastností, hmotností, z jakého jsou materiálu, jaké je jejich užití apod. (Macečková, 2012) Kromě psychomotoriky dochází v oblasti metod, jež užíváme v pracovních činnostech také k rozvoji senzomotorických dovedností, které napomáhají aktivitám náročných na přesné provedení. (Balko, 2014) Samotný název a význam senzomotoriky si nyní přiblížíme.

6.2.2 Senzomotorický vývoj

Jak už nám název napovídá, senzomotorické činnosti a dovednosti můžeme chápat jako pohyby, které jsou vnímány pouze našimi smysly, tedy zrakem, sluchem, hmatem, čichem a chutí a patří mezi jednu z oblastí psychomotoriky. Jsou spojeny se všemi psychickými procesy člověka a jsou významné při zařazení jedince do společnosti. Existuje mnoho různých druhů těchto dovedností, které Čáp rozdělil do dvou základních skupin,

a to do skupiny reproduktivní, kde se opakují stále stejné nebo podobné pohyby, a do skupiny produktivní, kde se vytváří pohyby nové, nebo se střídají. (1983) Samotné senzomotorické učení tedy znamená „*takový druh učení, kterým získáváme předpoklady k vykonání činností náročných na vnímání, pohyby a vzájemné spojení vjemů s pohyby. Takových činností je mnoho a mají velký význam: patří sem všechny druhy tzv. fyzické práce, ale také sportovní činnosti a hra na hudební nástroje.*“ (Čáp, 1983, s. 173) Schopností, kterých můžeme v senzomotorice dosáhnout, představuje např. pokles únavy, zdokonalení metod či kvalita provedených úkolů apod.

Učitel pracovních činností by měl při plánování hodiny, tedy kromě volby tématu, která je v této diplomové práci jasná, dbát také na správnou motivaci, volbu organizačních metod a forem výuky, a také brát v potaz individuální a věkové zvláštnosti žáků mladšího školního věku. (Balko, 2014)

6.2.3 Význam hry a herních činností a jejich zařazení do pracovních činností

Samotný pojem hra pro nás představuje činnost, která slouží pro radost, zábavu, potěšení ale i např. vzdělávání osoby či osob, které se jí účastní. Význam hry vyzdvihovala již v minulosti řada významných osobností a pedagogů, jako byl např. J. A. Komenský, F. W. Fröbel, M. Montessori či J. Piaget.

Pro dítě patří hra k jedné z nejdůležitějších a nejpřirozenějších aktivit v jeho životě, neboť zabírá většinu jeho dne a i s přibývajícými roky u něj má větší či menší místo. U žáků mladšího školního věku patří hra k nástroji, jež má komplexní charakter, protože se u ní uplatňuje a rozvíjí nejen rozum, vůle, paměť, myšlení, city, tvořivost či fantazie, ale zároveň pomocí ní žák poznává svět kolem sebe, rozvíjí sociální vztahy mezi svými vrstevníky a podílí se na utváření třídního klimatu. Jedním z nejdůležitějších cílů hry je právě prožitek dítěte. V prvních ročnících je forma hry ještě podobná té předškolní, žáci často hrají hry, ve kterých představují dospělé, např. jejich zaměstnání či do nich zapojují vše, co je přes den zaujalo. S vyššími ročníky se však jejich povaha mění, přibývá více pravidel a přísněji se dbá na jejich dodržování. Postupně se přechází od dětských her k jiným formám her, jak ve sportu, tak i v koníčcích a práci.

Ve školním prostředí má hra mimořádnou funkci a patří k významným motivačním prvkům, které mohou mít nejen didaktický a pedagogický, ale i psychologický účinek. Výborně se hodí i jako diagnostický prostředek ke zjišťování osvojených vědomostí

a dovedností, vztahů ve třídě apod. Podle Nelešovské a Spáčilové můžeme rozlišit hry v rámci organizačního hlediska na:

- 1) hry **tvořivé**:
 - a) úlohové či námětové (např. činnost dospělých)
 - b) dramatizační (např. pohádka)
 - c) **konstruktivní**

- 2) hry s **pravidly**:
 - a) hry pohybové
 - b) hry didaktické

(2005, s. 173)

Pro potřeby pracovních činností lze nejlépe uplatnit **konstruktivní hry**, které se zaměřují především na představivost a pozorovací schopnosti žáka. Jejich úkolem je přiblížení různých pracovních činností a postupů, využívá se práce s různými druhy materiálů, používají se různé stavebnice na montáž a demontáž apod. (Nelešovská, Spáčilová, 2005)

Hra, učební činnosti a práce se v období mladšího školního věku neustále prolínají a měly by být přímo úměrné žakovým schopnostem, a také i smysluplné, aby v nich dítě našlo radost a užitek ze své práce. (Lisá, Kňourková, 1986)

EMPIRICKÁ ČÁST

7. Empirický výzkum a jeho hodnocení

Poslední kapitola této diplomové práce navazuje na její teoretickou část a obsahuje dotazníkové šetření, jehož hlavním účelem bylo zjistit, jak často a převážně které místní lidové zvyky a tradice jsou využívány ve výuce pracovních činností na 1. stupni ZŠ v okolí Valašskokloboucka, jak z pohledu učitelů, tak i z pohledu žáků.

7.1 Dotazníkové šetření a jeho hodnocení

Pro kvantitativní metodu výzkumu byl zvolen jako nástroj sběru dat dotazník, který můžeme charakterizovat jako způsob písemného kladení otázek a zpětného písemného získávání odpovědí. Otázky mohou být zaměřené buď k získání informací k vnějším jevům (např. názory učitelů na technické vybavení učebny za účelem využití námětu lidových tradic a zvyků ve výuce pracovních činností), nebo jako otázky orientované na jevy vnitřní (např. motivy nebo citové vztahy vázané k určitému tématu). V každém vytvořeném dotazníku jsou otázky předem připravené, jasně srozumitelné a jejich seřazení je promyšlené. (Chrástka, 2007)

Mezi jednu z nesporných výhod kvantitativního výzkumu patří časová nenáročnost, neboť dotazníky mohou být aplikované pro větší počet lidí najednou. Uvědomuji si také nevýhody plynoucí z použití této výzkumné metody, jako jsou např. omezené možnosti odpovědi dané jejich předtištěnou formou nebo zkreslenost výsledků výzkumu.

7.2 Charakteristika vybraného souboru

Jak už jsem v úvodu nastínila, v rámci této diplomové práce jsme vytvořili dva dotazníky, jeden určený pro učitele vyučující pracovní činnosti na 1. stupni ZŠ, druhý pro žáky 4. a 5. tříd základních škol, v obou případech orientované na Valašskokloboucko a jeho blízké okolí. Celkový počet položených otázek z obou dotazníků čítá 29 položek a bylo na ně možné odpovídat pomocí otevřených, polootevřených i uzavřených odpovědí. Mezi typy uzavřených otázek byly využity dichotomické, alternativní, výčtové i škálové otázky. Z 8 oslovených škol elektronickou formou se na kvantitativním výzkumu rozhodly

podílet čtyři školy, jak přímo ve Valašských Kloboukách, tak i v jeho blízkém okolí. Dotazník byl distribuován v tištěné podobě osobní formou a samotné dotazníkové šetření probíhalo ve dnech 15.1 – 4. 3. 2016.

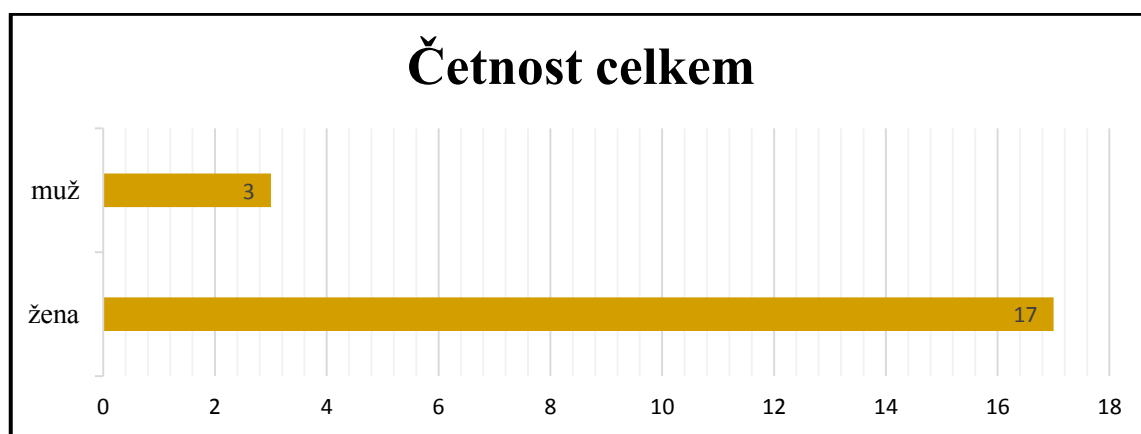
7.3 Profil respondentů – učitelé

Dotazníkové šetření pro učitele obsahovalo celkem 17 otázek a bylo distribuováno v tištěné podobě 30 respondentům, z čehož bylo vyplněno 20 dotazníků, což značí 66,6% návratnost dotazníku. V otázkách, které byly kladeny v úvodu dotazníkového šetření, jsme se snažili zjistit věk a pohlaví respondentů, délku jejich praxe a dosažené vzdělání. Další otázky byly směřovány na zájem o dané téma a jeho propojení s technickou výchovou ve výchovně-vzdělávacím procesu.

7.3.1 Vyhodnocení dotazníku pro učitele

Otázka č. 1: Pohlaví

Graf č. 1: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Na úvod dotazníkového šetření jsme se snažili zjistit základní informace o dotazovaných respondentech, proto byla první položka v dotazníku orientovaná na pohlaví.

Z grafu vyplývá, že většina dotazovaných vyučujících jsou ženy, tedy v 17 případech z 20, což představuje 85 % ze všech respondentů. Zbylé 3 případy, tedy 15 %, nám ukazují, že se na 1. stupni základní školy v okolí Valašskokloboucka nachází i vyučující z řad mužů.

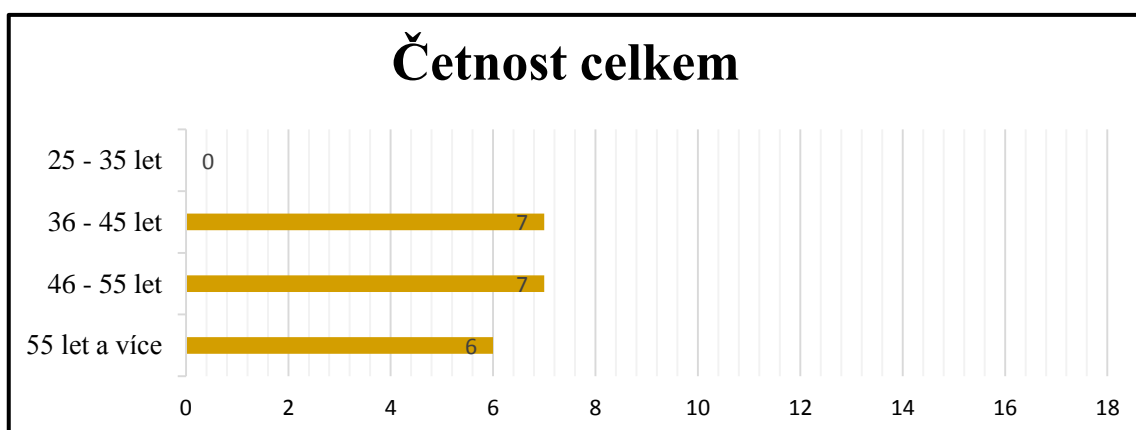
Otázka č. 2: Věk

Tabulka č. 1: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) 25 – 35 let	0	0	0	0	0	0
b) 36 – 45 let	1	5	6	30	7	35
c) 46 – 55 let	1	5	6	25	7	35
d) 55 let a více	1	5	5	25	6	30

U otázky číslo 2 jsme se zaměřili na přibližný věk vyučujících, který byl rozdělen do 4 částí zahrnující období 10 let. Z dotazníkového šetření vyplývá, že žádný z dotazovaných respondentů se nenachází v období mladší dospělosti, tedy v rozmezí 25 – 35 let. Naopak nejvíce pedagogů, kteří se účastnili šetření, se nachází v období střední a starší dospělosti, v obou případech 35 % ze všech dotazovaných. Poslední variantu odpovědi, která se pohybovala v rozmezí 55 let a více, volilo 6 dotazovaných, což je 30 % z celkového počtu

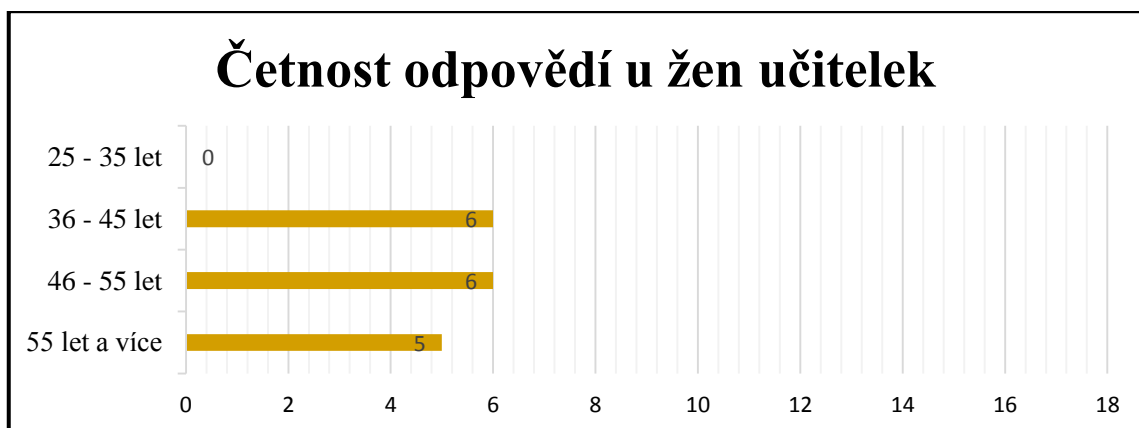
Graf č. 2: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 3: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 4: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 3: Dosažené vzdělání

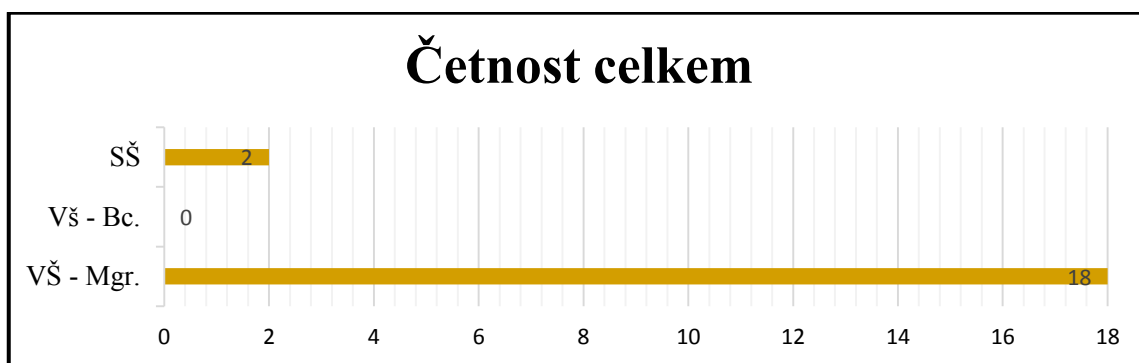
Tabulka č. 2: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	% rel. četnost	abs. četnost	% rel. četnost	abs. četnost	% rel. četnost
a) SŠ	0	0	2	10	2	10
b) VŠ – Bc.	0	0	0	0	0	0
c) VŠ	3	15	15	65	18	90

Ve třetí otázce jsme se snažili zjistit dosažené vzdělání u dotazovaných vyučujících. Z tabulky je jasně patrné, že většina z dotazovaných pedagogů, celkem 90 % má vysokoškolské, magisterské vzdělání. Zbylých 10 % vyučujících, tedy žen učitelek, má pouze vzdělání středoškolské, které je však ovlivněno délkou jejich praxe a věkem, neboť se

zvýšením požadavků na kvalifikaci učitelů v roce 2014, kdy byla valná část pedagogů se středoškolským vzděláním nucena k získání magisterského vzdělání, získali výjimku učitelé, jejichž věk dosahoval nad 55 let a délka jejich praxe více jak 20 let. U první z žen učitelek, jež má středoškolské vzdělání, byla zaznamenána délka praxe, kterou se zabývá otázka č. 4 - 37 let, u druhého dotazníku byla označena délka praxe 56 let, což by mohlo značit vypomáhající pedagogickou pracovníci v důchodu. Druhou variantou je záměna délky praxe za věk, jež vyučující označila v otázce číslo 2. nad 55 let a více. V obou případech však obě vyučující splňují požadavky pro získání výjimky, a tedy si své vzdělání doplnit nemusely.

Graf č. 5: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 6: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 7: Četnost odpovědí u žen učitelek



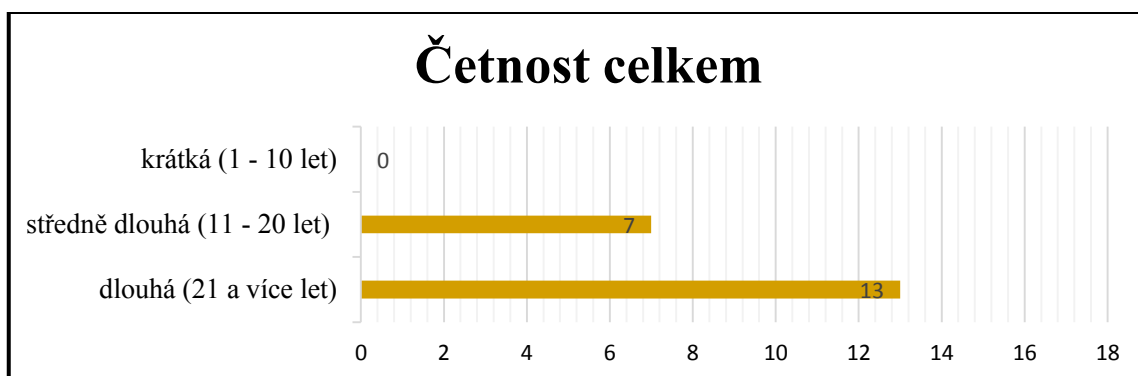
Otázka č. 4: Jaká je délka vaší praxe?

Tabulka č. 3 : Četnost odpovědí u všech vyučujících

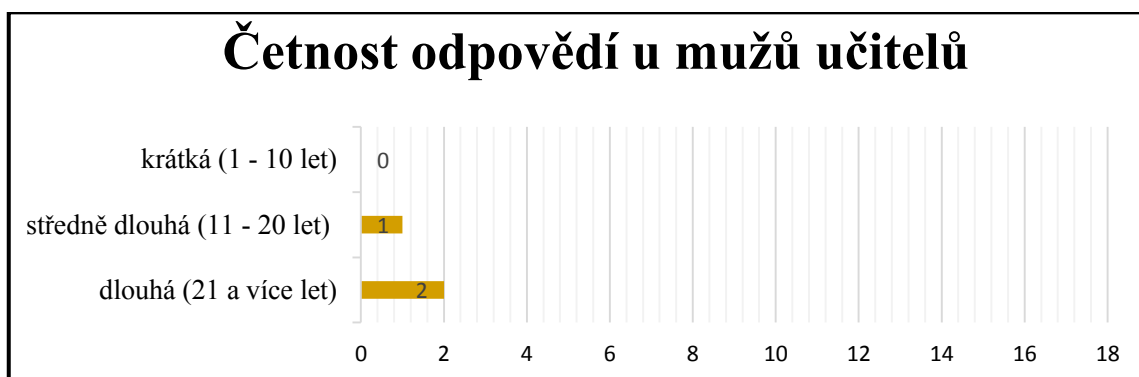
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů	%	Četnost odpovědí u žen učitelek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
krátká (1 – 10 let)	0	0	0	0	0	0
středně dlouhá (11 – 20 let)	1	5	6	30	7	35
dlouhá (20 let a více)	2	10	11	55	13	65

Otázka č. 4 navazuje na otázku číslo 2, která se zabývala věkem dotazovaných respondentů a měla by jí tedy být přímo úměrná. Neboť se v dotazníkovém šetření nacházela volná odpověď, rozčlenila jsem výsledky kvantitativního výzkumu do tří základních kategorií. Dle tabulky a grafu vyplývá, že délka žádného z respondentů není nižší než 10 let. Délka praxe u 35 % u všech vyučujících je středně dlouhá a pohybuje se v průměru kolem 16 let, větší část dotazovaných pedagogů, tedy 65 % má svoji praxi delší než je 21 let, v průměru kolem 32 let. Nejkratší praxe, která se v dotazníkovém šetření nacházela, je 12 let, nejdelší praxe pak podle výsledků výzkumu úctyhodných 56 let. Na základě těchto výsledků je patrné, že se na 1. stupni ZŠ v okolí Valašskokloboucka nachází vyučující s mnohaletými zkušenostmi.

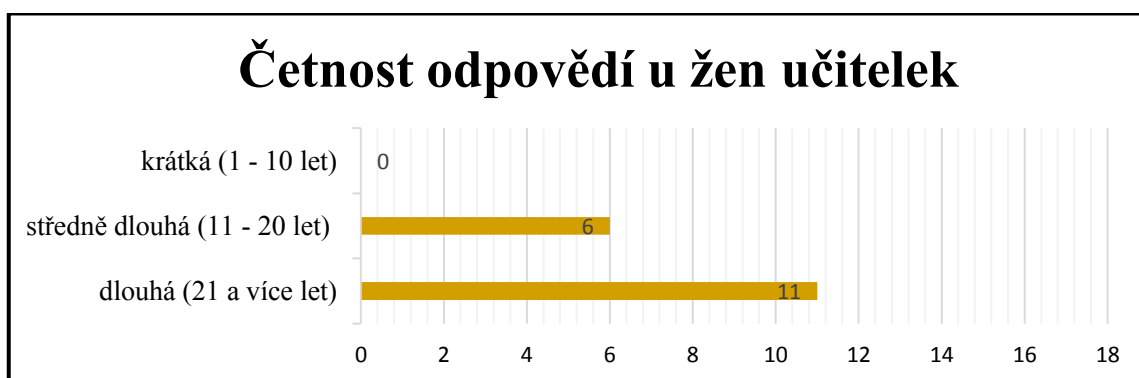
Graf č. 8: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 9: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 10: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 5: Zajímá Vás téma lidových zvyků a tradic?

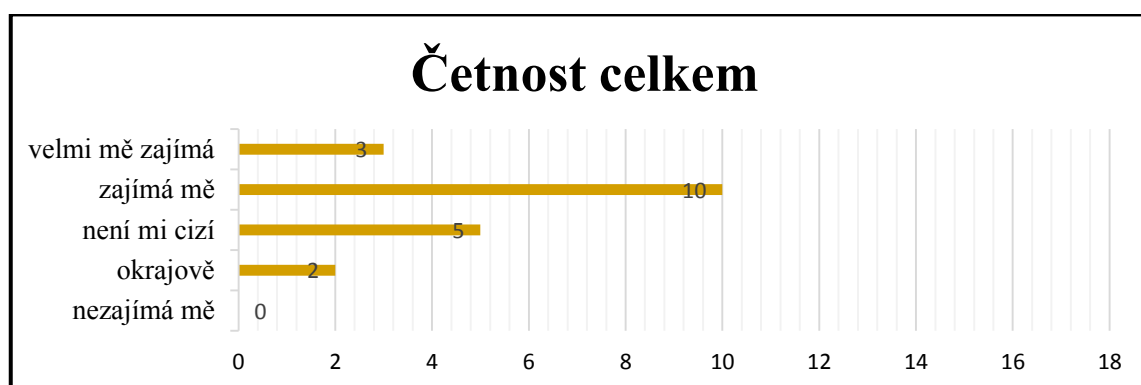
Tabulka č. 4: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) velmi mě zajímá	0	0	3	15	3	15
b) zajímá mě	1	5	9	45	10	50
c) není mi cizí	1	5	4	20	5	25
d) okrajově	1	5	1	5	2	10
e) nezajímá mě	0	0	0	0	0	0

U otázky číslo 5 jsme se snažili zjistit, zda se vyučující zajímají o problematiku lidových tradic a zvyků. Neboť zájem je jeden z předpokladů, díky kterému je větší pravděpodobnost zapojení lidových obyčejů do výchovně-vzdělávacího procesu na 1. stupni

ZŠ a potažmo tedy i do technické výchovy. Na výběr bylo z 5 různých možností, 15 % všech dotazovaných pedagogů toto téma zajímá, aktivně se interesují o tuto problematiku, případně se sami podílí na jejich tvorbě buď sami či s žáky ve škole. Nejvíce vyučujících, tedy 50 % se o lidové zvyky a tradice zajímá, navštěvují muzea či jiné místa s danou tematikou, 15 % učitelů lidové obyčeje nejsou cizí a 10 % dotazovaných se o ně zajímá spíše okrajově. Žádný z učitelů neoznačil pátou možnost, tedy že by se o lidové zvyky a tradice nezajímaly, tudíž podle tabulky můžeme říci, že dotazovaní respondenti mají zájem o lidové zvyky a tradice.

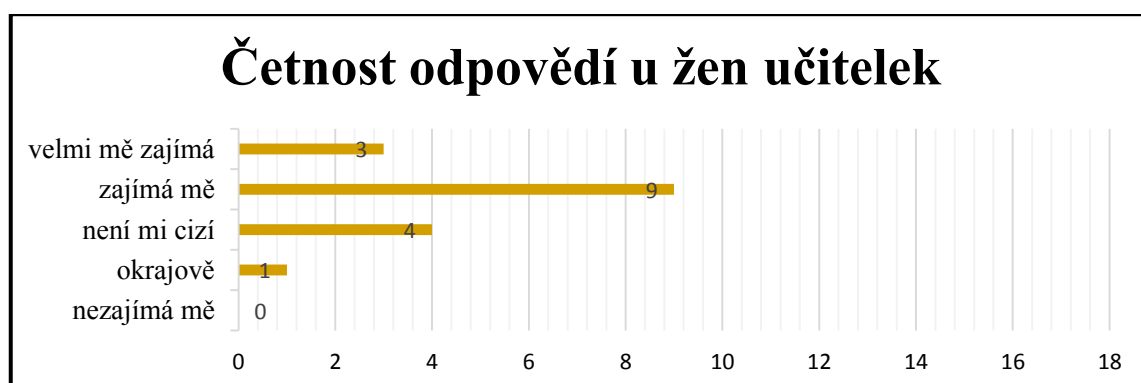
Graf č. 11: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 12: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 13: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 6: Jak hodnotíte své znalosti v této problematice? (ohodnoťte)

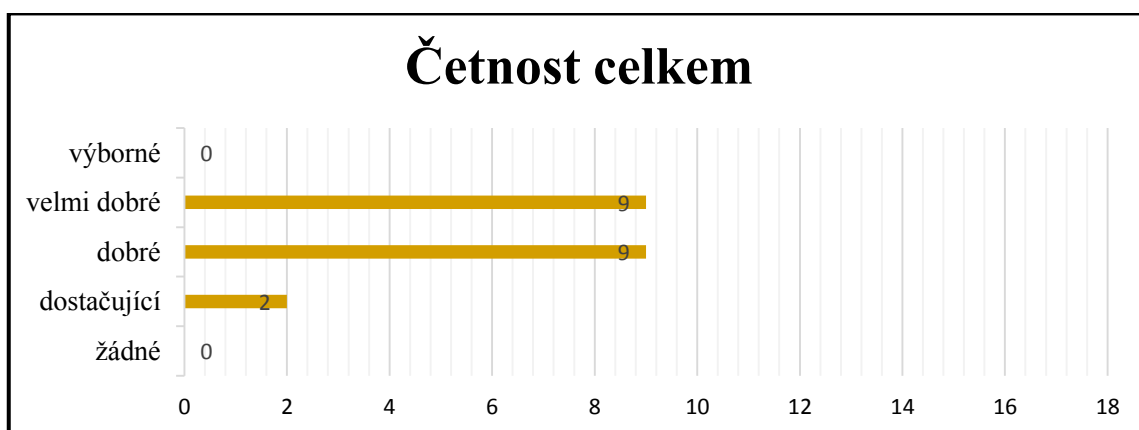
Tabulka č. 5: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) výborné	0	0	0	0	0	0
b) velmi dobré	0	0	9	45	9	45
c) dobré	2	10	7	35	9	45
d) dostačující	1	5	1	5	2	10
e) žádné	0	0	0	0	0	0

Otázka číslo 4 v dotazníkovém šetření mapovala, jak učitelé hodnotí své znalosti v oblasti lidových tradic a zvyků. Na výběr bylo z 5 odstupňovaných odpovědí, tedy od výborných znalostí, až po žádné vědomosti v dané oblasti.

Z tabulky vyplývá, že žádný z respondentů neohodnotil své vědomosti v rámci této problematiky za výborné, ale ani za nijaké. 45 % všech vyučujících pokládá své znalosti za velmi dobré, tedy že znají většinu známých i méně známých zvyků a tradic. Dalších 45 % pedagogů je ohodnotilo jako dobré, což znamená, že znají všechny hlavní a okrajově i méně známé zvyky a tradice Valašskokloboucka. Zbývající dva dotazovaní respondenti pokládají své znalosti o lidových obyčejích za dostačující a nepovažují za důležité znát i jiné zvyky a tradice, než ty hlavní, jako jsou např. Vánoce či Velikonoce.

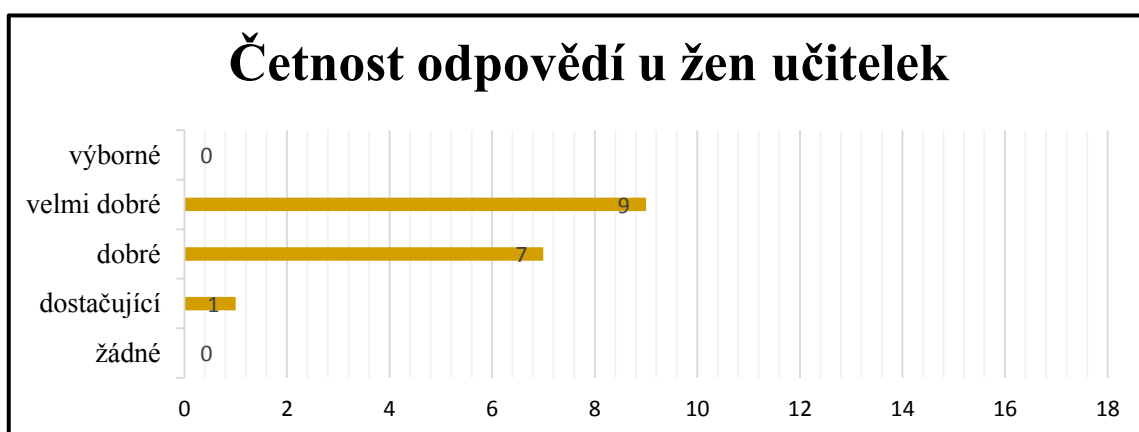
Graf č. 14: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 15: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 16: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 7: Je Vám blízké téma lidových zvyků a tradic Valašskokloboucka?

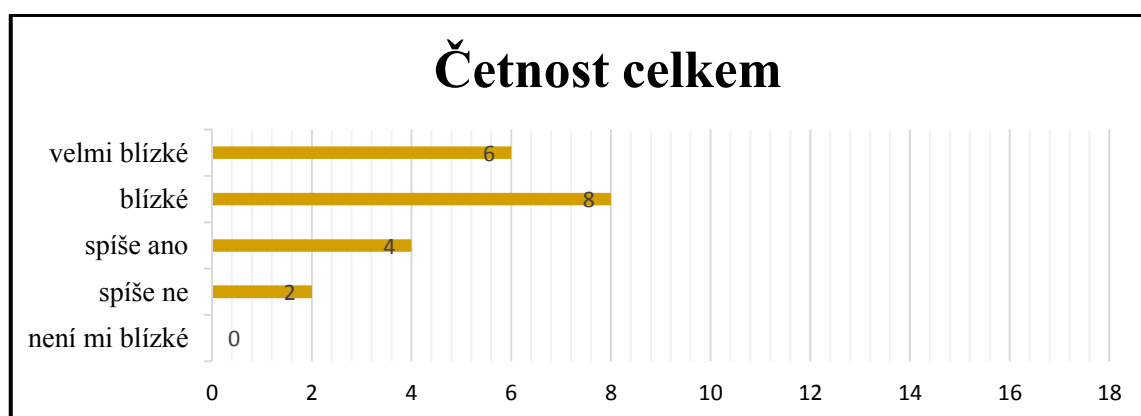
Tabulka č. 6: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) velmi blízké	0	0	6	30	6	30
b) blízké	0	0	8	40	8	40
c) spíše ano	3	15	1	5	4	20
d) spíše ne	0	0	2	10	2	10
e) není mi blízké	0	0	0	0	0	0

Domníváme se, že pokud se vyučující zajímá o problematiku lidových tradic a zvyků, bude k nim mít i bližší vztah, proto tedy otázka číslo 7 navazuje na otázku číslo 5. Opět bylo na výběr z 5 odstupňovaných odpovědí, od velmi blízké až po není mi blízké téma lidových tradic a zvyků.

Celkově nám tabulka ukazuje, že téma lidových obyčejů je velmi blízké 30 % respondentům, konkrétně tedy pouze ženám učitelkám. Nejvyššímu počtu z dotazovaných, tedy 40 % vyučujícím, je toto téma blízké, a jak můžeme z tabulky vidět, i v tomto případě jsou procenta zastoupena pouze ženským pohlavím. 20 % vyučující jej považují za spíše blízké, což může být způsobeno přistěhováním se do města, jak v dotazníkovém šetření uvedl jeden z respondentů. Zbývajícím 10 % vyučujícím toto téma spíše blízké není, avšak žádný z respondentů neoznačil svůj vztah k danému tématu přímo za negativní. Výsledky nám ukazují, že ženy učitelky mají k lidovým zvykům a tradicím bližší vztah než muži učitelé, kteří jej považují spíše za neutrální. Jistou příčinu můžeme spatřovat již od pradávna, kdy bylo převážně ženskou záležitostí starat se o svoji rodinu a domov, vychovávat děti a dodržovat v rodinném kruhu zvyky a tradice, čímž se zachovávají i pro budoucí pokolení.

Graf č. 17: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 18: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 19: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 8: Které lidové zvyky a tradice máte specificky spjaté s tímto krajem?
(Uveďte konkrétní příklady zvyků a tradic)

Tabulka č. 7: Četnost odpovědí u všech vyučujících

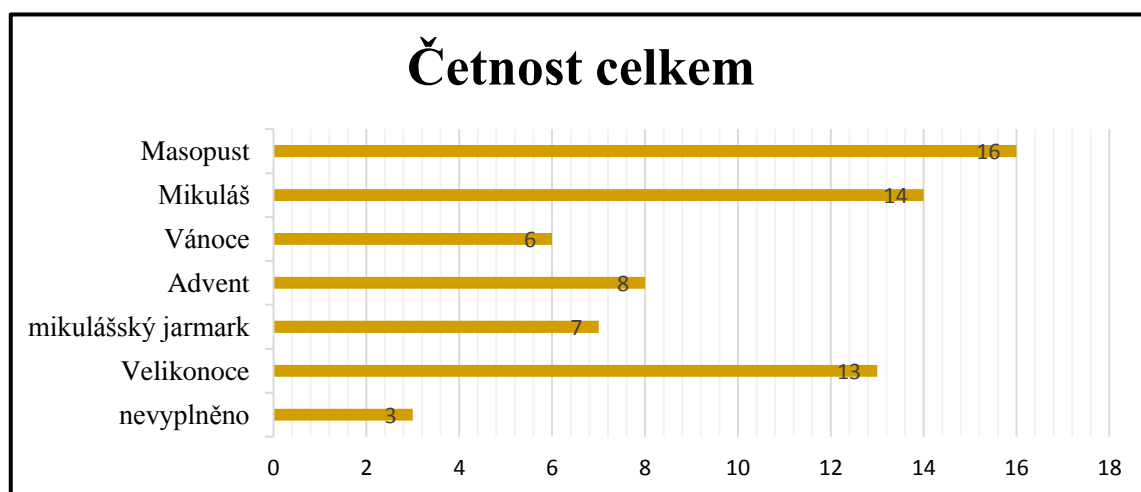
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Masopust	3	33,3	13	22,8	16	24,2
Mikuláš	3	33,3	11	19,3	14	21,2
Vánoce	0	0	6	10,5	6	9,2
Advent	0	0	7	12,3	7	10,6
mikulášský jarmek	1	11,1	6	10,5	7	10,6
Velikonoce	2	22,2	11	19,3	13	19,6
nevyplněno	0	0	3	5,3	3	4,5

V osmé otázce jsme mapovali lidové zvyky a tradice, které mají vyučující spjaté s valaškoklobouckým krajem. Jelikož se u tohoto dotazu nacházela volná odpověď, vyučující mohli zapsat i více než jeden zvyk či tradici, a proto konečná procenta nedávají součet 100 %, neboť se relativní hodnoty odpovědí počítali z počtu respondentů, jež odpověděli na položenou otázku, nikoliv z celkového počtu dotazovaných respondentů.

Mezi nejčastěji uvedený lidový zvyk či tradici, kterou mají respondenti spjatou s Valaškoklobouckem, je Masopust, neboť jej v dotazníkovém šetření uvedlo 16 vyučujících,

což je 24,2 %. Mezi další, opětovaně sdělené zvyky a tradice, patří Mikuláš 21 % a s ním spojený mikulášský jarmark 10,6 %, který se každoročně koná ve Valašských Kloboukách a patří mezi hojně navštěvovaný, jak lidmi z okolí, tak i lidmi z různých koutů republiky. 8 vyučujících uvedlo dobu adventní a 6 pedagogů Vánoce a s nimi spojené např. rozkrajování jablek či vyrábění betlémů. Jako další, velice často uvedený lidový obyčej, byly právě blížící se Velikonoce, jež uvedlo 19,6 % všech vyučujících a se kterými souvisí taktéž uvedené malování velikonočních vajíček. Další lidové zvyky a tradice, které mají učitelé spjata s Valašskoklobouckem, jsou např.: Tři králové, Dožínky, Pálení čarodějnic, Svátek božního těla, Sv. Václav či kácení máje. Tři vyučující, z celkového počtu respondentů, neuvledli žádný lidový zvyk či tradici.

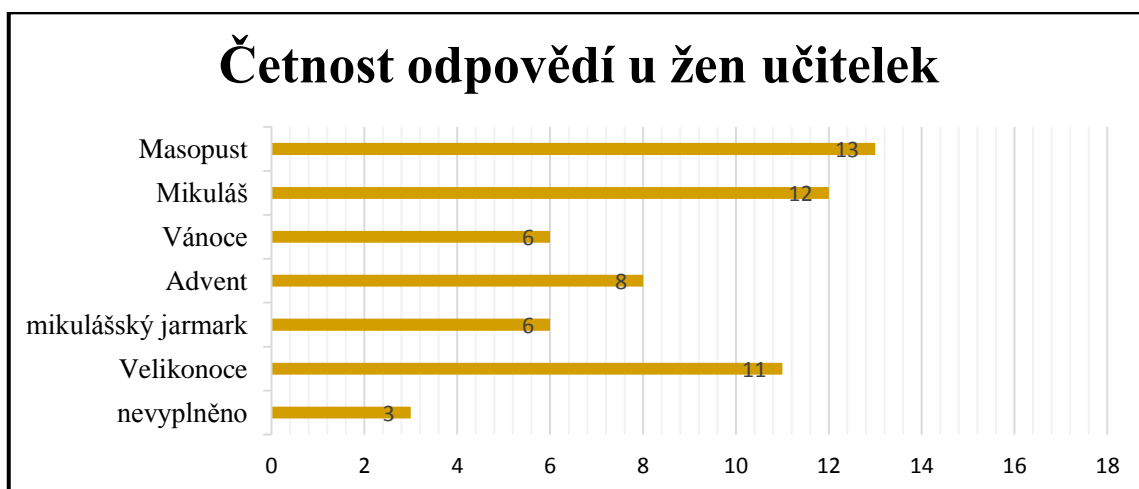
Graf č. 20: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 21: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 22: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 9: Chtěl/a byste své znalosti o lidových zvycích a tradicích rozšířit? V jaké oblasti?

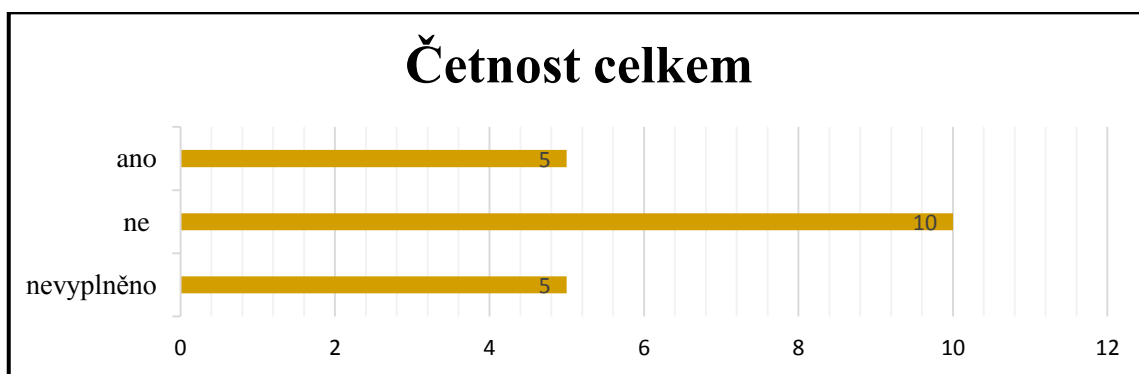
Tabulka č. 8: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů	%	Četnost odpovědí u žen učitelek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) Ano	0	0	5	25	5	25
b) Ne	1	5	9	45	10	50
nevyplněno	2	10	3	15	5	25

U deváté otázky jsme se snažili pomocí dotazníkového šetření zjistit, zda by vyučující chtěli rozšířit své znalosti v oblasti lidových tradic a zvyků, a pokud ano, v jaké oblasti by to bylo. Na výběr tedy bylo pouze ze dvou možností, a to Ano a Ne.

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejvíce pedagogů, 50 % ze všech vyučujících, nemá zájem své znalosti v této problematice rozšířit, naopak 25 % respondentů by své vědomosti prohloubit chtělo. Jeden z dotazovaných uvedl, že by své znalosti chtěl zdokonalit u čtyř oblastí, a to o svátek Sv. Lucie, Pálení čarodějnic, Božího těla a Letnic. Další vyučující by chtěl své znalosti rozšířit o hry a písně s lidovou tematikou a konkrétními materiály, které jsou vhodné do výuky nejen praktických činností, ale i prvouky, tělesné výchovy a výtvarné výchovy. Zbýlých 25 % pedagogů tuto otázku nevyplnilo.

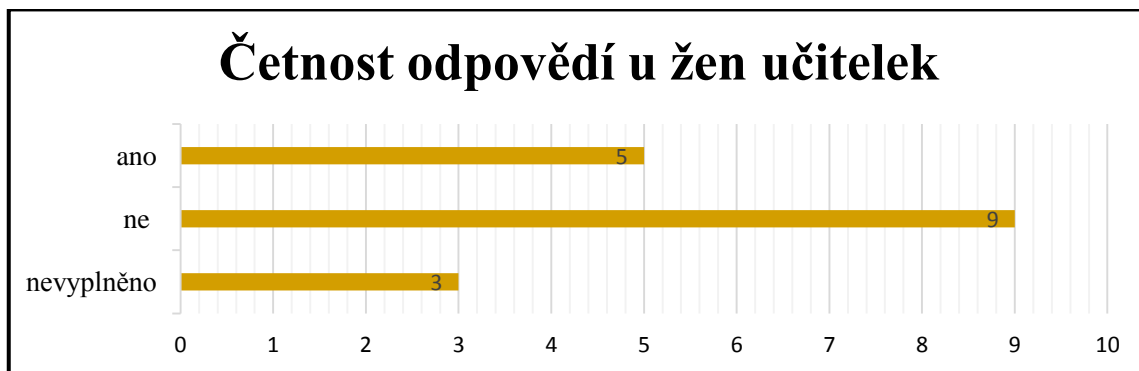
Graf č. 23: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 24: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 25: Četnost odpovědí u žen učitelek



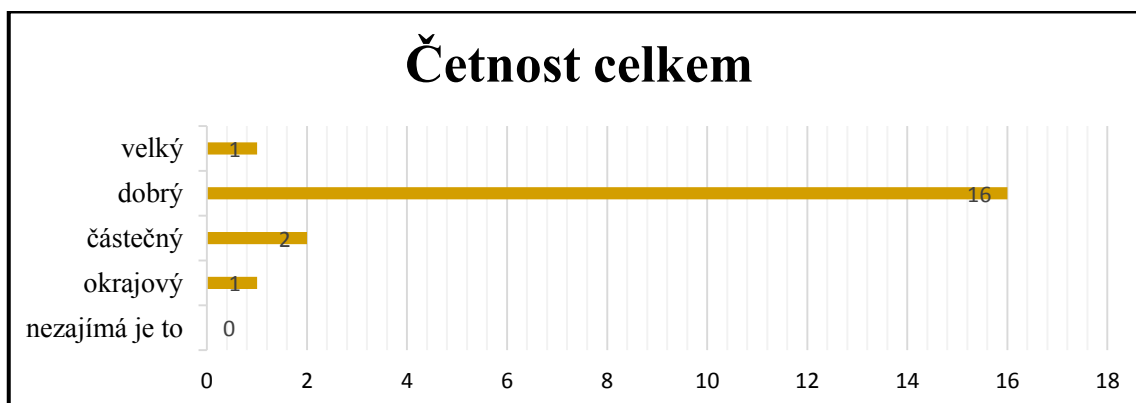
Otázka č. 10: Jaký zájem podle Vás mají žáci o toto téma?

Tabulka č. 9: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů	%	Četnost odpovědí u žen učitelek	%	Četnost celkem	%
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost
a) velký	0	0	1	5	1	5
b) dobrý	2	10	14	70	16	80
c) částečný	1	5	1	5	2	10
d) okrajový	0	0	1	5	1	5
e) nezajímá je to	0	0	0	0	0	0

Z tabulky vyplynulo, že pouze jeden z dotazovaných respondentů označil zájem žáků o toto téma za velký, žáci jsou nadšeni a baví je to. Nejvíce, 80 % ze všech pedagogů označilo oblibu lidových tradic a zvyků u žáků za dobrou, tedy mají k nim kladný vztah. Podle 2 respondentů je tento zájem částečný, což znamená, že se o ně příliš nezajímají, pouze občas je něco zaujme a 1 dotazovaný považuje tento zájem spíše za okrajový, protože žáci dávají přednost jiným tématům. Nicméně je překvapující, že v dnešní době moderních technologií a různých nových a zajímavých podnětů jsou lidové zvyky a tradice pro žáky z pohledu učitele stále zajímavé. Jednu z příčin můžeme spatřit v přitažlivém, poutavém a zábavném výkladu pedagogem v rámci aplikace do výchovně vzdělávacího procesu různých vyučovacích předmětů, v našem případě i praktických činností.

Graf č. 26: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 27: Četnost odpovědí i mužů učitelů



Graf č. 28: Graf odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 11: Navštěvujete s žáky místa, která se pojí s lidovými zvyky a tradicemi?
Pokud ano, uveďte jaké.

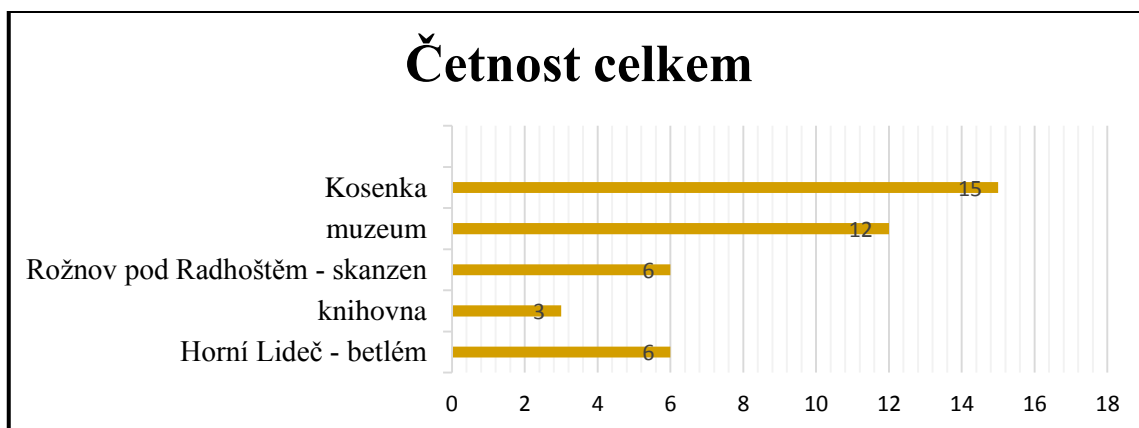
Tabulka č. 10: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Kosenka	0	0	15	42,7	15	35,7
muzeum	3	42,8	9	25,7	12	28,6
Rožnov p.R - skanzen	2	28,6	4	11,4	6	14,3
knihovna	1	14,3	2	5,7	3	7,1
Horní Lideč- betlém	1	14,3	5	14,3	6	14,3

U otázky číslo 11 jsme se zabývali návštěvností míst, která se pojí s lidovou tematikou. Na výběr bylo ze dvou možností, přičemž odpověď ANO nabízela možnost uvedení míst, která vyučující s žáky navštěvují. Všichni dotazovaní respondenti v dotazníku uvedli kladnou odpověď a také i několik míst, jež se touto problematikou zabývají, tudíž opět konečná procenta nedávají součet 100 %.

Z výsledků v tabulce můžeme vidět, že mezi nejčastěji navštěvovaná místa s lidovou tematikou v okolí Valašskokloboucka patří organizace Českého svazu ochránců přírody Kosenka ve Valašských Kloboukách, což ukazuje na její širokou působnost a dlouholetou tradici. Druhým, nejvíce navštěvovaným místem je podle 28,6 % vyučujících muzeum, dále pak podle 14,3 % ze všech pedagogů pohyblivý, ze dřeva vyřezávaný betlém v Horním Lidči, či skanzenové město v Rožnově pod Radhoštěm, které v dotazníku uvedlo 7,1 % vyučujících. K méně navštěvovaným místům patří dle dotazníkového šetření knihovna. Mezi další navštěvovaná místa, která byla v dotazníku uvedena, patří např. jarmark, historická budova Červený dům z roku 1781, kostel, výstava krojů či koncert folklorního souboru.

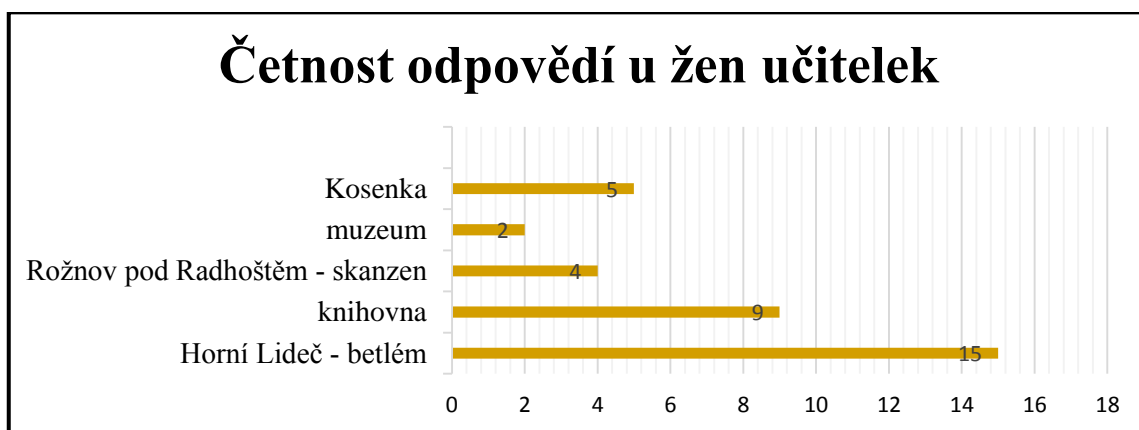
Graf č. 29: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 30: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 31: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 12: Jak často využíváte téma lidové zvyky a tradice v praktických činnostech na 1. stupni ZŠ?

Tabulka č. 11: Četnost odpovědí u všech vyučujících

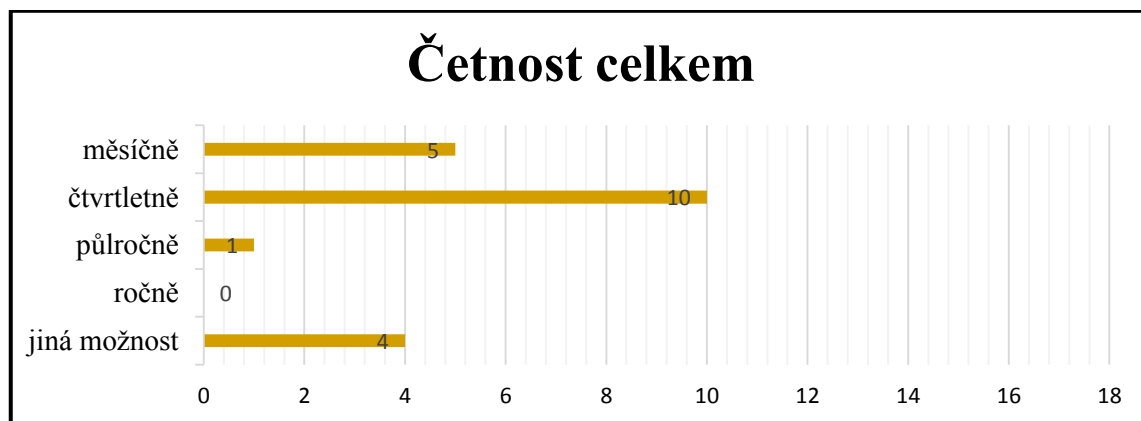
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) měsíčně	0	0	5	25	5	25
b) čtvrtletně	2	10	8	40	10	50
c) půlročně	0	0	1	5	1	5
d) ročně	0	0	0	0	0	0
e) jiná možnost	1	5	3	15	4	20

Ve dvanácté otázce jsme mapovali, jak často využívají dotazovaní respondenti téma lidových tradic a zvyků v praktických činnostech na 1. stupni ZŠ. Odpovědi na tento dotaz nabízely čtyři různá časová období, tedy každý měsíc, čtvrtrok, půlrok či rok a nacházela se tu i jiná možnost, ve které měli respondenti příležitost vyjádřit se k otázce podle vlastního mínění, což využili čtyři vyučující.

Z tabulky vyplývá, že polovina, tedy 50 % všech respondentů zapojuje téma lidových tradic a zvyků v hodinách technické výchovy jednou za čtvrt roku, dalších 25 % vyučujících uvedlo měsíční zařazování, jeden pedagog zapojuje náměty s lidovou tvorbou jednou za půl roku a zbývající 4 vyučující zvolili jinou možnost. Mezi nimi první z nich zařazuje lidové zvyky a tradice do technické výchovy dle ročního období, což by teoreticky spadalo

do období jednou za čtvrt roku, další dotazovaný uvedl dle probraného učiva. Třetí z pedagogů, který zvolil jinou možnost, zařazuje lidové náměty dle jejich umístění v kalendáři a poslední z nich je využívá v pracovních činnostech příležitostně. Celkově však dle výsledků můžeme říci, že dotazovaní vyučující v okolí Valašskokloboucka využívají relativně často náměty s lidovou tematikou v hodinách technické výchovy.

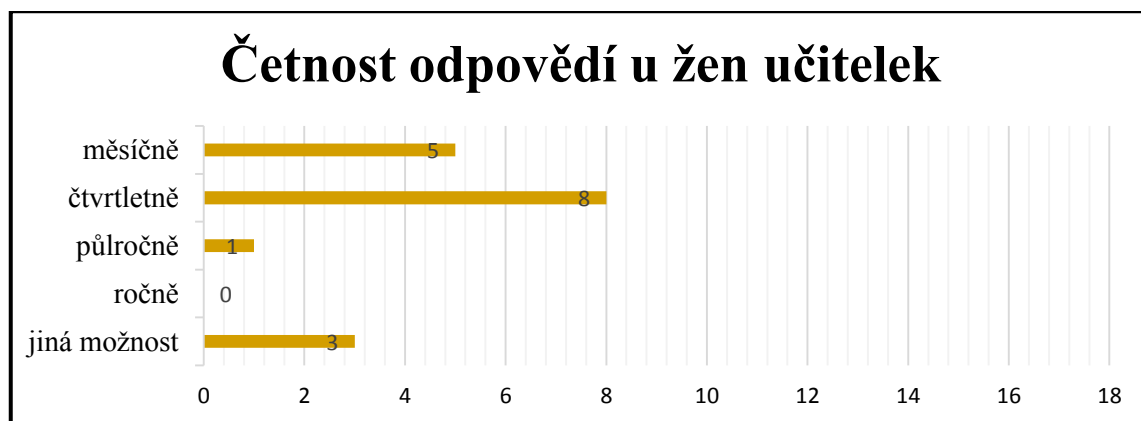
Graf č. 32: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 33: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 34: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 13: Do kterého předmětu je podle Vás nejvhodnější zařadit téma lidových zvyků a tradic?

Tabulka č. 12: Četnost odpovědí u všech vyučujících

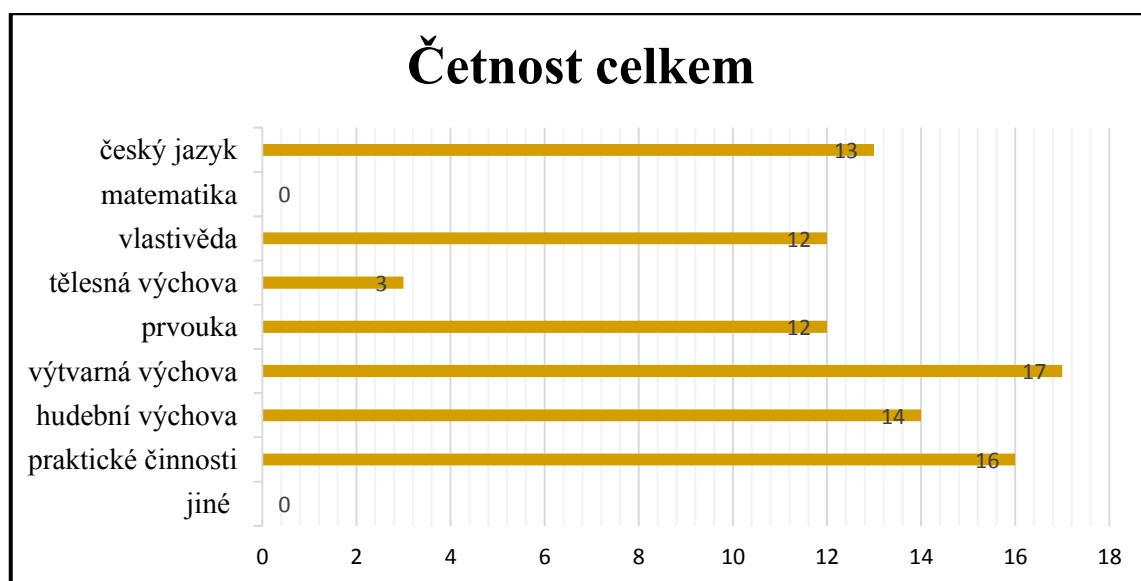
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů	%	Četnost odpovědí u žen učitelek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) český jazyk	2	11,8	11	15,6	13	14,9
b) matematika	0	0	0	0	0	0
c) vlastivěda	3	17,4	9	12,8	12	13,8
d) tělesná výchova	0	0	3	4,3	3	3,5
e) prvouka	3	17,4	9	12,8	12	13,8
f) výtvarná výchova	3	17,4	14	19,9	17	19,5
g) hudební výchova	3	17,4	11	15,6	14	16,1
h) praktické činnosti	3	17,4	13	18,5	16	18,4
i) jiné	0	0	0	0	0	0

I přesto, že u této otázky nebyla nabídnuta možnost výběru více odpovědí, 100 % dotazovaných respondentů označilo více než jednu odpověď, v průměru to byly 4 položky z celkového počtu 9 možností, přičemž poslední varianta odpovědi pod označením jiné nabízela volné doplnění dotazovanými respondenty, které však nevyužil žádný z nich. Ostatní varianty odpovědí nabízely téměř všechny vyučovací předměty 1. stupně ZŠ. I v případě této otázky proto nedávají procenta celkový součet 100 %, neboť vzniklou situaci jsem vyřešila vypočítáním relativní hodnoty nikoliv z celkového počtu dotazovaných respondentů, ale z počtu respondentů, kteří na tuto otázku odpovídali.

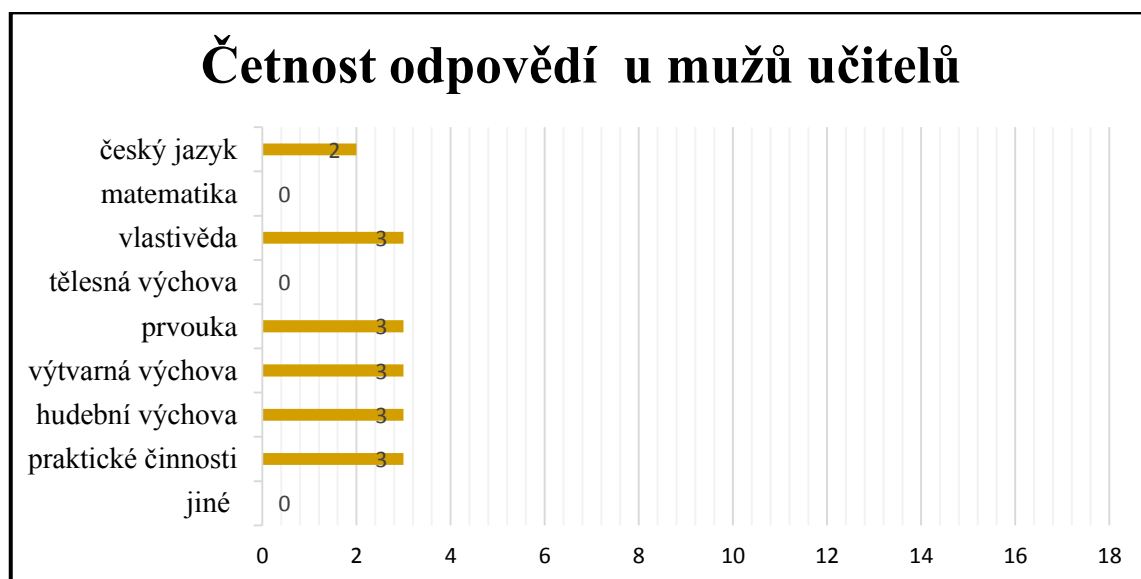
Z výsledků vyplývá, že většina dotazovaných uvedla výtvarnou výchovu jako nejvhodnější předmět pro zapojení lidových zvyků a tradic. Mezi druhý, nejčastěji zvolený předmět pak patří praktické činnosti. Dále 16,1 % ze všech respondentů považuje za nejvhodnější předmět hudební výchovu a 14,9 % dotazovaných zvolilo český jazyk. Vlastivědu a prvouku považuje za nejpříhodnější pro uplatnění lidových námětů 12 respondentů a 3 vyučující zvolili tělesnou výchovu. Žádný z dotazovaných respondentů neuvedl matematiku a pouze v jednom dotazníku se nacházely odstupňované odpovědi,

tedy, do kterého vyučovacího předmětu by respondent zařadil lidové zvyky a tradice nejvíce a kam nejméně. Na prvním místě se nacházela prvouka, na druhém místě vlastivěda a poslední dvě místa obsadily výchovy – hudební a výtvarná. Jak muži učitelé, tak i ženy učitelky volili téměř totožné vyučovací předměty, až tedy na výjimku, kterou se stala tělesná výchova. Celkově tento námět a jeho začlenění do technické výchovy považovaly za nejvhodnější více než 2/3 ze všech dotazovaných vyučujících, což je výsledkem velmi dobrým.

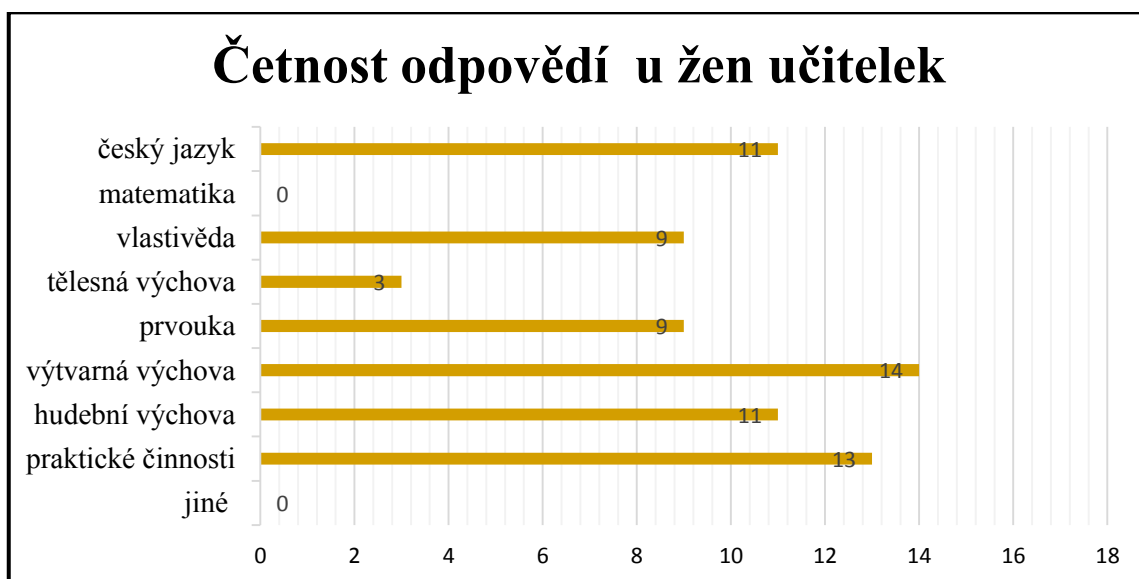
Graf č. 35: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 36: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 37: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 14: Které informační zdroje nejčastěji využíváte pro práci s tématem lidových tradic a zvyků v hodinách praktických činností?

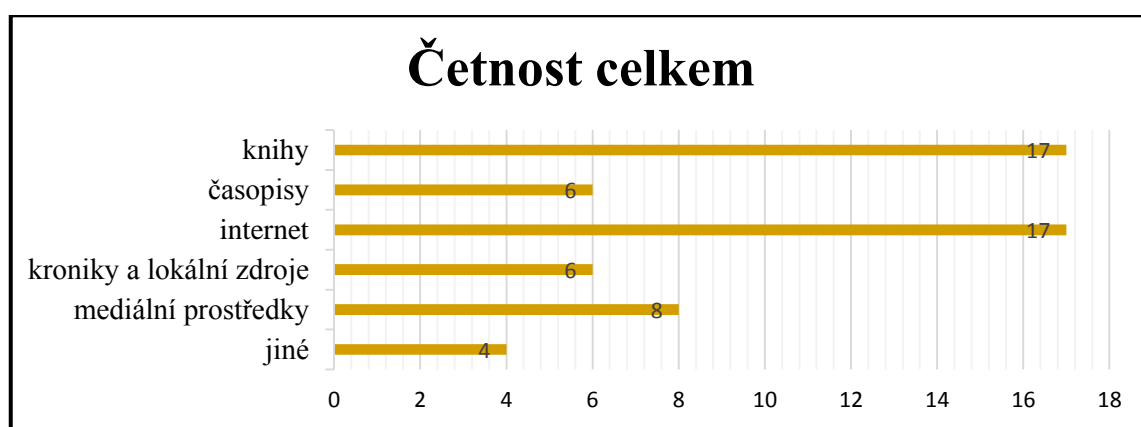
Tabulka č. 13: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) knihy	2	20	15	31,2	17	29,2
b) časopisy	1	10	5	10,4	6	10,4
c) internet	3	30	14	29,1	17	29,2
d) kroniky a lokální zdroje	1	10	5	10,4	6	10,4
e) mediální prostředky (tv, rádio)	2	20	6	12,6	8	13,9
f) jiné	1	10	3	6,3	4	6,9

Stejně jako u předcházející otázky, kde jsme chtěli vybrat pouze jednu odpověď, i v této otázce dotazovaní respondenti označovali v průměru 3 odpovědi z 6 možností. Poslední varianta odpovědi pod názvem jiné, dávala možnost k vyplnění v případě, že se odpověď nenachází v uvedené nabídce, což využili 4 respondenti. Stejně jako u otázek 9, 11 a 13, i v tomto případě nedávají procenta celkový součet 100 %. Dle tabulky

mezi nejčastěji využívané informační zdroje pro práci s tématem lidových tradic a zvyků v hodinách praktických činností patří knihy a internet, což uvedlo shodně 29,2 % vyučujících. 13,9 % dotazovaných uvedlo mediální prostředky, mezi které patří televize či rádio. Časopisy a kroniky či lokální zdroje využívá shodně 6 pedagogů. 4 vyučující zvolili jiné prostředky, z čehož dva z nich uvedli besedy s místními rodáky, třetí krajové noviny a poslední z dotazovaných respondentů využívá vlastní diplomovou práci na toto téma. Pouze ve třech dotaznících se nacházela jedna odpověď, čímž jsme mohli zjistit, kterou z možností tito učitelé nejvíce preferovali. V jednom dotazníku to byl internet a v dalších dvou byla zaznačena knih.

Graf č. 38: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 39: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 40: Četnost odpovědí u žen učitelek



Otázka č. 15: Vyberte, které lidové zvyky a tradice realizujete v praktických činnostech nejčastěji (můžete vybrat více možností)

Tabulka č. 14: Četnost odpovědí u všech vyučujících

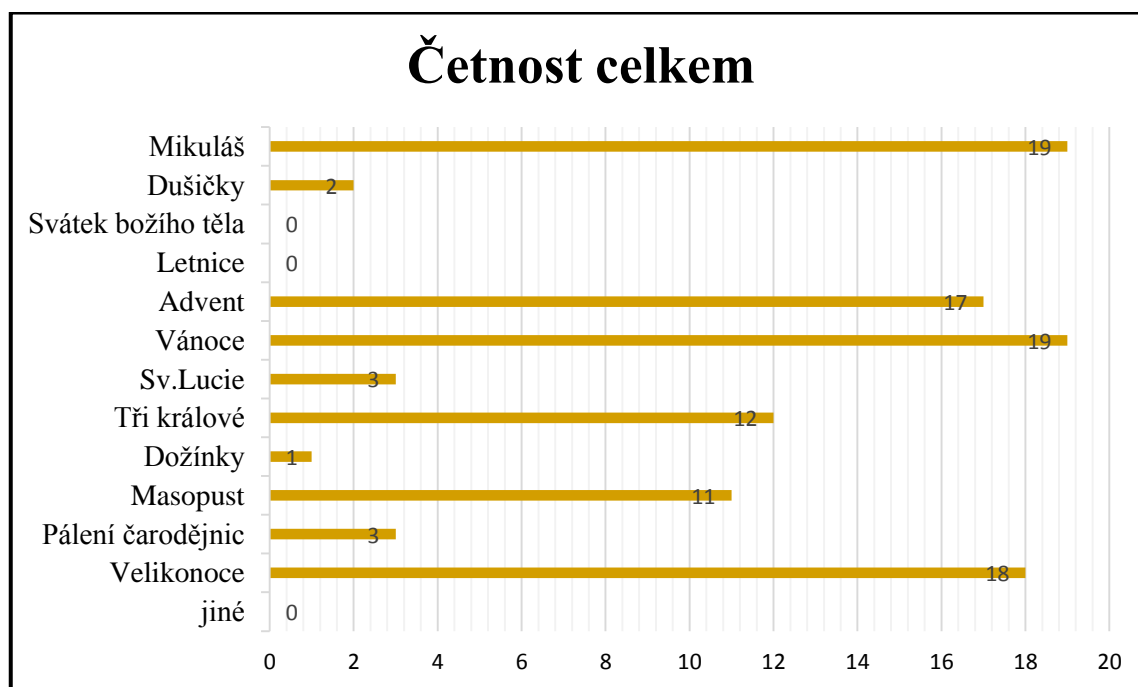
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost	četnost
a) Mikuláš	3	18,8	16	17,9	19	18,1
b) Dušičky	1	6,2	1	1,1	2	1,9
c) Svátek božího těla	0	0	0	0	0	0
d) Letnice	0	0	0	0	0	0
e) Advent	3	18,8	14	15,8	17	16,2
f) Vánoce	3	18,8	16	17,9	19	18,1
g) Sv. Lucie	0	0	3	3,4	3	2,9
h) Tři králové	2	12,5	10	11,3	12	11,4
i) Dožínky	0	0	1	1,1	1	0,9
j) Masopust	1	6,2	10	11,3	11	10,5
k) Pálení čarodějnic	0	0	3	3,4	3	2,9
l) Velikonoce	3	18,8	15	16,8	18	17,1
m) jiné	0	0	0	0	0	0

V otázce číslo 15 jsme mapovali lidové zvyky a tradice, které dotazovaní respondenti uskutečňují v praktických činnostech na 1. stupni ZŠ. Na výběr bylo 13 možností a vyučující

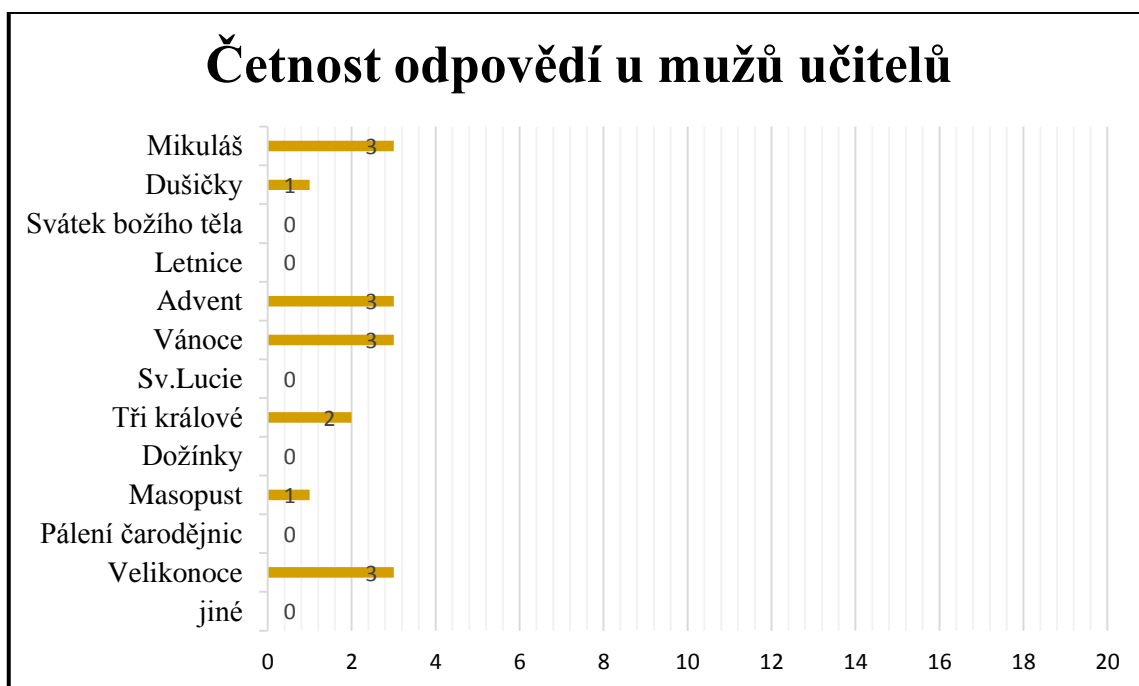
mohli zahrnout více odpovědí, tudíž opětovně nedávají konečná procenta součet 100 %. Poslední varianta odpovědi dávala možnost zapsat vlastní odpověď, čehož však žádný dotazovaný respondent nevyužil. Průměrně označovali respondenti zhruba kolem 5 tradic a zvyků, což by korespondovalo s otázkou číslo 12, ve které jsme zjistili, že učitelé nejvíce využívají toto téma jednou za čtvrt roku.

Z výsledků vyplývá, že mezi nejčastěji realizované zvyky a tradice v praktických činnostech patří Mikuláš a Vánoce, které označilo shodně 18,1 % všech respondentů. Mezi další, hojně využívané lidové obyčeje jsou podle 17,1 % dotazovaných respondentů Velikonoce, poté 16,2 % pedagogů označilo Advent, 11,4 % Tři králové a 10,5 % Masopust. Tři vyučující realizují v rámci technické výchovy Pálení čarodějnic a svátek sv. Lucie, 2 pedagogové Dušičky a jeden vyučující Dožínky. Žádný z respondentů nerealizuje v praktických činnostech Svátek božího těla či Letnice. Důvod můžeme hledat v postupném zanikání těchto dvou tradic v okolí Valašskokloboucka.

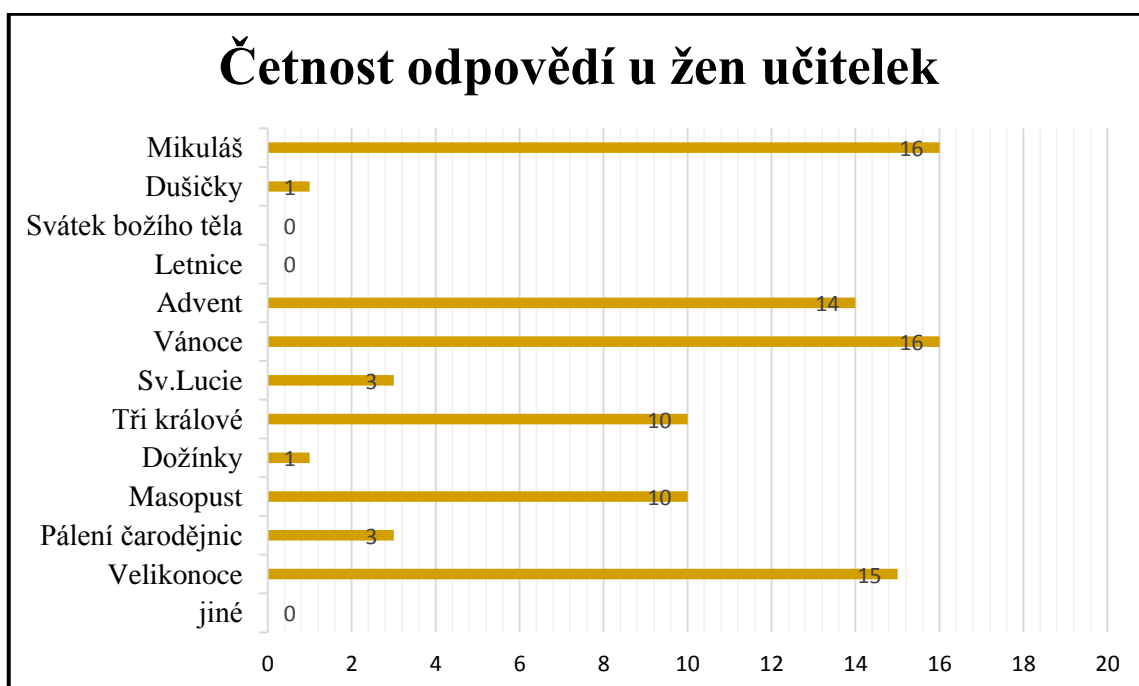
Graf č. 41: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 42: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 43: Četnost odpovědí u žen učitelek



**Otázka č. 16: Které lidové zvyky a tradice považujete za problematický realizovatelné?
A proč?**

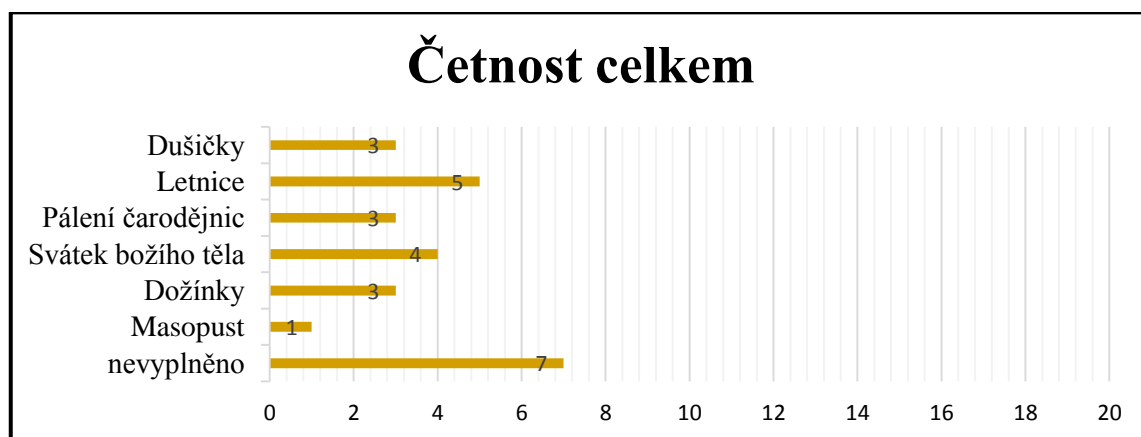
Tabulka č. 15: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů	%	Četnost odpovědí u žen učitelek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Dušičky	0	0	3	12,9	3	11,5
Letnice	0	0	5	21,5	5	19,2
Pálení čarodějnic	0	0	3	12,9	3	11,5
Svátek božího těla	1	33,3	3	12,9	4	15,4
Dožínky	0	0	3	12,9	3	11,5
Masopust	0	0	1	4,4	1	3,9
nevyplněno	2	66,7	5	21,5	7	26,9

Otázka č. 16 tematicky navazuje na předcházející dotaz, ve které jsme zjišťovali, které lidové zvyky a tradice učitelé v technické výchově uskutečňují. V tomto případě se však zabýváme opačným problémem, neboť jsme se snažili zjistit, které lidové obyčeje dotazovaní respondenti považují za problematicky realizovatelné ve výchovně-vzdělávacím procesu a proč. Jelikož se jednalo o otázku s volnou odpovědí, rozčlenila jsem je do 7 skupin a relativní hodnoty jsou vypočteny z počtu respondentů, jež na otázku odpověděli.

Z kvantitativního výzkumu je patrné, že mezi problematicky realizovatelné zvyky a tradice patří podle 19,2 % vyučujících Letnice. Důvod můžeme hledat v jejich zaniknutí a tím pádem nízké informovanosti ze strany učitelů. 4 dotazovaní respondenti uvedli Svátek božího těla, neboť ne všichni žáci jsou věřící, což je jeden z důvodů, proč vyučující v dotazníkovém šetření uvedli také Dušičky. Mezi další, problematicky realizovatelné zvyky a tradice, které byly v dotazníku označeny, patří Dožínky, Masopust nebo Pálení čarodějnic, které se dotazovaným vyučujícím jeví jako nebezpečné. Nejvíce, 26,9 % všech učitelů tuto otázku nevyplnilo, neboť nejspíše nepovažují žádný lidový zvyk či tradici Valašskokloboucka za problematicky realizovatelnou.

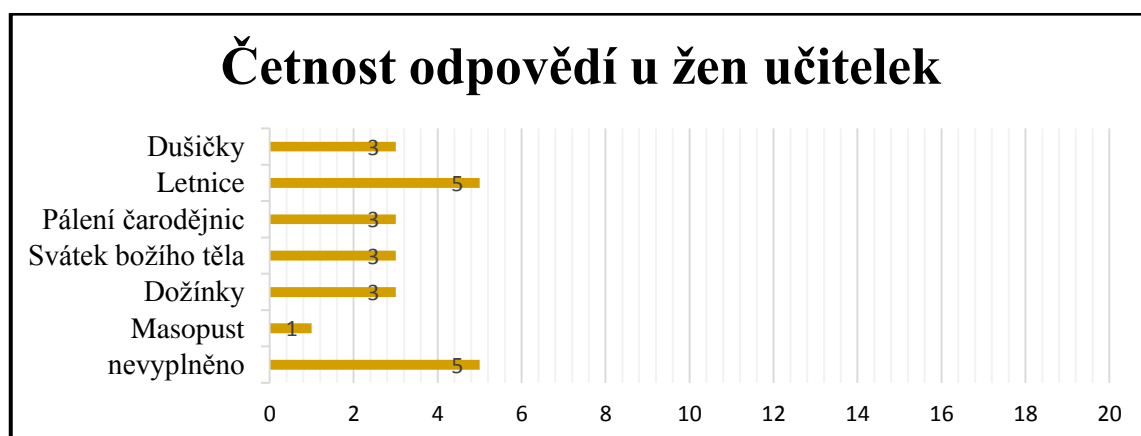
Graf č. 44: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 45: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 46: Četnost odpovědí u žen učitelek



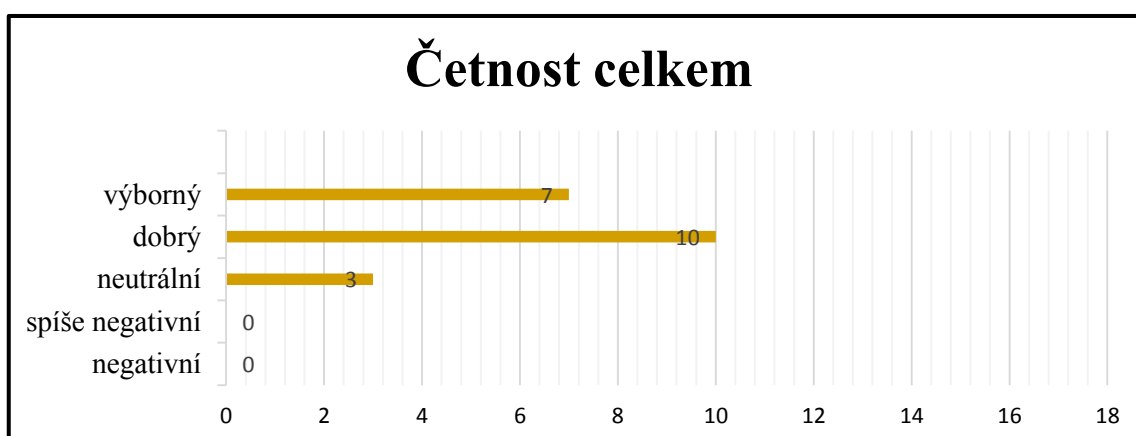
Otázka č. 17: Jak byste hodnotil/a svůj vztah k praktickým činnostem?

Tabulka č. 16: Četnost odpovědí u všech vyučujících

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u mužů učitelů		Četnost odpovědí u žen učitelek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) výborný	1	5	6	30	7	35
b) dobrý	0	0	10	50	10	50
c) neutrální	2	10	1	5	3	15
d) spíše negativní	0	0	0	0	0	0
e) negativní	0	0	0	0	0	0

V poslední 17. otázce jsme se zabývali vztahem vyučujících k předmětu pracovní činnosti, kterou měli dotazovaní respondenti ohodnotit podle 5 odstupňovaných odpovědí, tedy od výborného až po negativní vztah. Z vyhodnocené tabulky je patrné, že vyučující mají k technické výchově kladný vztah, neboť žádný respondent neoznačil záporné možnosti odpovědí. 50 % pedagogů označilo svůj vztah k praktickým činnostem za dobrý, 35 % jej považuje za výborný a 15 % jej hodnotilo neutrálně. Celkově však výsledky svědčí o nadprůměrném vztahu učitelů k tomuto předmětu.

Graf č. 47: Četnost odpovědí u všech vyučujících



Graf č. 48: Četnost odpovědí u mužů učitelů



Graf č. 49: Četnost odpovědí u žen učitelek



7.4 Shrnutí dotazníku pro učitele

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo zjistit četnost a druhy lidových tradic a zvyků Valašskokloboucka ve výuce pracovních činností na 1. stupni ZŠ z pohledu učitelů. Do kvantitativního výzkumu na toto téma se zapojilo celkem 20 pedagogů, z čehož bylo 17 žen a 3 muži. Z celkového počtu dotazovaných se jejich věk pohyboval nejčastěji mezi 36 - 45 lety a 46 - 55 lety a jejich dosažené vzdělání bylo magisterské. Zbylým 10 % vyučujícím se středoškolským vzděláním se délka praxe pohybovala nad 30 let, a tudíž po roce 2014 nebyli nuceni si magisterské vzdělání dokončit. V rámci délky praxe se 13 dotazovaným respondentům pohybovalo jejich působení ve výchovně-vzdělávacím procesu na 1. stupni ZŠ nad 21 let, což svědčí o jejich velkých zkušenostech. Další z otázek v dotazníkovém šetření se zabývala zájmem pedagogů o téma lidových tradic a zvyků. Polovinu vyučujících, tedy 10 pedagogů z 20 toto téma zajímá, navštěvují muzea aj. a mají k lidovým obyčejům vřelý vztah. Celkově se vztah pedagogů k tomuto tématu pohyboval

v kladných hodnotách a na žádného z učitelů nepůsobí lidové zvyky a tradice negativně, což zvyšuje možnost jejich zapojení do pracovních činností v rámci technické výchovy. Co se týkalo hodnocení znalostí v této problematice, 18 dotazovaných respondentů je považuje za velmi dobré – až dobré, tedy že znají většinu známých (např. Velikonoce, Vánoce) i méně známých (např. Dožínky, Letnice) tradic a zvyků. Z odpovědí dotazovaných respondentů vyplývá, že jim je toto téma blízké a mezi lidové obyčeje, které mají nejvíce spjaté s tímto krajem, patří Masopust a Mikuláš. Zároveň považují vyučující své znalosti v této problematice za dostatečné a 10 pedagogů již nemá zájem své vědomosti v oblasti lidových tradic a zvyků rozšířit, 4 učitelé zájem projeví, a to zejména o rozšíření svých znalostí v oblasti svátku Sv. Lucie, Pálení čarodějnic, Svátku božího těla a Letnic. Z pohledu 16 vyučujících mají žáci o lidové zvyky a tradice zájem a mají k nim kladný vztah. Zbylí 4 vyučující považují tento zájem spíše za částečný nebo okrajový, nicméně žádný z dotazovaných respondentů neoznačil vztah žáků k danému tématu za negativní. Vyučující s žáky navštěvují několik míst zabývajících se lidovou tematikou. Mezi nejčastěji uvedené patří Kosenka, což je organizace Českého svazu ochránců přírody, která má své působiště v jedné ze zachovalých dřevěnic ve Valašských Kloboukách. Pro základní školy připravují podle ročních období tematické besedy a tvoření, např. v tomto období pro žáky připravili velikonoční besedu, ve které se zaměřili na původ Velikonoc a na typické zvyky a tradice, které se na Valašsku s tímto obdobím pojily. Poté si dívky mohly nazdobit vyfouklá vejčička voskem a chlapci si upletli velikonoční pomlázku, což jsem díky pedagogické praxi s žáky 3. ročníku ZŠ Brumov-Bylnice měla možnost sama absolvovat. Další z otázek byla zaměřena na aplikaci lidových tradic a zvyků v praktických činnostech na 1. stupni ZŠ, z čehož je podle vyhodnocených odpovědí dotazovaní respondenti nejčastěji zapojují jednou za čtvrt roku. V rámci všech předmětů vyučovaných na 1. stupni ZŠ je podle vyučujících nejvhodnější zařadit téma lidových tradic a zvyků do výtvarné výchovy, jako druhý předmět byly uvedeny praktické činnosti a na třetím místě skončila hudební výchova. Z dotazníkového šetření vyplývá, že pro práci s daným tématem v hodinách praktických činností používají dotazovaní respondenti nejčastěji knihy a internet. Mezi nejčastěji realizované zvyky a tradice v praktických činnostech patří Mikuláš, Vánoce, Velikonoce, ale také i Advent, Tři králové či Masopust. Na druhou stranu mezi nejméně realizované zvyky a tradice Valašskokloboucka, v rámci technické výchovy, dotazovaní respondenti uvedli Svátek božího těla, Letnice a Dožínky. Jedním z důvodů může být vymizení těchto lidových obyčejů na většině míst valašskoklobouckého kraje. V další otázce se vyučující zaměřili na problematiku realizovatelné zvyky a tradice. 7 ze všech dotazovaných respondentů tuto otázku zcela

vynechalo, dalších 5 pedagogů uvedlo Letnice, které již téměř zanikly. Dále se v dotazníkovém šetření nacházel Svátek božího těla a Dušičky, které jsou z pohledu učitelů problematické kvůli víře žáků, Dožínky a Pálení čarodějnic, které je náročné na realizaci z hlediska bezpečnosti žáků. V závěru dotazníku respondenti hodnotili svůj vztah k praktickým činnostem a podle poloviny dotazovaných je jejich vztah dobrý, dalších 7 jej ohodnotilo jako výborný a 3 vyučující ho považují za neutrální.

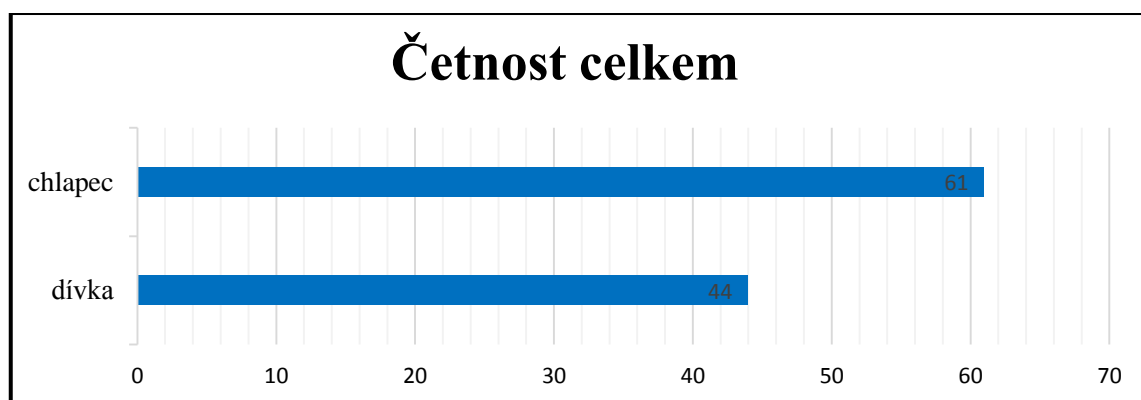
7.5 Profil respondentů – žáci

V dotazníkovém šetření pro žáky se nacházelo 12 otázek a byl distribuován v tištěné podobě 140 žákům, z čehož bylo vyplněno 108 dotazníků, což znamená, že návratnost dotazníkového šetření je kolem 71 %. Kvůli nízké vyplněnosti některých položek v dotazníku jsem vyřadila 3 z celkového počtu 108, tudíž je pro tento kvantitativní výzkum vyhodnoceno celkem 105 dotazníků. V úvodní části dotazníkového šetření jsme se snažili zjistit pohlaví a třídu, kterou daný žák navštěvuje. Kde a jak často se setkává s tématem lidových tradic a zvyků, případně zda jeví zájem o dané téma a aktivně se do něj zapojuje sám či v rodině. Dále jsme se v dotazníkovém šetření zabývali lidovými obyčejí, které podle jejich názoru realizují v praktických činnostech nejčastěji a zároveň, které mají nejraději. Jedna z položených otázek zjišťovala, zda-li se školou navštěvují místo s touto tematikou, v další otázce měli žáci k určitému svátku přiřadit správný zvyk či tradici. V závěru dotazníkového šetření jsme se zabývali lidovými obyčejí, které mají žáci spjatí s tímto krajem a také jejich vztahem k praktickým činnostem.

7.5.1 Vyhodnocení dotazníku pro žáky

Otázka č. 1: Pohlaví

Graf č. 50: Četnost odpovědí u všech žáků



Z kvantitativního výzkumu vyplývá, že se dotazníkového šetření v rámci této diplomové práce účastnilo 61 chlapců a 44 dívek 4. a 5. ročníků 1. stupně ZŠ. Množství žáků z jednotlivých tříd je vyhodnoceno v následující otázce.

Otázka č. 2: Ročník

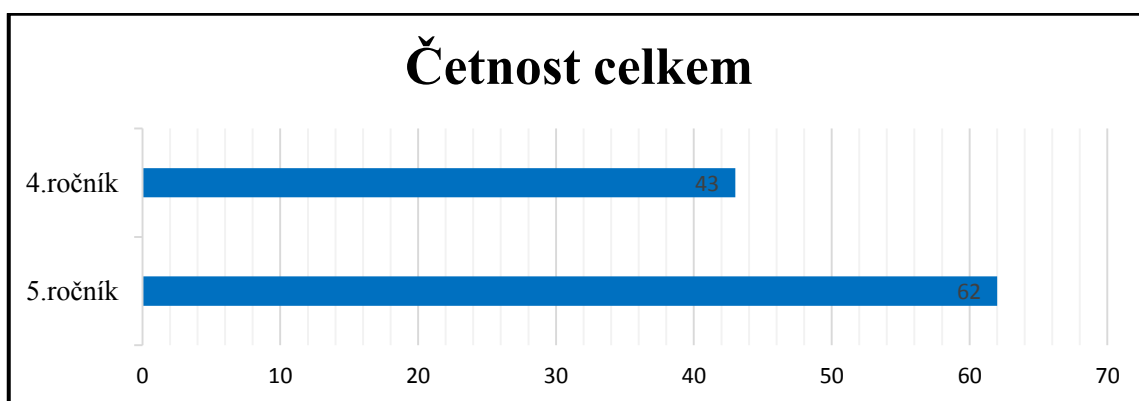
Tabulka č. 17: Četnost odpovědí u všech žáků

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců		Četnost odpovědí u dívek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) 4. ročník	22	20,9	21	19,9	43	40,9
b) 5. ročník	39	37,1	23	21,8	62	59

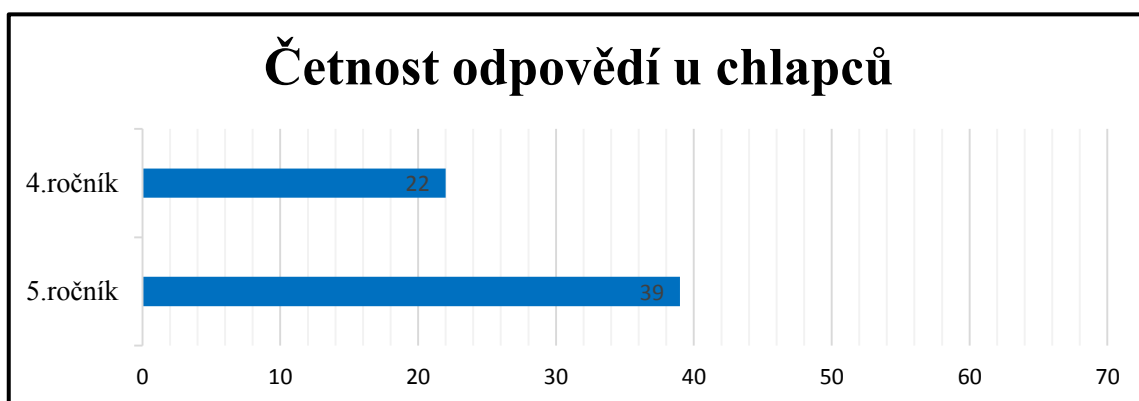
V otázce číslo 2 jsme navazovali na přecházející otázku a zabývali jsme se ročníkem, který dotazovaní respondenti navštěvují. Záměrně jsme se orientovali na žáky, kteří se nacházejí ve 2. vzdělávacím období, tedy na žáky 4. a 5. ročníků, neboť v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se tyto ročníky již více orientují na různé tvořivé činnosti s prvky lidových tradic.

Z výsledků tabulky vyplývá, že se dotazníkového šetření účastnilo 40,9 % žáků 4. ročníku a 59 % žáků 5. ročníku, což přibližně odpovídá 2 třídám 4. ročníku a třem třídám 5. ročníku.

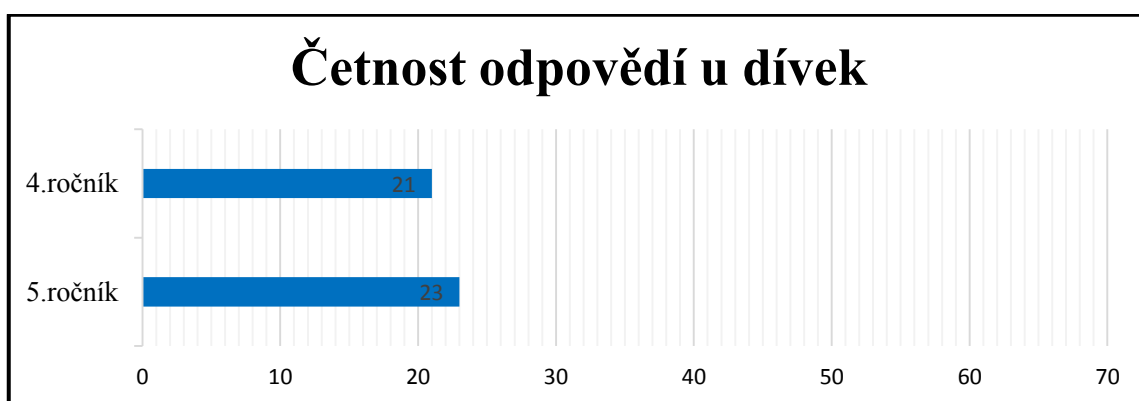
Graf č. 51: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 52: Četnost odpovědí u chlapců



Graf č. 53: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 3: Kde se nejčastěji setkáváš s tématem lidových tradic a zvyků

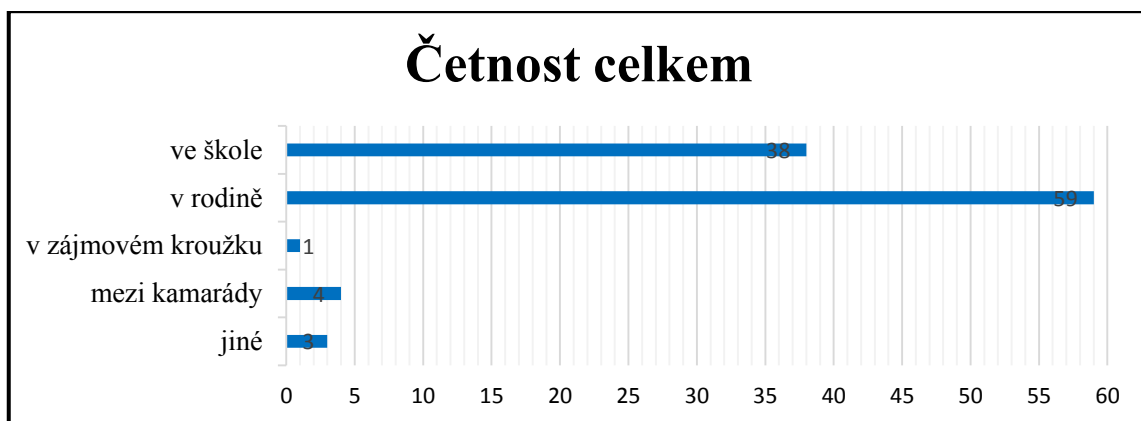
Tabulka č. 18: Četnost odpovědí u všech žáků

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců		Četnost odpovědí u dívek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) ve škole	23	21,8	15	14,2	38	36,1
b) v rodině	32	30,4	27	25,6	59	56,1
c) v zájmovém kroužku	1	0,9	0	0	1	0,9
d) mezi kamarády	2	1,9	2	1,9	4	3,8
e) jiné	3	2,8	0	0	3	2,9

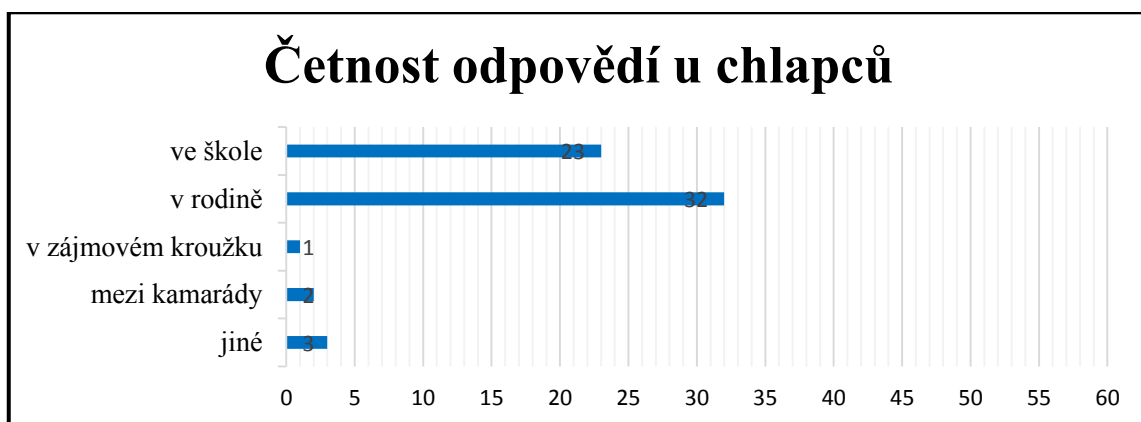
Ve třetí otázce jsme mapovali místo, kde se žáci nejčastěji setkávají s tématem lidových tradic a zvyků. Na výběr bylo z 5 možností, přičemž každá z odpovědí poukazovala na odlišné prostředí, ve kterých se žáci pohybují a jsou jim blízká.

Z výsledků tabulky vyplývá, že se 56,1 % dotazovaných žáků setkává s tímto tématem v rodině, dalších 36 % všech respondentů uvedlo školu. 3,8 % žáků uvedlo čtvrtou variantu, tedy přichází do styku s tímto tématem mezi kamarády, 2,9 % dotazovaných respondentů zvolilo variantu jiné, přičemž jeden z nich uvedl jako místo, kde se s tímto námětem nejčastěji setkává muzeum, další z nich Mikuláše a Masopust, a třetí nechal tuto variantu bez odpovědi. Pouze jeden žák, tedy 0,9 % ze všech dotazovaných respondentů, označil možnost v zájmovém kroužku, což by mohl být v rámci dané problematiky kroužek Klobučánek, který se zabývá lidovými písněmi a tanci v krojích a je určen jak pro malé, tak i větší děti. Z celkových výsledků je patrné, že se děti s tímto tématem neustále setkávají ať už doma, kde je dodržují, nebo ve škole, kde jsou lidové zvyky a tradice součástí ŠVP.

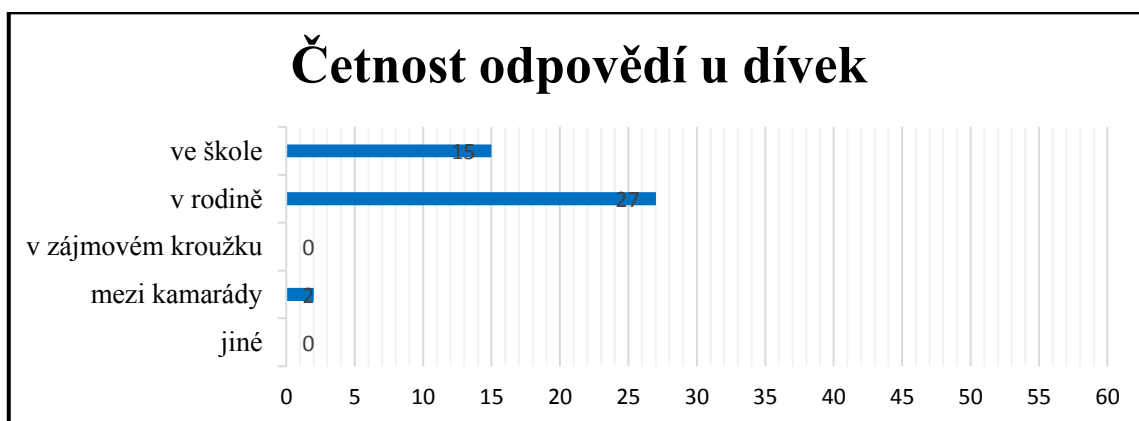
Graf č. 54: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 55: Četnost odpovědí u chlapců



Graf č. 56: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 4: Jak často se setkáváš s tématem lidových tradic a zvyků ve výuce praktických činností?

Tabulka č. 19: Četnost odpovědí u všech žáků

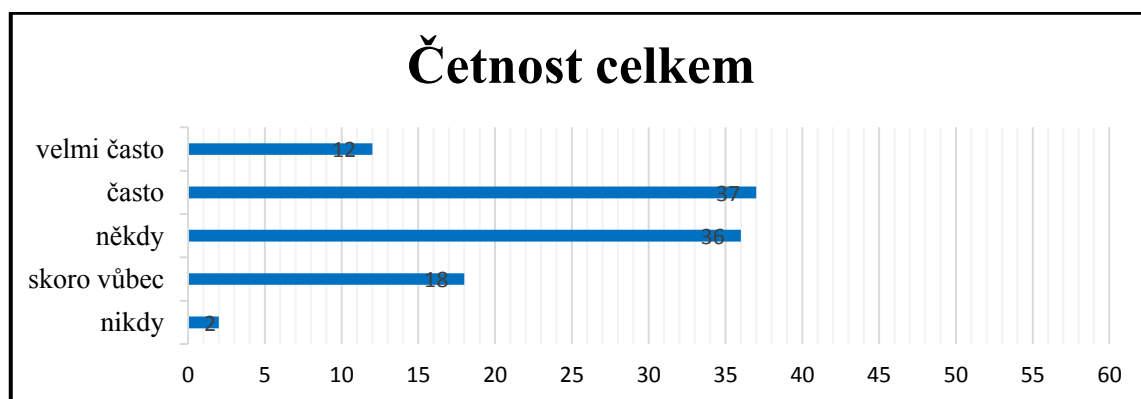
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců		Četnost odpovědí u dívek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) velmi často	8	7,6	4	3,8	12	11,5
b) často	18	17,1	19	18,1	37	35,2
c) někdy	25	23,8	11	10,5	36	34,2
d) skoro vůbec	8	7,6	10	9,5	18	17,2
e) nikdy	2	1,9	0	0	2	1,9

Čtvrtá otázka navazuje na tu předcházející, avšak její zaměření je již na konkrétní oblast, která je pro potřeby této diplomové práce orientována na vyučovací předmět praktické činnosti. Na výběr bylo z 5 odpovědí, které byly odstupňované, tedy od možnosti velmi často až po možnost nikdy.

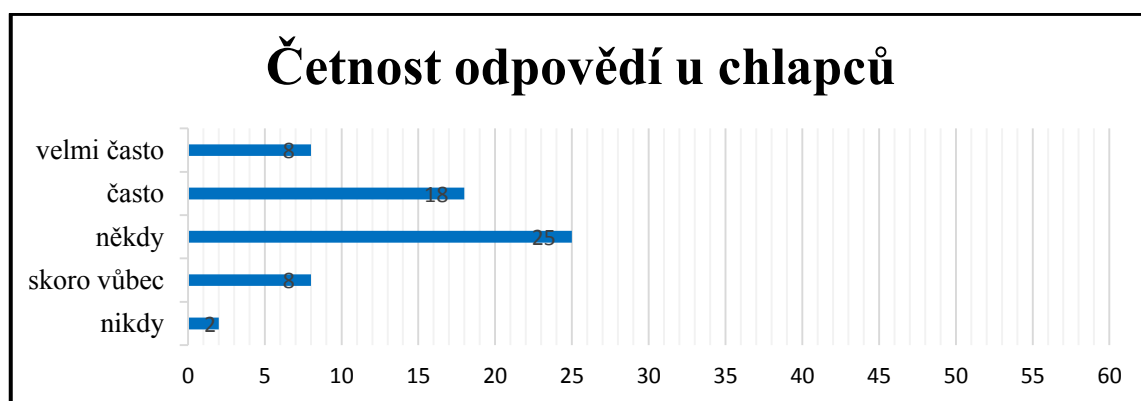
Z vyhodnocených údajů vyplynulo, že první variantu odpovědi zvolilo 11,5 % žáků, což znamená, že podle jejich názoru pracují s tímto tématem vícekrát do měsíce. Nejvyšší počet žáků, tedy 35,2 % všech dotazovaných respondentů se setkává s tématem lidových obyčejů v rámci technické výchovy často, což odpovídá přibližné frekvenci jednou za měsíc. Dále 34,2 % všech žáků označilo odpověď někdy, tedy zhruba jednou za čtvrt roku.

Podle 17,2 % respondentů se s tímto tématem v hodinách praktických činností téměř nesetkávají, a 1,9 % žáků, respektive chlapců se s danou problematikou nesetkává nikdy.

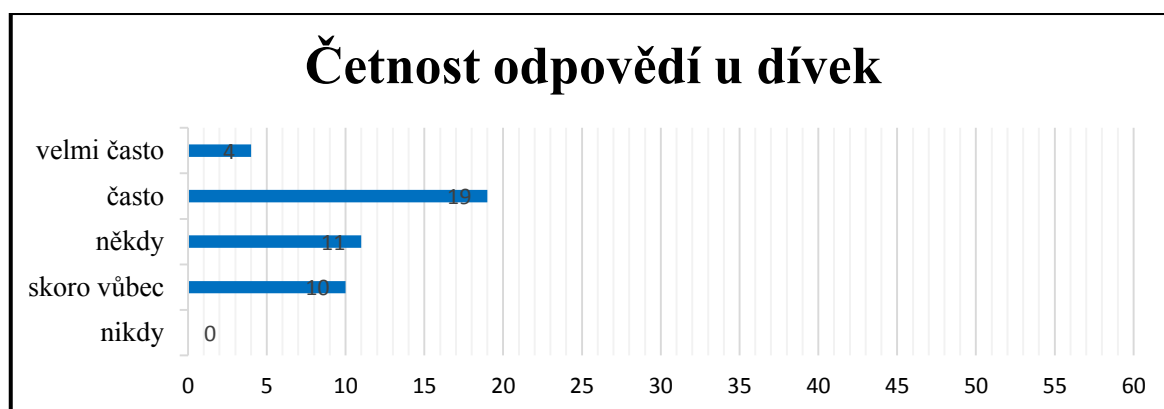
Graf č. 57: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 58: Četnost odpovědí u chlapců



Graf č. 59: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 5: Zajímáš se o lidové zvyky a tradice tvého kraje?

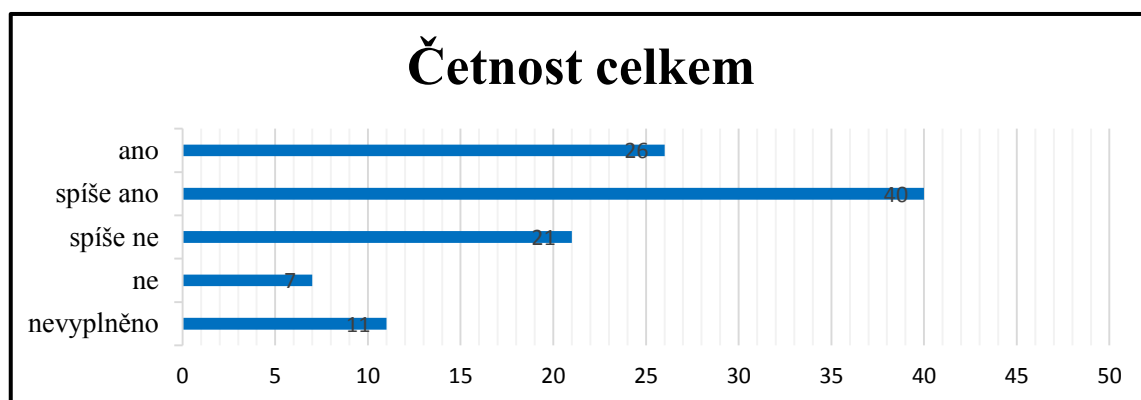
Tabulka č. 20: Četnost odpovědí u všech žáků

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců	%	Četnost odpovědí u dívek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) ano	12	11,4	14	13,3	26	24,7
b) spíše ano	27	25,7	13	12,4	40	38
c) spíše ne	12	11,4	9	8,6	21	20
d) ne	4	3,8	3	2,9	7	6,7
nevyplněno	6	5,7	5	4,8	11	10,5

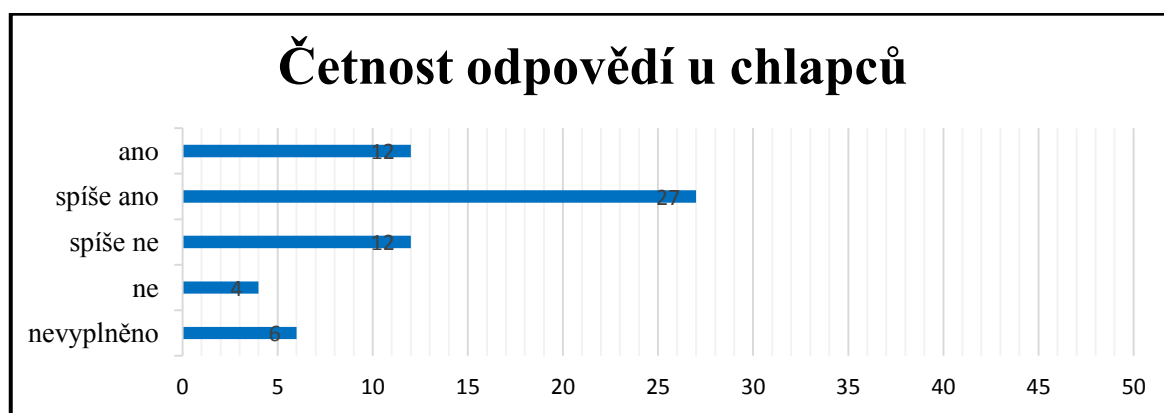
Stejně jako u učitelů, tak i u žáků jsme se zabývali jejich zájmem o danou problematiku, a proto jsme se snažili zjistit, zda je pro dotazované respondenty přitažlivé téma lidových tradic a zvyků či nikoliv. Na výběr bylo ze 4 možností a žáci mohli volit pouze jednu variantu.

Z kvantitativního výzkumu vyplývá, že nejvíce žáků, konkrétně 38 % volilo druhou variantu - spíše ano, což znamená, že se o některé lidové obyčeje zajímají, občas se něco nového dozví nebo přečtou, případně navštíví místa s danou tematikou. Variantu ano volilo 24,7 % všech dotazovaných respondentů, dále 20 % chlapců a dívek označilo možnost c, tedy že se o lidové zvyky a tradice spíše nezajímají, neboť jim není toto téma příliš blízké. Jejich zájem je pouze okrajový či příležitostný. 6,7 % všech dotazovaných žáků se o lidové obyčeje nezajímá a 11 respondentů tuto otázku nevyplnilo. Z celkového vyhodnocení jsme zjistili pozitivní výsledky a to, že i přes dnešní moderní svět a nová, zajímavá témata, která se žákům nabízí, se děti stále zajímají i o lidové zvyky a tradice Valašskokloboucka.

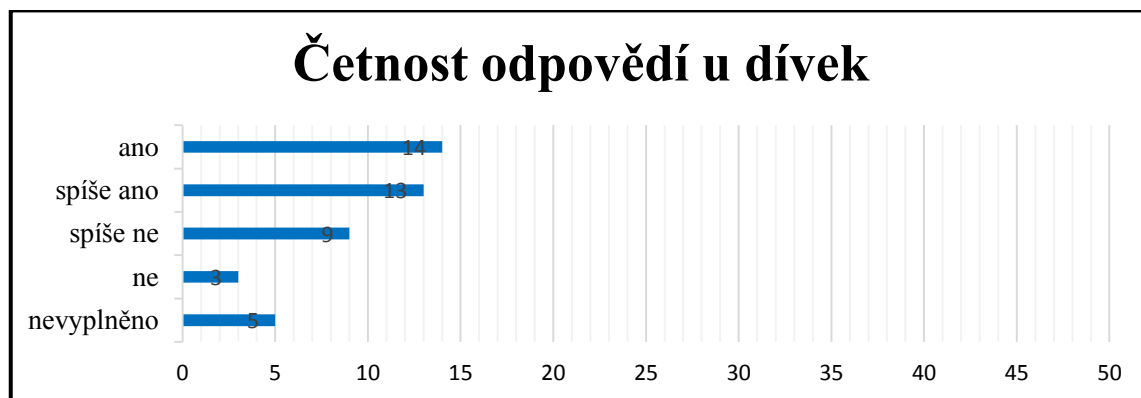
Graf č. 60: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 61: Četnost odpovědí u chlapců



Graf č. 62: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 6: Dodržujete v rodině lidové zvyky a tradice? Pokud ano, uveďte jaké.**Tabulka č. 21: Četnost odpovědí u všech žáků**

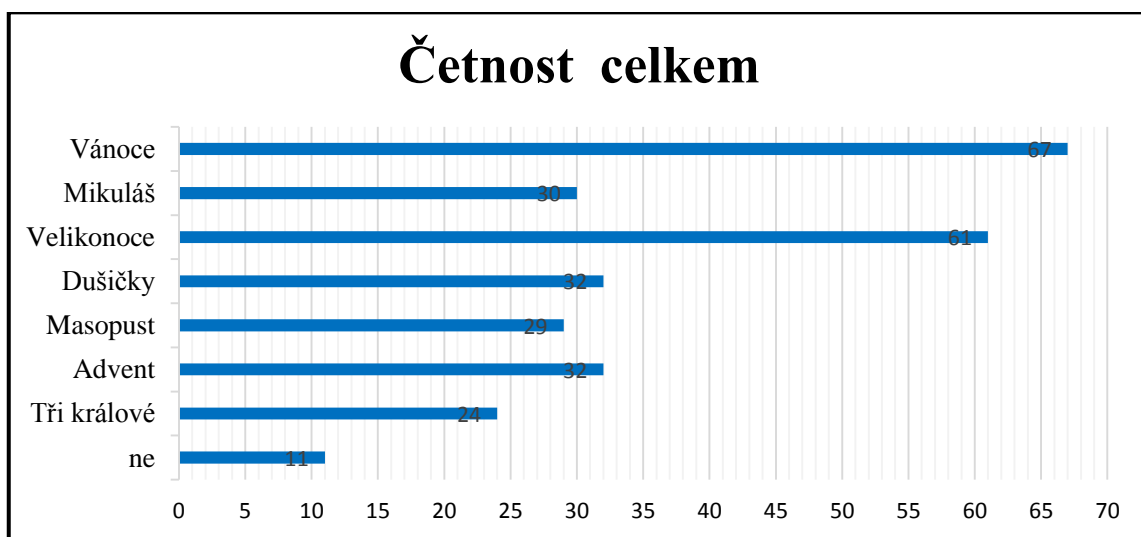
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců	%	Četnost odpovědí u dívek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Vánoce	35	24,5	32	22,1	67	23,4
Mikuláš	16	11,2	14	9,8	30	10,5
Velikonoce	30	21	31	21,4	61	21,3
Dušičky	15	10,5	17	11,7	32	11,2
Masopust	14	9,8	15	10,4	29	10,2
Advent	14	9,8	18	12,4	32	11,2
Tři králové	9	6,3	15	10,4	24	8,5
ne	9	6,3	2	1,4	11	3,8

V rámci 6. otázky jsme zjišťovali, zda žáci dodržují ve své rodině lidové zvyky a tradice a pokud ano, tak jaké. Neboť většina z dotazovaných respondentů odpověděla kladně a v průměru uvedla 3 odpovědi, nedávají konečná procenta součet 100 %.

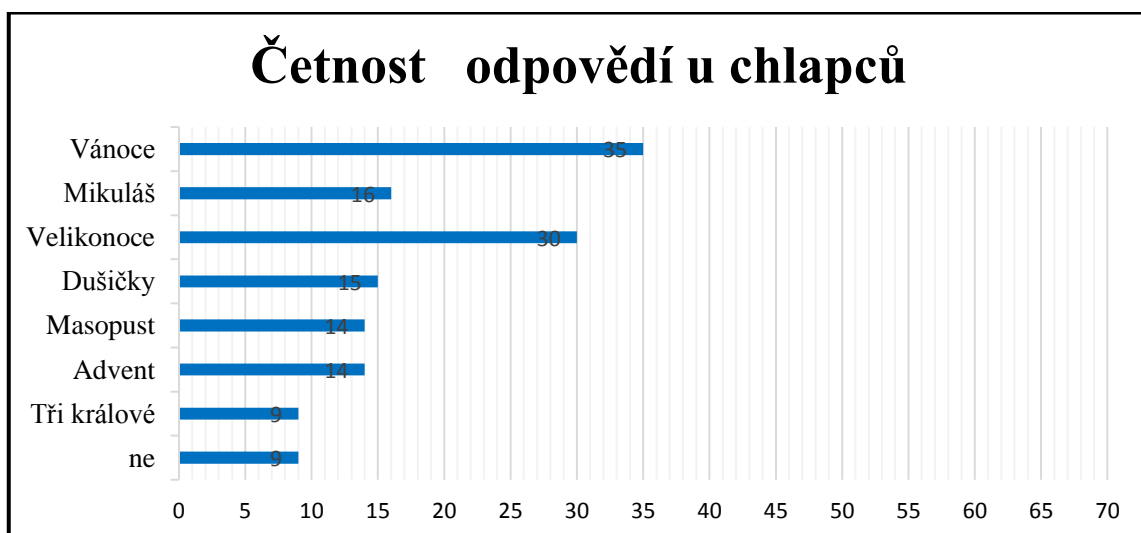
Z tabulky vyplývá, že největší množství žáků, konkrétně tedy 23,4 % dodržuje v rodině vánoční zvyky a tradice. Mezi ty nejčastěji zmiňované právě v rámci tohoto období bylo rozkrajování jablka, pouštění lodiček, lití olova, či nevstávání od štědrovečerního stolu. Na druhém místě skončily Velikonoce, které označilo 21,3 % všech dotazovaných respondentů. Mezi uvedenými velikonočními zvyky bylo např. zdobení vajíček, pletení pomlázek či dodržování půstu, který se s tímto obdobím pojí. 11,2 % získaly shodně Dušičky a Advent, 10,5 % žáků uvedlo Mikuláše a tradiční mikulášský jarmek ve Valašských Kloboukách. Nižší počet žáků, konkrétně 8,5 %, uvedlo Tři krále.

Kromě výše zmíněných lidových tradic a zvyků se v dotazníku objevily i jiné, avšak s nižší četností, např. stavění a kácení máje, svátek Sv. Lucie, svátek Sv. Barbory, Dožínky nebo Pálení čarodějnic. V 11 případech, tedy 9 chlapců a 2 dívky zvolili zápornou odpověď, i přesto však vyplývá, že ve většině rodin žáků se dodržují lidové obyčeje a zvyklosti.

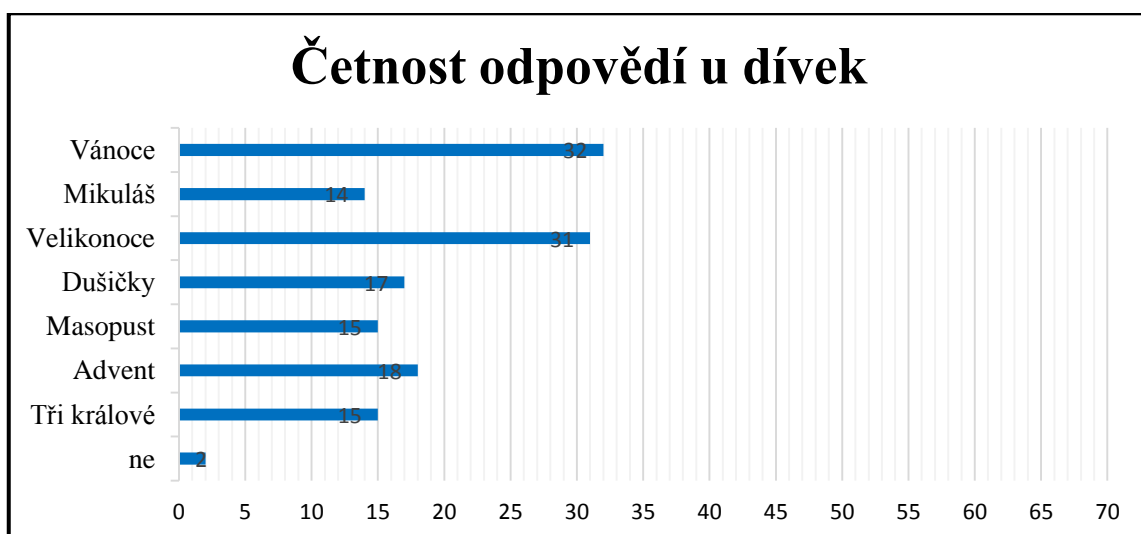
Graf č. 62: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 63: Četnost odpovědí u chlapců



Graf č. 64: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 7: Vyberte, které lidové zvyky a tradice realizujete v ZŠ nejčastěji? (Můžete vybrat více možností)

Tabulka č. 22: Četnost odpovědí u všech žáků

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců	%	Četnost odpovědí u dívek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) Mikuláš	56	26,9	43	23,2	99	24,8
b) Dušičky	3	1,4	3	1,6	6	1,5
c) Svátek božského těla	1	0,5	2	1,1	3	0,8
d) Letnice	1	0,5	0	0	1	0,3
e) Advent	27	12,8	31	16,7	58	14,5
f) Vánoce	51	24,5	38	20,5	89	22,4
g) Sv. Lucie	0	0	0	0	0	0
h) Tři králové	21	10,1	21	11,3	42	10,5
i) Dožínky	0	0	1	0,5	1	0,3
j) Masopust	14	6,7	8	4,3	22	5,5
k) Pálení čarodějnic	0	0	2	1,1	2	0,5
l) Velikonoce	26	12,5	28	15,1	54	13,5
m) jiné	8	3,8	7	3,7	15	3,7

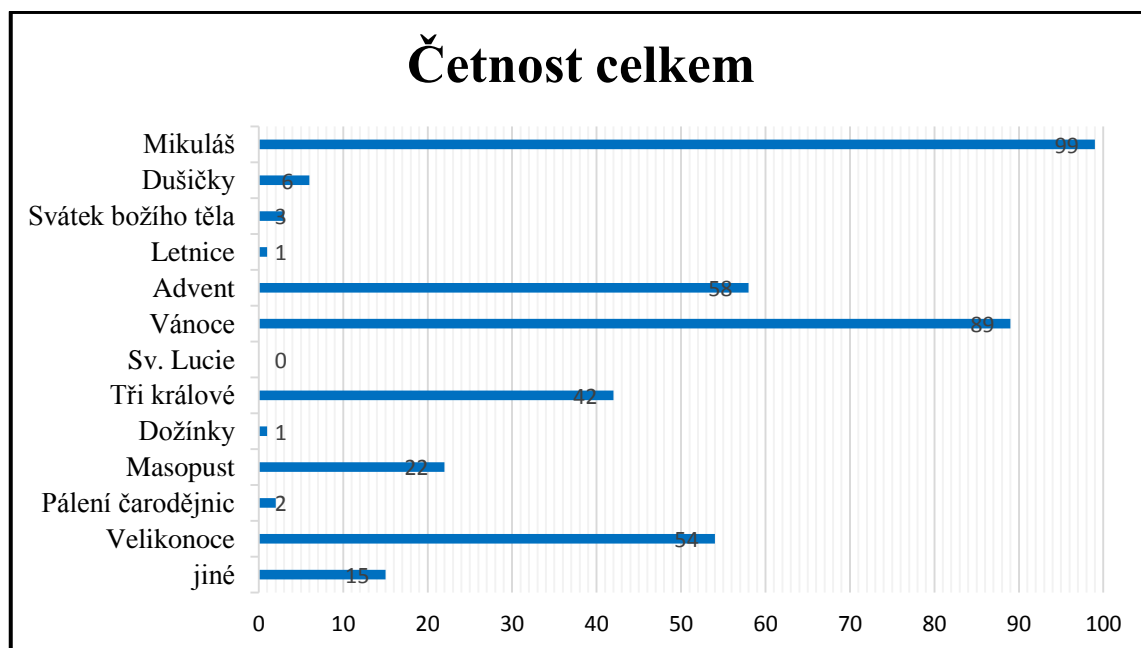
Otázka číslo 7 mapuje lidové zvyky a tradice, které jsou z pohledu žáků ve škole realizovány nejčastěji. Bylo zvoleno širší spektrum odpovědí, konkrétně 13, a žáci mohli vybrat více možností, proto opět i v tomto případě nedávají konečná procenta součet 100 %.

Z pohledu žáků je na 1. stupni ZŠ nejčastěji realizován Mikuláš, což uvedlo 24,8 % všech dotazovaných respondentů. Důvod můžeme spatřovat ve velkém množství různých námětů, které se k tomuto období pojí, nebo i ve velké oblíbenosti tohoto času žáky. Hned za ním se nachází Vánoce, které označilo 22,4 % všech dotazovaných respondentů, 14,5 % dívek a chlapců uvedlo dobu adventní, a na čtvrtém místě skončily Velikonoce, které otevírají období jara. Dalších 10,5 % dotazovaných respondentů označilo Tři krále

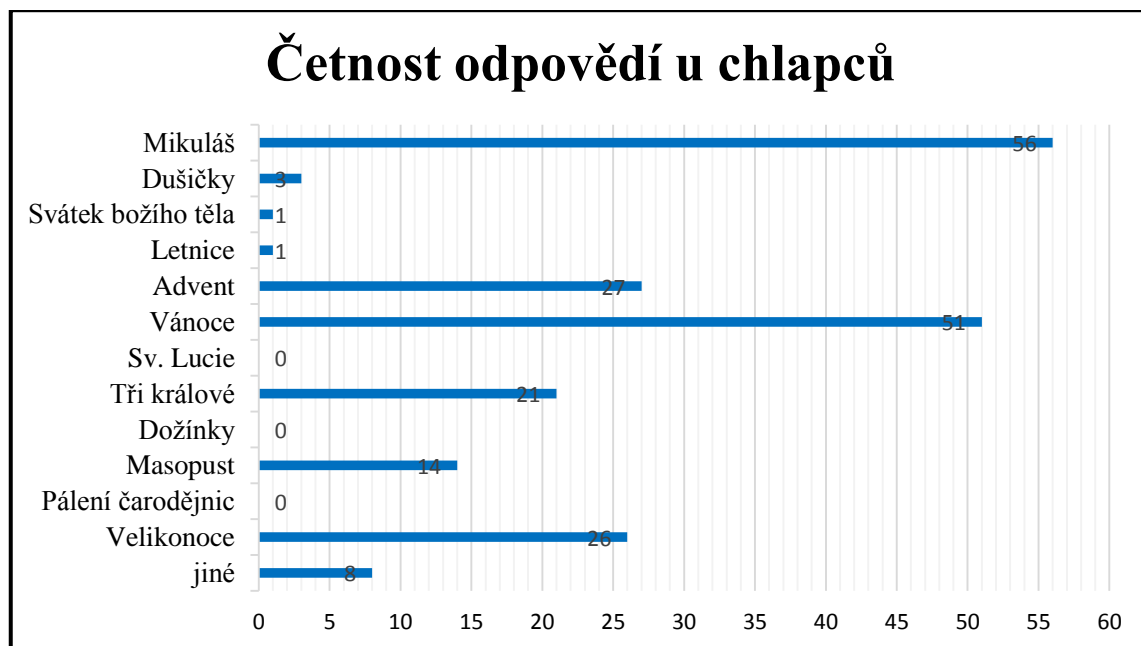
a 5,5 % dobu masopustní. 15 žáků označilo i poslední nabízenou variantu jiné a ve všech případech bylo označen svátek Sv. Martina.

Mezi lidové zvyky a tradice, které jsou na 1. stupni ZŠ realizovány dle výsledků z tabulky nejméně, patří Dušičky, Svátek božího těla, Letnice, Dožínky a Pálení čarodějnic. Svátek sv. Lucie, který se nacházel pod možností g, nezaznačil žádný z dotazovaných žáků.

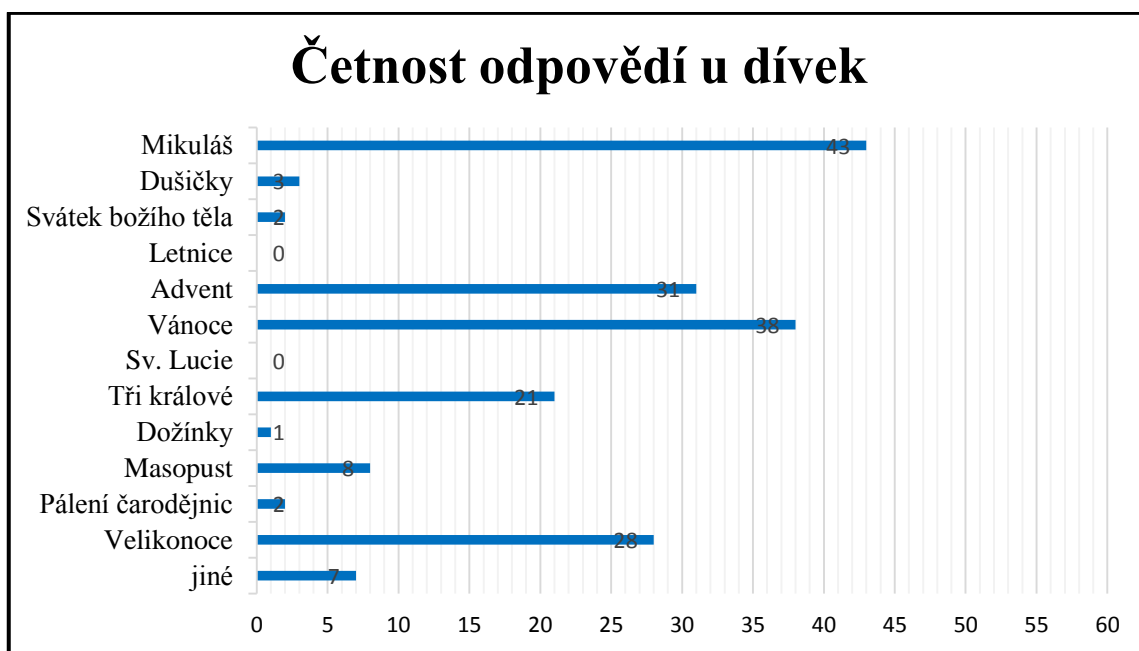
Graf č. 65: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 66: Četnost odpovědí u všech chlapců



Graf č. 67: Četnost odpovědí u všech dívek



Otázka č. 8: Které lidové zvyky a tradice máte nejraději? (můžete vybrat více možností)

Tabulka č. 23: Četnost odpovědí u všech žáků

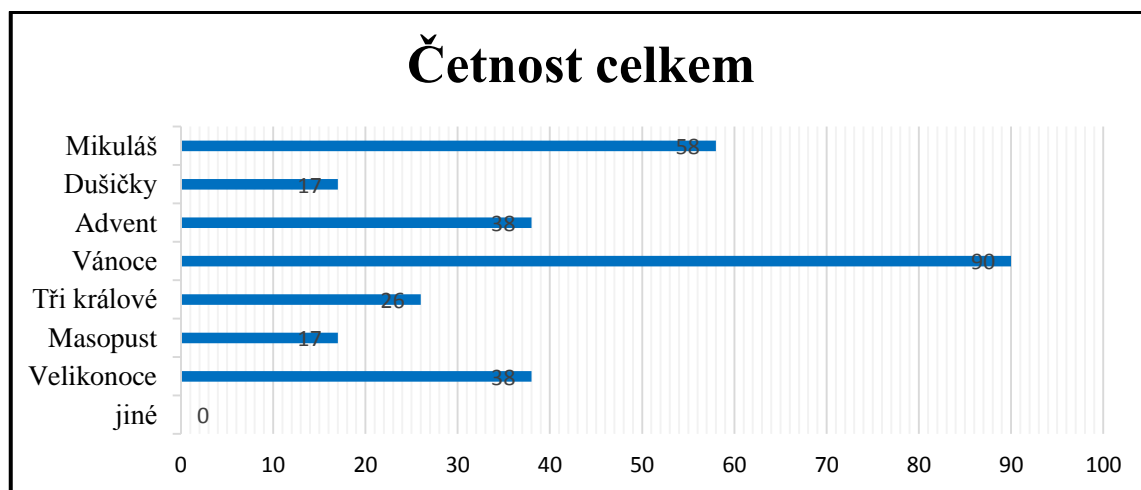
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců		Četnost odpovědí u dívek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) Mikuláš	36	24,5	22	15,6	58	20,4
b) Dušičky	6	4,1	11	7,9	17	5,9
c) Advent	16	10,9	22	15,6	38	13,4
d) Vánoce	50	34	40	28,4	90	31,6
e) Tři králové	11	7,5	15	10,7	26	9,3
f) Masopust	5	3,4	12	8,5	17	5,9
g) Velikonoce	21	14,3	17	12,1	38	13,4
h) jiné	0	0	0	0	0	0

Otázka číslo 8 navazuje tematicky na předcházející otázku, ve které jsme se zabývali nejvyšší četností u jednotlivých zvyků a tradic. Zde jsme se snažili zjistit ty s nejvyšší oblíbeností u žáků. Na výběr bylo z 8 možností, přičemž poslední z nich pod označením jiné dávala žákům příležitost k vyjádření vlastního názoru, kterou však nevyužil žádný

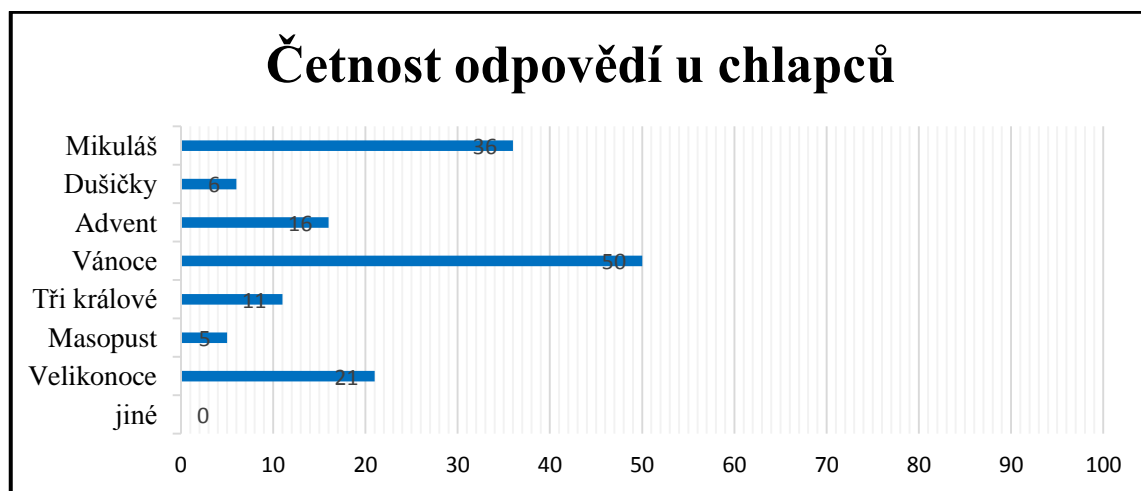
z dotazovaných respondentů. Neboť žáci mohli zaznačit více možností, konečná procenta nedávají součet 100 %.

Z výsledků tabulky vyplývá, že mezi neoblíbenější období žáků patří Vánoce, což uvedlo 31,6 % všech dotazovaných respondentů. Mezi důvody, které dívky i chlapci k této variantě uvedli, patří např. prázdniny, dárky, rodina pohromadě, zdobení stromu či jídlo. Na druhém místě skončil Mikuláš s 20,4 %. Jako důvod byla nejčastěji uvedena nadílka, mikulášský průvod či návštěva tradičního mikulášského jarmeku ve Valašských Kloboukách. 13,4 % získal shodně Advent a Velikonoce a 9,3 % všech dotazovaných respondentů označilo Tři krále. Pro 5,9 % dotazovaných chlapců a dívek patří Dušičky mezi neoblíbenější svátek, neboť jak bylo uvedeno v dotazníku, v tento den vzpomínají na rodinu a jsou pohromadě. Stejný počet procent získal také Masopust a mezi argumenty, jež žáci uvedli, patří např. průvod masek, půst od masa či příprava tradičního pokrmu – koblih.

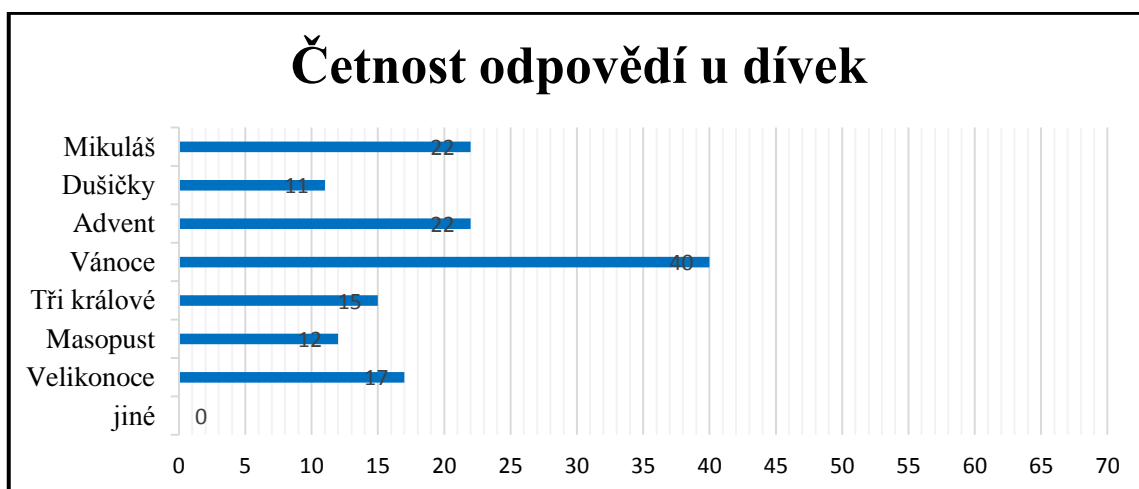
Graf č. 68: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 69: Četnost odpovědí u chlapců



Graf č. 70: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 9: Navštěvujete se školou místa, která se zabývají lidovými zvyky a tradicemi?

Pokud ano, uveďte jaké?

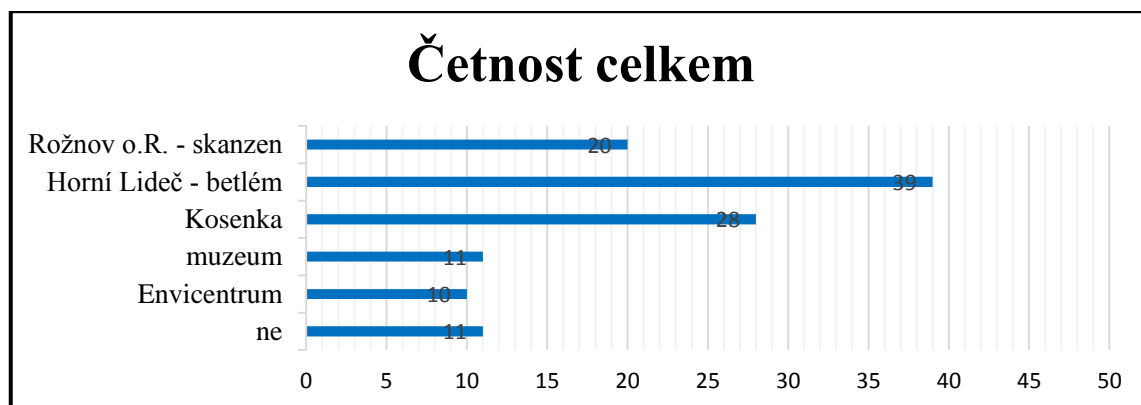
Tabulka č. 24: Četnost odpovědí u všech žáků

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců		Četnost odpovědí u dívek		Četnost celkem	
	abs. četnost	% rel. četnost	abs. četnost	% rel. četnost	abs. četnost	% rel. četnost
Rožnov p. R – skanzen	14	21,8	6	10,9	20	16,8
Horní Lideč – betlém	17	26,5	22	39,8	39	32,8
Kosenka	16	24,9	12	21,8	28	23,5
muzeum	6	9,5	5	9,1	11	9,2
Envicentrum	6	9,5	4	7,3	10	8,4
ne	5	7,8	6	10,9	11	9,2

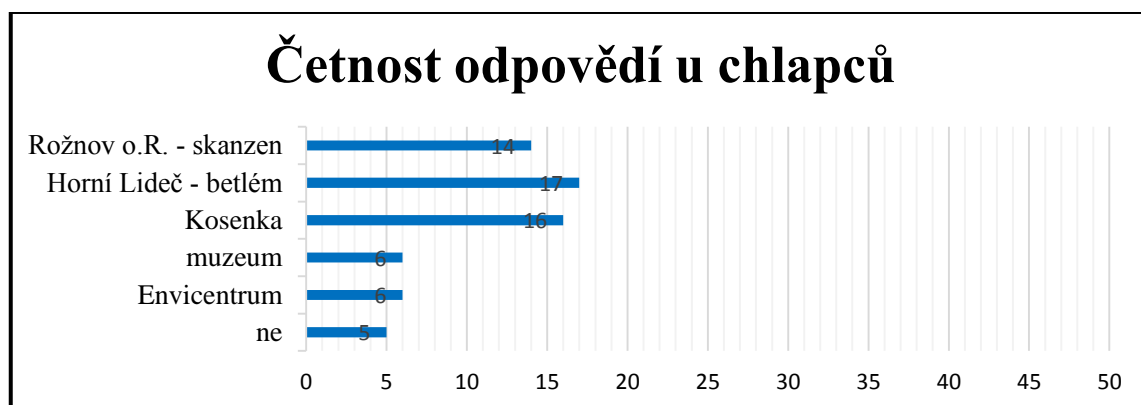
V deváté otázce jsme mapovali místa, která se zabývají danou problematikou a která žáci se školou navštěvují. Byly uvedeny dvě varianty odpovědí, tedy Ano a Ne, přičemž odpověď Ano dávala žákům prostor k uvedení těchto míst. Většina dotazovaných respondentů zadržela kladnou odpověď a uváděla 1 – 2 místa, proto i v tomto případě nedávají procentuální součty 100 %. Mezi nejčastěji navštěvovaná místa, která žáci v dotazníkovém šetření uvedli, patří podle 32,8 % všech respondentů ze dřeva vyřezávaný, pohyblivý betlém

v Horním Lidči. Na druhém místě skončila organizace Českého svazu ochránců přírody Kosenka, dále 16,8 % žáků navštívilo se školou valašské muzeum v přírodě, které se nachází v Rožnově pod Radhoštěm a 9,2 % chlapců i dívek v dotazníkovém šetření zapsalo muzeum, které však blíže nespecifikovali. 8,4 % všech dotazovaných respondentů uvedlo Envicentrum, které se nachází ve Vysokém Polí. Zhruba 10 % všech žáků označilo druhou variantu, tedy že se školou žádná místa zabývající se lidovou tematikou nenavštěvují.

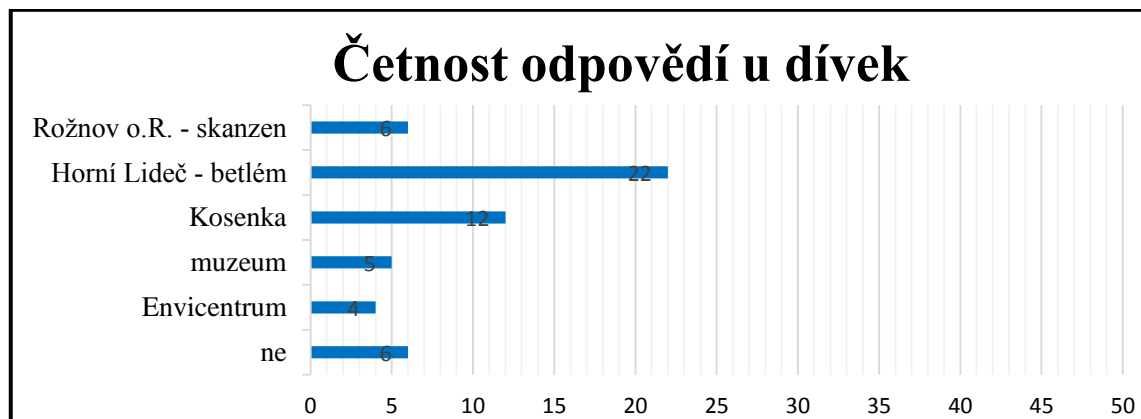
Graf č. 71: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 72: Četnost odpovědí u všech chlapců



Graf č. 73: Četnost odpovědí u dívek



Otázka č. 10: Přiřad'te k určitému období v roce typický zvyk či tradici spjatou s tímto krajem.

Tabulka č. 24: Četnost odpovědí u všech žáků

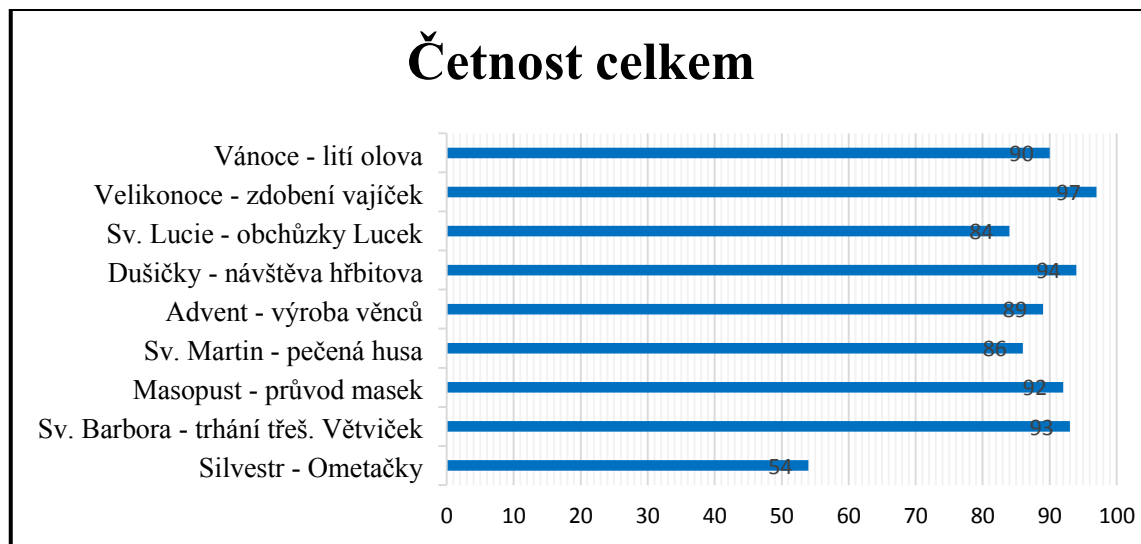
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců	%	Četnost odpovědí u dívek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) Vánoce – lití olova	47	4,9	43	4,5	90	9,4
b) Velikonoce – zdobení vajíček	53	5,6	44	4,6	97	10,2
c) Sv. Lucie – obchůzky Lucek	44	4,6	40	4,2	84	8,8
d) Dušičky – návštěva hřbitova	51	5,4	43	4,5	94	9,9
e) Advent – výroba věnců	48	5	41	4,3	89	9,3
f) Sv. Martin – pečená husa	47	4,9	39	4,1	86	9
g) Masopust – průvod masek	55	5,8	37	3,9	92	9,7
h) Sv. Barbora – trhání třeš. větviček	53	5,6	40	4,2	93	9,8
i) Silvestr - Ometačky	27	2,8	27	2,8	54	5,6

V 10. otázce jsme mapovali úroveň vědomostí žáků v rámci dané problematiky. Zapojili jsme přiřazovací otázku, ve které měli dotazovaní respondenti za úkol dopsat k jednotlivým svátkům typický zvyk či tradici, která se k tomuto dni pojí z různých možností, které se nacházely pod zadáním. Do otázky bylo vybráno 9 možností z různých částí roku a zařadili jsme jak velmi známé, tak i méně známé lidové zvyky a tradice. Celková úspěšnost žáků byla 81,7 %, což znamená, že vědomostí žáků ohledně lidových tradic a zvyků jsou na velmi dobré úrovni.

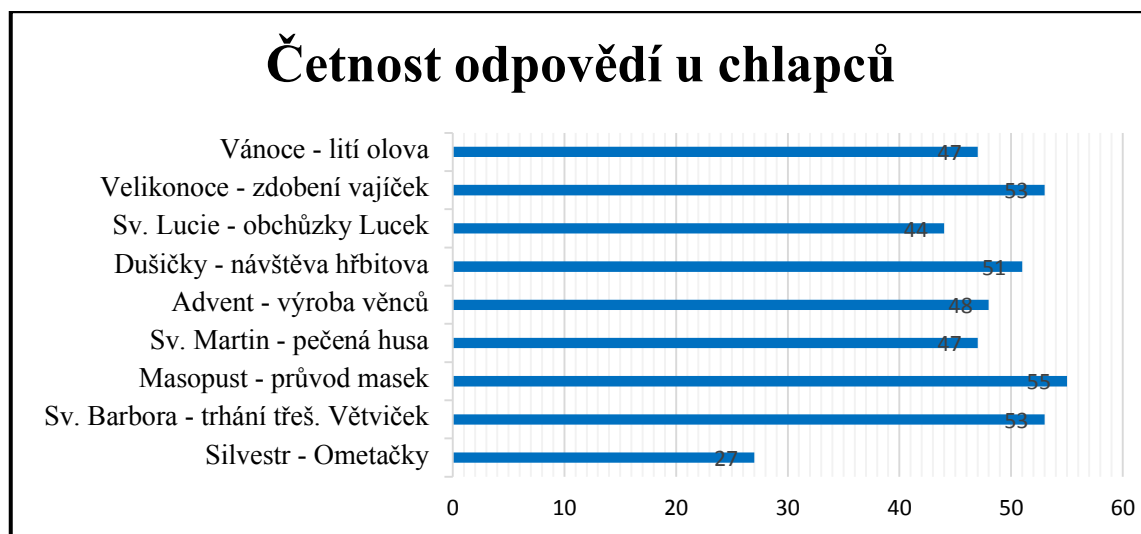
Mezi možnostmi, které nedělaly dotazovaným respondentům téměř žádný problém přiřadit, patřily např. Velikonoce – zdobení vajíček, Dušičky – návštěva hřbitova, Sv. Barbora – trhání třešňových větviček či Masopust – průvod masek. Naopak varianta, která dělala dotazovaným respondentům největší obtíž, byl Silvestr – Ometačky, neboť se jedná

o zvyk již zastaralý a téměř zapomenutý. V celkovém shrnutí je patrné, že některé varianty mohli dotazovaní respondenti logicky odvodit, některé však vyžadovali jisté vědomosti v rámci tohoto tématu, které se po vyhodnocení této otázky ukázaly jako dostačující.

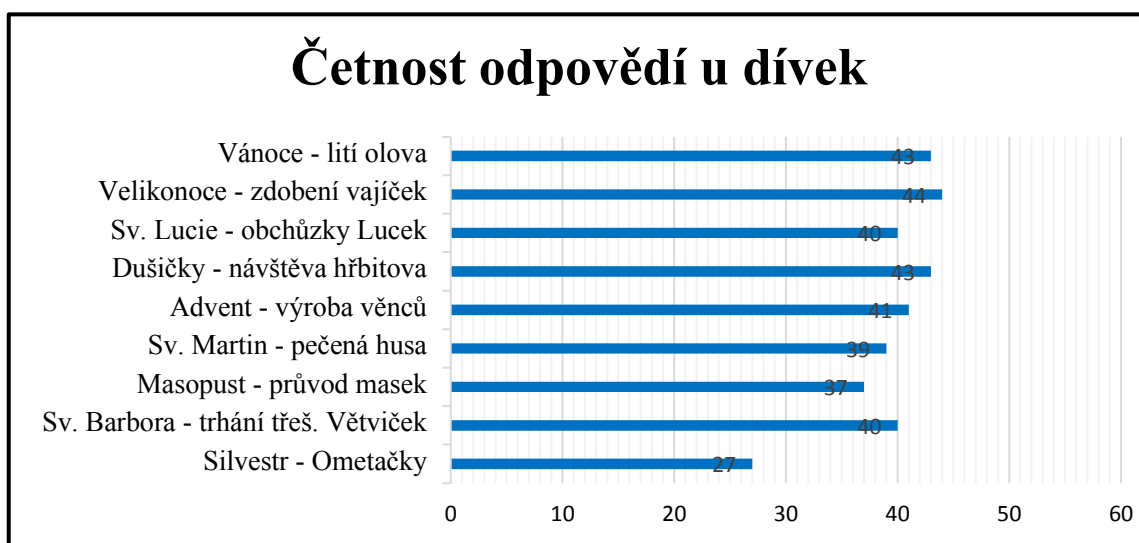
Graf č. 74: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 75: Četnost odpovědí u všech chlapců



Graf č. 76: Četnost odpovědí u všech dívek



Otázka č. 11: Který lidový zvyk či tradici máš spojenou s naším krajem?

Tabulka č. 25: Četnost odpovědí u všech žáků

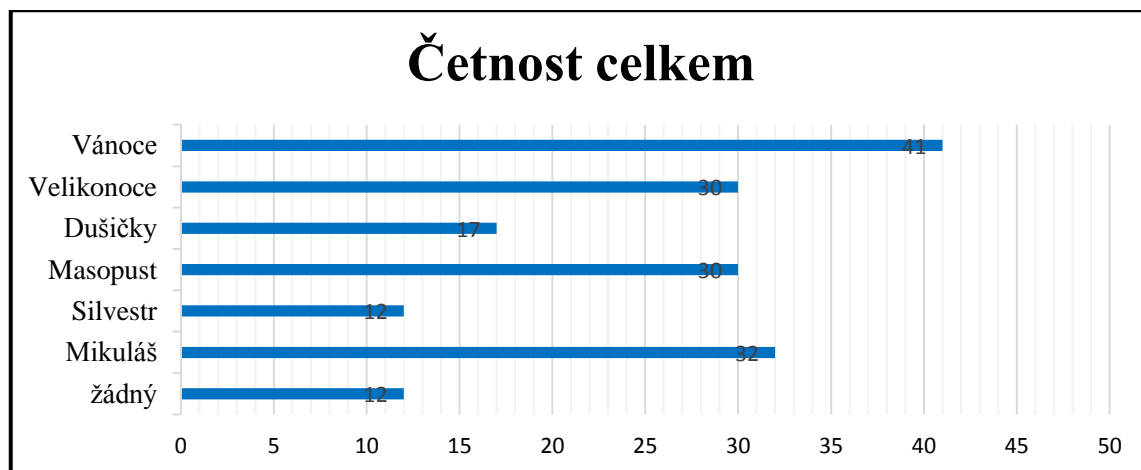
Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců	%	Četnost odpovědí u dívek	%	Četnost celkem	%
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
Vánoce	14	18,6	27	27,3	41	23,4
Velikonoce	13	17,4	17	17,2	30	17,1
Dušičky	4	5,3	13	13,1	17	9,7
Masopust	13	17,4	17	17,2	30	17,1
Silvestr	4	5,3	8	8,1	12	6,8
Mikuláš	18	24	14	14,1	32	18,2
žádný	9	12	3	3	12	6,8

V předposlední, 11. otázce jsme se zabývali lidovými zvyky a tradicemi, které mají žáci spjata s valaškoklobouckým krajem. Neboť se zde nacházela volná možnost odpovědi, konečná procenta nedávají celkový součet 100 %. V průměru dotazování respondenti uváděli 3 lidové obyčeje.

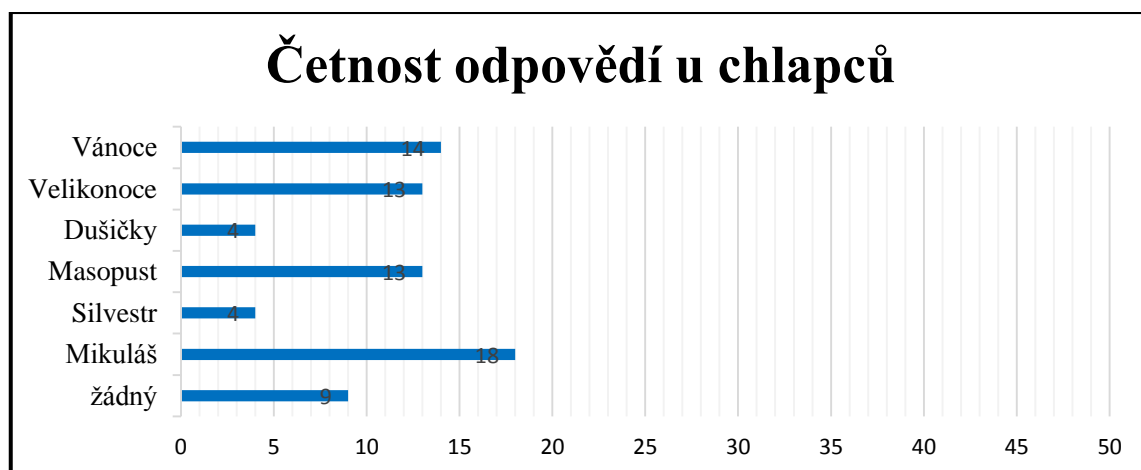
Z výsledků kvantitativního výzkumu vyplývá, že nejvíce žáků, konkrétně 23,4 % má s naším krajem nejvíce spjata Vánoce, dalších 18,2 % všech respondentů ve svém dotazníku uvedlo Mikuláše a na třetím místě skončily se 17,1 % Velikonoce a Masopust. Dušičky označilo celkem 17 žáků a 6,8 % získal Silvestr. Z celkového množství všech dotazovaných

respondentů nemá žádný zvyk či tradici spojenou s krajem 6,8 % žáků, tedy 3 chlapci a 9 dívek. Mezi další odpovědi, které se v dotazníkovém šetření nacházely, patří např. Advent, Tři králové, Dožínky, ale také i lidové písně, cimbál, kroje, zdobení vajíček a pečení husy.

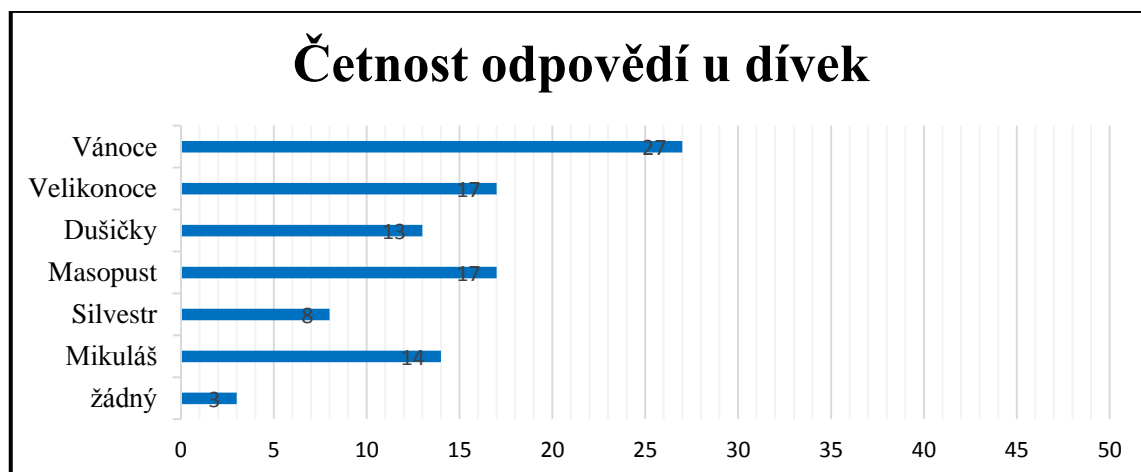
Graf č. 77: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 78: Četnost odpovědí u všech chlapců



Graf č. 79: Četnost odpovědí u všech dívek



Otázka č. 12: Jaký vztah máš k praktickým činnostem?

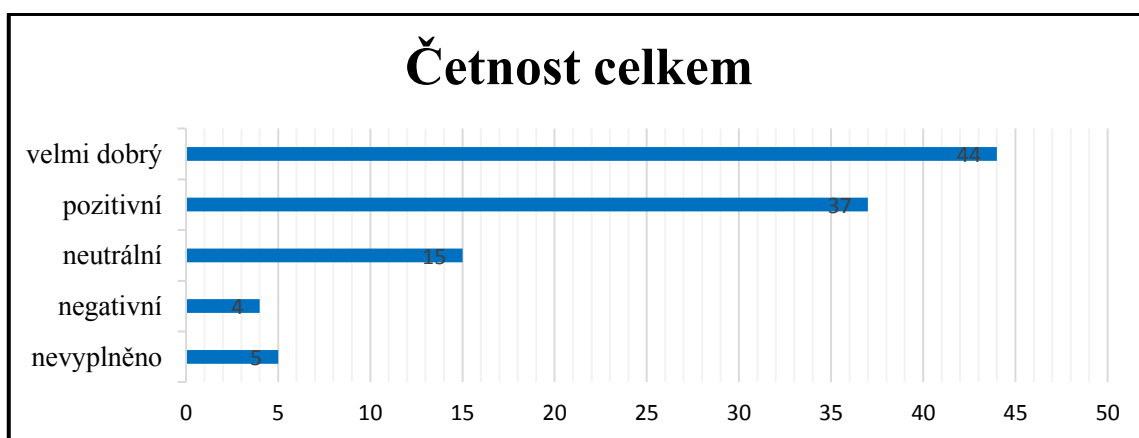
Tabulka č. 27: Četnost odpovědí u všech žáků

Varianty odpovědí	Četnost odpovědí u chlapců		Četnost odpovědí u dívek		Četnost celkem	
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost
a) velmi dobrý	19	18,1	25	23,8	44	41,8
b) pozitivní	22	20,1	15	14,3	37	35,2
c) neutrální	13	12,4	2	1,9	15	14,3
d) negativní	4	3,8	0	0	4	3,8
e) nevyplněno	3	2,9	2	1,9	5	4,8

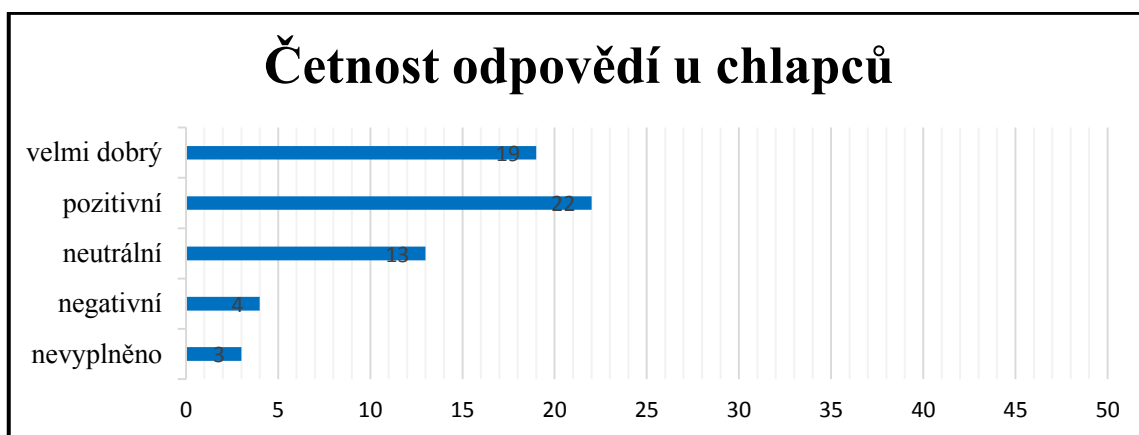
V závěru dotazníkového šetření, určeného pro žáky, jsme se zabývali jejich vztahem k předmětu praktické činnosti. Byly vybrány 4 odstupňované varianty odpovědí a žáci volili pouze jednu z nich.

Z výsledků tabulky vyplývá, že 41,8 % všech dotazovaných respondentů považuje svůj vztah k danému předmětu za výborný, dalších 35,2 % žáků ho považuje za pozitivní, berou ho jako příjemné rozptýlení, které jim nevadí. 14,3 % všech chlapců a dívek vnímá tento vztah spíše za neutrální, neboť ho berou jako součást vyučování a pouze 3,8 % žáků, konkrétně 4 chlapci, mají vztah k praktickým činnostem negativní a vnímají tento předmět jako ztrátu času. Z celkového počtu 105 dotazníků jich zůstalo u této otázky 5 nevyplněno.

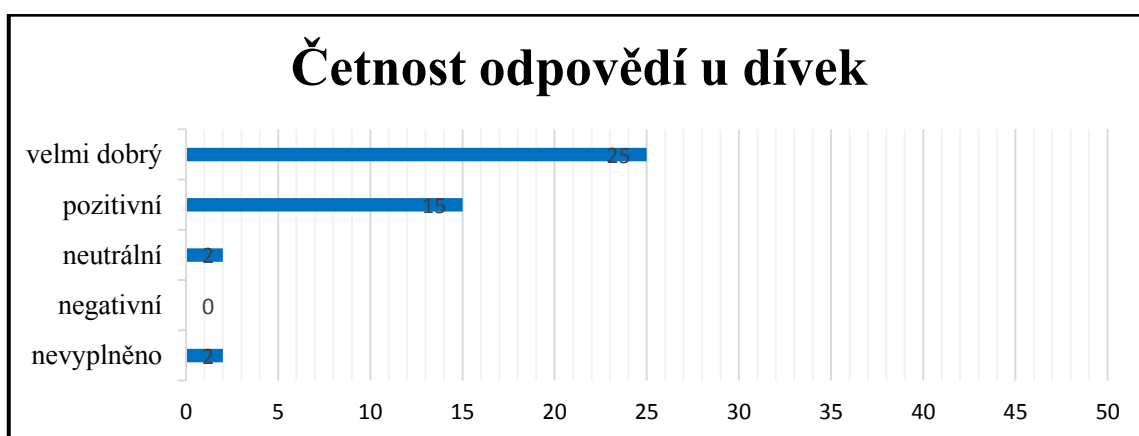
Graf č. 80: Četnost odpovědí u všech žáků



Graf č. 81: Četnost odpovědí u všech chlapců



Graf č. 82: Četnost odpovědí u všech dívek



7.6 Shrnutí dotazníku pro žáky

Stejně jako u předcházejícího dotazníkového šetření, i v rámci tohoto jsme se snažili zjistit četnost a druhy lidových zvyků a tradic, které jsou využívány v hodinách praktických činností, avšak v tomto případě z pohledu žáků. Z celkových výsledků vyplývá, že se dotazníkového šetření, které obsahovalo 12 otázek, zúčastnilo dohromady 105 žáků, konkrétně 61 chlapců a 44 dívek, kteří ve 43 případech navštěvovali 4. ročník a v 62 případech to byl ročník 5. Hned v úvodní části dotazníku jsme se snažili zjistit, kde se žáci s daným tématem nejčastěji setkávají, což je podle názoru žáků převážně rodina, kterou označilo dohromady 59 všech dotazovaných respondentů. Ve čtvrté otázce jsme se již konkrétně zaměřili v rámci potřeb této diplomové práce na praktické činnosti a snažili jsme se zjistit, jak často se žáci s lidovými obyčejí v rámci tohoto předmětu setkávají. Téměř shodný počet procent získala možnost odpovědi často a někdy, tudíž žáci podle výsledků pracují s tímto tématem v průměru 1-3 za čtvrt roku. Pátá otázka plynule navazovala na tu

předcházející a mapovala zájem žáků o danou problematiku. Podle výsledků kvantitativního výzkumu tato oblast žáky spíše zajímá, což uvedlo 40 % všech dotazovaných respondentů. V šesté otázce jsme zjistili, že převážná většina žáků, tedy 89 %, dodržuje v rodině lidové zvyky a tradice. Mezi ty nejčastěji uvedené patřily Vánoce s 23,4 % a Velikonoce s 21,3 %. Na to navazovala otázka č. 7, ve které jsme mapovali realizaci lidových tradic a zvyků ve škole. Podle největšího množství všech dotazovaných respondentů - 99 žáků je ve výchovně-vzdělávacím procesu uskutečňován Mikuláš, hned za nimi se nachází Vánoce, poté Advent a Velikonoce. Z hlediska oblíbenosti jednotlivých lidových obyčejů, zvítězily u žáků s 31,6 % Vánoce, na druhém místě s 20,4 % se umístil Mikuláš a třetí místo obsadili se 13,4 % Velikonoce a Advent. U 9. otázky jsme zjišťovali, jaká místa žáci se školou v rámci lidových zvyků a tradic navštěvují. Podle výsledků z tabulky navštívilo 32,6 % všech žáků betlém v Horním Lidči, 23,5 % chlapců a děvčat zavítalo na Kosenku, a na třetím místě skončilo s 16,8 % skanzenové městečko v Rožnově pod Radhoštěm. Vědomosti žáků v rámci dané problematiky se ukázaly jako velmi dobré, jediným problémovým zvykem byly Ometačky, neboť se jedná o obyčej již téměř zapomenutý. Ohledně lidového zvyku či tradice, kterou mají dotazovaní respondenti spjatou s valašskoklobouckým krajem, byly nejčastěji označeny Vánoce, hned za nimi se nacházel Mikuláš a na třetím místě skončily shodně Velikonoce a Masopust. V závěru dotazníkového šetření jsme se zabývali vztahem žáků k předmětu praktické činnosti, který je podle 41,8 % všech dotazovaných žáků velmi dobrý, dalších 35,2 % jej označilo jako pozitivní a pouze malé procento žáků, konkrétně 3,8 % se k němu staví negativně.

8. Celkové shrnutí výsledků a diskuze

Dotazníkové šetření v empirické části této diplomové práce bylo zaměřeno na užívání tématu lidových tradic a zvyků ve vyučovacím předmětu praktické činnosti na 1. stupni ZŠ v okolí Valašskokloboucka. Mezi údaje, které jsme se snažili pomocí dotazníku zmapovat, patřil např. zájem o námět lidových obyčejů, rozsah znalostí u respondentů v rámci této problematiky, oblíbenost jednotlivých tradic a zvyků či vztah k předmětu praktické činnosti.

Samotné dotazníky byly vytvořeny dva, neboť nás zajímal názor jak učitelů vyučujících praktické činnosti, tak i žáků navštěvující 4. a 5. ročník základní školy. Dotazování respondentů probíhalo od 15.1 - 4.3 2016 pomocí tištěných dotazníků, které byly do škol osobně distribuovány, a jejich celková návratnost se pohybovala kolem 61,7 %, tedy ze 170 dotazníků jich bylo správně vyplněno 105. Dotazníkové šetření probíhalo anonymně a průměrná doba vyplnění dotazníku se pohybovala kolem 10 minut. Otázky v obou dotaznících byly sestaveny tak, abychom získali co nejvíce informací o respondentech a jejich vztahu jak k tématu lidových tradic a zvyků, tak i k technické výchově.

Dotazník pro učitele obsahoval 17 otázek a bylo na ně možné odpovídat pomocí otevřených, polozavřených a uzavřených odpovědí, přičemž jedna otázka nabízela možnost zatrhnout více variant odpovědí.

V dotazníku pro žáky se nacházelo 12 otázek a taktéž na ně bylo možné odpovídat pomocí otevřených, polozavřených a uzavřených odpovědí. U 2 otázek měli žáci příležitost zatrhnout více variant odpovědí.

Z vyhodnocených dotazníků pro učitele vyplynulo, že pro většinu vyučujících je téma lidových tradic a zvyků zajímavé a blízké. Svě znalosti učitelé v rámci této problematiky hodnotili kladně, většina je považuje za velmi dobré až dobré a nemá potřebu je dále rozšiřovat. Pouze 2 vyučující projevíli zájem o prohloubení svých vědomostí u svátku Sv. Lucie, Letnic, Božího těla a Pálení čarodějnic. Mimo to také zmínili i hry a písně s lidovou tematikou a materiály s tímto námětem vhodné do různých vyučovacích předmětů. Co se týká zájmu žáků o toto téma, podle většiny dotazovaných k nim mají kladný vztah, a do praktických činností jej zapojují přibližně jednou za čtvrt roku. Výběr námětů, které učitelé v tomto předmětu realizují, byl různorodý, mezi nejčastěji zvolené téma však patřily Vánoce, Velikonoce, Mikuláš a Advent. Naopak za problematicky realizovatelné zvyky a tradice dotazovaní respondenti uvedli Letnice, Svátek božího těla, Dušičky, Pálení čarodějnic a Dožínky. V závěru dotazníkového šetření ohodnotili vyučující svůj vztah k praktickým činnostem a podle výsledků ho považují za velmi dobrý. Kromě daného námětu

zasazeného do technické výchovy, vyučující navštěvují s žáky také řadu míst, zabývající se lidovou tvorbou, ať už přímo ve Valašských Kloboukách, tak i v jeho blízkém či vzdálenějším okolí.

Z dotazníkového šetření určeného pro žáky jsme zjistili, že se žáci nejčastěji setkávají s tématem lidových tradic a zvyků v rodině, ve které zároveň téměř všichni z dotazovaných respondentů dodržují některé lidové obyčeje, např. Vánoce, Velikonoce či Mikuláše. Stejně jako učitele, i žáky dané téma zajímá a mezi nejoblíbenější zvyky a tradice se opět zařadili Vánoce a Mikuláš, neboť jsou to svátky, které jsou spjaty s nadílkou a rodinnou pohodou. V rámci technické výchovy se žáci setkávají s daným tématem přibližně jednou za dva měsíce a mezi nejčastěji využívané náměty podle jejich názoru patří Mikuláš, Vánoce, Advent a Velikonoce, což se shoduje i s názory učitelů. Mezi místa, jež žáci se školou navštěvují a která se zabývají lidovou tvorbou, byla označena např. Kosenka ve Valašských Kloboukách, pohyblivý betlém v Horním Lidči či skanzenové město v Rožnově pod Radhoštěm. Celkové vědomosti žáků se jeví dle výsledků jako velmi dobré, jediným problémovým zvykem byly již téměř zapomenuté Ometačky, které se vázali k Silvestru. Svůj vztah k praktickým činnostem ohodnotili žáci jako velmi dobrý.

9. Závěr

I přesto, že je téma lidových tradic a zvyků obsaženo ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a zároveň je i součástí většiny školských vzdělávacích programů, zajímalo nás, jak často se v současné době tento námět využívá ve výuce praktických činností v okolí Valašskokloboucka a hlavně, jaký k němu mají dnešní učitelé a žáci vztah. Proto hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit pomocí dotazníkového šetření četnost a druhy lidových tradic a zvyků zapojovaných do výchovně-vzdělávacího procesu v rámci technické výchovy.

Teoretickou část jsme pojali jako shromáždění informací o regionu Valašskokloboucka, o jednotlivých lidových obyčejích, které zde náleží a námětech, které bychom mohli s žáky v praktických činnostech využít. Dále jsme se zabývali zařazením daného tématu zasazeného v technické výchově do RVP ZV, celkovou charakteristikou pracovní a technické výchovy a jejich vlivem na vývoj žáka mladšího školního věku. V empirické části byly vytvořeny dva dotazníky, pro učitele a žáky s cílem zjistit jejich vztah k lidovým zvykům a tradicím a také zapojování tohoto tématu do praktických činností na 1. stupni ZŠ.

Z realizovaného dotazníkového šetření je patrné, že i přes dnešní moderní dobu a mnoho různých, zajímavých témat, které můžeme v praktických činnostech uplatnit, patří lidové zvyky a tradice mezi námět, který je pro učitele i žáky stále zajímavým a který je v technické výchově hojně využíván. Zároveň se i spousta dotazovaných respondentů tomuto tématu věnuje, ať už vlastním dodržováním lidových obyčejů, tak i účastí v různých folklorních souborech nebo navštěvováním různých míst zabývajících se touto problematikou.

Ať tak či onak, je zřejmé, že tento námět pořád zaujímá v našich životech nezastupitelné místo, které je však potřeba neustále oživovat a pracovat s ním, aby nedošlo k jeho zapomnění. A k tomu by nám mělo pomáhat nejen samotné učení o lidových obyčejích, ale i vytváření různých výrobků s lidovou tematikou v rámci pracovních činností. Na nás učitelích proto je, abychom toto téma dokázali žákům co nejlépe a nejzajímavěji předat, využili přitom různorodé pomůcky a materiály a zvolili si rozmanité metody a formy práce, které budou rozvíjet nejen žákovu osobnost, ale také fantazii i tvořivost a vytvoří v jeho povědomí nezapomenutelný pocit.

10. Seznam použité literatury a pramenů

BESTAJOVSKÝ, Martin a Jana POLÁŠKOVÁ. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: podzim*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Laterňa. ISBN 80-251-0415-X.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: Jaro*. Vyd. 2. Brno: Computer Press, 2006, 64 s. ISBN 80-251-0160-6.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: léto*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Tradice, zvyky, obyčeje. ISBN 80-251-0315-3.

BESTAJOVSKÝ, Martin. *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce: zima*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 64 s. Tradice, zvyky, obyčeje. ISBN 80-251-0476-1.

BLAHUTKOVÁ, Marie. *Psychomotorika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 92 s. ISBN 978-80-210-3067-1.

ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 272 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. ISBN 14-255-83.

DAMBORSKÁ, Marie, Věra BOKOROVÁ, Jiřina HÁJKOVÁ a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychologie a základy výchovy: Učebnice pro střední zdravotnické školy, obor dětských sester*. 1. Praha: Avicentrum, 1978. ISBN 08-02-78.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. GradaPublishing. ISBN 978-80-247-1369-4.

JELÍNEK, Karel. *Lidové pranostiky, přísloví a zvyky*. Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. 2004. cit.d. str. 6.

JOBÁNKOVÁ, Marta. *Vybrané problémy psychologie zdravotnické činnosti*. 2., upr. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992, 215 s. Učební texty (Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví). ISBN 80-7013-127-6.

KOVÁŘŮ, Věra. *Lidový kroj na Valašsku*. 1. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské folklorní sdružení, 2008.

KUSÁK, Pavel (ed.), 2005. *Psychologické otázky výchovy, vzdělávání a poradenství: sborník příspěvků [z konference]*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1228-4.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina a Jana POLÁŠKOVÁ. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2004, 339 s. Laterňa. ISBN 80-710-6525-0.

LISÁ, Lidka a Marie KŇOURKOVÁ. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. Praha: Avicentrum, 1986. ISBN 08-084-86.

MALÍKOVÁ, Emílie a Jana POLÁŠKOVÁ. *Lidové tradice Slavičína v podání pamětníků: (národopisné zlomky o Slavičíně a okolí)*. 1. vyd. Zlín: Knihovna Františka Bartoše, 2001, 44 s. Laterňa. ISBN 80-238-7918-9.

NEKUDA, Vladimír (ed.). *Zlínsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1995. Vlastivěda moravská. ISBN 80-85048-57-4.

NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika primární školy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 254 s. ISBN 80-244-1236-5.

ODEHNAL, Petr. *Z příběhů města Valašské Klobouky*. Vyd. 1. Valašské Klobouky: Město Valašské Klobouky, 2005, 94 s. ISBN 80-239-5802-x.

OPATŘIL, Stanislav. *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy: celost. vysokošk. učebnice*. 1. vyd. Praha: SPN, 1985. 206 s. Učebnice pro vys. školy.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: Paseka, 2003, 28 sv. ISBN 80-7203-007-8.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Polička: Argo, 2002, 902, xvi s., [20] s. obr. příl. ISBN 80-7203-007-8.

PEŘINKA, František Václav. *Vlastivěda Moravská, okres Valašskoklobouký*. 2. Valašské Klobouky: Pavel Bureš, 2005.

PETRÁKOVÁ, Blanka. Lidový oděv Valašskokloboucka. *Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka*. Valašské Klobouky: Městské muzeum a Muzejní společnost, 2013, XIV.(I.), 57-68.

RŮŽIČKA, Oldřich. Největší kniha nápadů II.: pro děti od 6 do 12 let. Vyd. 1. Brno: CP Books, 2000, 2 sv. (255, 255 s.). ISBN 80-251-0735-3.

SUŠILOVÁ, Libuše a František FOJTÍK. Sobotěnka: vánoční zvyky a vaření u moravské stařenky. Vyd. 1. Valašské Klobouky: Muzejní společnost ve Valašských Kloboukách ve spolupráci s Městským muzeem Valašské Klobouky, 2012, 119 s. Laterňa. ISBN 978-80-905408-0-4.

SUŠILOVÁ, Libuše a Jana POLÁŠKOVÁ. *Klobucký rok: starobylé zvyky a obyčeje celého roku ve Valašských Kloboukách*. Vyd. v knižní a souhrnné podobě 1. Valašské Klobouky: Muzejní společnost ve Valašských Kloboukách ve spolupráci s Městským muzeem, 2010, 63 s. Laterňa. ISBN 978-80-254-8527-9.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar a František FOJTÍK. Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1989, 253 s. Laterňa. ISBN 978-80-7346-096-9.

ŠULEŘ, Oldřich a František FOJTÍK. Je to chůze po kotárech!: povídání o valašském folklóru a lid. kultuře na Valašsku. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1989, 191 s. Laterňa. ISBN 80-702-1009-5.

TOMEŠ, Josef. *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. 2. Strážnice: Ústav lidového umění, 1972.

TOUFAR, Pavel. Vánoce na Moravě: vánoční zvyky a vaření u moravské stařenky. Vyd. 1. Třebíč: Akcent, 2010, 140 s. ISBN 978-80-7268-790-9.

URBANOVÁ, Svatava. *Valašsko: historie a kultura*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě (Centrum pro hospodářské a sociální dějiny a Ústav pro regionální studia), 2014, 591 s. ISBN 978-80-7464-499-3.

VÁCLAVÍK, Antonín. Jarní obyčeje na Valašsku. HRABALOVÁ, Olga, Richard JEŘÁBEK, Václav FROLEC, et al. *Lidová kultura východní Moravy: Studie krajského vlastivědného ústavu v Gottwaldově*. 1. Gottwaldov: Krajské nakladatelství, 1960.

VÁCLAVÍK, Antonín. Textil v lidové tvorbě: Textile folk art : lidové umělecké textilie v Čechách a na Moravě. 2., dopl. vyd. Luhačovice: Irena Voštová ve spolupráci s nakl. Atelier IM, 2009, 383 s. ISBN 978-80-85948-71-4.

VÁCLAVÍK, Antonín. Výroční obyčeje a lidové umění. 2., upr. vyd. Luhačovice: Irena Voštová ve spolupráci s nakl. Atelier IM, 2010, 684 s. ISBN 978-80-85948-74-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

Vlastivědné kapitoly z Valašskoklobucka: Materiály k etnografii, folkloristice a dělnickému hnutí jižního Valašska. Valašské Klobouky: Městské muzeum, 1964, (1964/I).

ZEMEK, Metoděj. *Historický místopis Valašskoklobucka 1848-1960*. 1. Olomouc: rektorát University Palackého v Olomouci, 1976, 211 s.

Internetové zdroje:

BALKO, Jana. Psychomotorické a pohybové dovednosti žáků na 1. stupni ZŠ a jejich rozvoj pomocí práce s textilem [online]. Plzeň, 2014 [cit. 2016-02-10]. Diplomová práce, Vedoucí práce Doc. PaedDr. Jarmila Honzíková, Ph.D. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/6mzkby/>>

Didaktika technických prací na primární škole. *Eamos.pf.jcu.cz* [online]. České Budějovice, 2003 [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: <http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kat_tech/externi/roucova/didaktika_tech_praci_na_prim_skole.pdf>

Jižní Valašsko: Sdružení obcí mikroregionu Jižní Valašsko [online]. Valašské Klobouky, 2015 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://jizni-valassko.webnode.cz/products/valasske-klobouky/>

MACEČKOVÁ, Jana. Psychomotorické hry: Metodické materiály. In: *Centrum celoživotního vzdělávání: Zařízení pro DVPP Pardubického kraje* [online]. Pardubice: Školský portál, 2012 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <<http://ccvpardubice.cz/downloads>>

Mladší školní věk. *Střední zdravotnická a vyšší odborná škola zdravotnická Mladá Boleslav* [online]. Mladá Boleslav: Monika Řezáčová, 2009 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <http://www.szsmb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Mlad%C5%A1%C3%AD_%C5%A1k_oln%C3%AD_v%C4%9Bk.pdf>

POKORNÁ, Hana. *Využití lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole*. [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2016-01-05]. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/72majv/111605-827433873.pdf>>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2016-01-05]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>

Slepá mapa ČR. *Slepá mapa krajů ČR* [online]. Valašské Klobouky, 2006 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <<http://www.mapaceskerekrepubliky.cz/slepa-mapa-cr>>

Sv.Lucie. *Děti víra* [online]. Praha: Redakční systém WebRedakce, 2016 [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <<http://deti.vira.cz/kalendar/advent/sv-lucie/>>

ŠKVOROVÁ, Jana. *Čtyři pilíře výchovy vzdělávání*. [online]. České Budějovice, 2011. [cit. 2016-01-13]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Vedoucí práce PhDr. Marta Franclová Dostupné z: <<http://theses.cz/id/th8yjg/BP1.pdf>>

Valašské Klobouky. *Profil města Valašské Klobouky* [online]. Valašské Klobouky, 2010 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.valasskeklobouky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=17631&id_dokumenty=445735>

VĚTROVÁ, Dana. *Lidové zvyky a tradice v technické výchově v mateřské škole* [online]. Olomouc, 2015 [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/t5kw5w/Bakalska_prace_3_1_1.pdf>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2015, Datum poslední revize 26. 04. 2015, 15:04 UTC, [citováno 3. 02. 2016]

Dostupné z: <<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pr%C3%A1ce&oldid=12540705>>

11. Seznam příloh

Dotazník pro učitele (příloha 1)

Dotazník pro žáky (příloha 2)

PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník pro učitele

Dobrý den,

Jmenuji se Jana Běhunčíková a studuji Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ráda bych Vás požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který slouží pro pedagogický výzkum mé diplomové práce na téma Lidové zvyky a tradice Valašskokloboucka ve výuce praktických činností na 1. stupni ZŠ. Dotazník je určen učitelům/učitelkám 1. stupně v okolí Valašskokloboucka.

Odpovědi jsou anonymní.

Předem děkuji za vyplnění a za čas, který nad tímto dotazníkem strávíte.

Pokyny k vyplnění:

U otázek s výběrem z více možností zakroužkujte jen jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

1. Jste

- a) muž
- b) žena

2. Věk

- a) 25 - 35 let
- b) 36 - 45 let
- c) 46 - 55 let
- d) 55 a více

3. Dosažené vzdělání

- a) SŠ
- b) VŠ - Bc.
- c) VŠ – Mgr.

4. Délka vaší praxe

Uveďte.....

5. Zajímá Vás téma lidových zvyků a tradic?

- a) velmi mě zajímá (*aktivně se zajímám o toto téma, často se podílím na jejich tvorbě sám/ sama či s žáky ve škole*)
- b) zajímá mě (*rád navštěvuji muzea aj., mám k nim vřelý vztah*)
- c) není mi cizí (*mám k nim kladný vztah*)
- d) okrajově (*příležitostně se o ně zajímám*)
- e) nezajímá mě (*nevyhledávám toto téma*)

6. Jak hodnotíte své znalosti v této problematice? (ohodnoťte)

- a) výborné (*ovládám a znám všechny místní zvyky a tradice*)
- b) velmi dobré (*znám většinu známých i méně známých zvyků a tradic*)
- c) dobré (*znám všechny hlavní a okrajově i méně známé zvyky a tradice*)
- e) dostačující (*znám pouze hlavní, např. vánoční, velikonoční zvyky a tradice*)
- f) žádné (*nezajímám se*)

7. Je Vám blízké téma lidových zvyků a tradic Valašskokloboucka?

- a) velmi blízké
- b) blízké
- c) spíše ano
- d) spíše ne
- e) není mi blízké

8. Které lidové zvyky nebo tradice máte specificky spjaté s tímto krajem? (Uveďte konkrétní příklady zvyků a tradic)

Vypište.....
.....

9. Chtěla byste své znalosti o lidových zvycích a tradicích rozšířit?

V jaké oblasti?

- a) ANO

Vypište

oblasti.....
.....

- b) NE

10. Jaký zájem podle Vás mají žáci o toto téma?

- a) velký (*jsou nadšení, baví je to*)
- b) dobrý (*mají k nim kladný vztah*)
- c) částečný (*nezajímají se o ně, ale občas je něco zaujme*)
- d) okrajový (*výjimečně je něco zaujme, dávají přednost jiným tématům*)
- e) nezajímá je to (*nejeví zájem, staví se k tématu spíše negativně*)

11. Navštěvujete s žáky místa, která se pojí s lidovými zvyky a tradicemi? Pokud ano, uveďte jaké.

- a) ANO

Uveďte.....
.....

- b) NE

12. Jak často využíváte téma lidové zvyky a tradice v praktických činnostech na 1. stupni ZŠ?

- a) měsíčně
- b) čtvrtletně
- c) půlročně
- d) ročně
- e) jiná možnost -
uveďte.....

13. Do kterého předmětu je podle Vás nejhodnější zařadit téma lidových zvyků a tradic?

- a) český jazyk
- b) matematika
- c) vlastivěda
- d) tělesná výchova
- e) prvouka
- f) výtvarná výchova
- g) hudební výchova
- h) praktické činnosti
- i) jiné:.....

14. Které informační zdroje nejčastěji využíváte pro práci s tématem lidových tradic a zvyků v hodinách praktických činností?

- a) Knihy
- b) Časopisy
- c) Internet
- d) Kroniky a lokální zdroje
- e) Mediální prostředky (TV, rádio)
- f) Jiné - vypište.....

15. Vyberte, které lidové zvyky a tradice realizujete v praktických činnostech nejčastěji? (můžete vybrat více možností)

- a) Mikuláš
- b) Dušičky
- c) Svátek božího těla
- d) Letnice
- e) Advent
- f) Vánoce
- g) Sv. Lucie
- h) Tři králové
- i) Dožínky
- j) Masopust
- k) Pálení čarodějnic
- l) Velikonoce
- m) Jiné (dopište).....

**16. Které lidové zvyky a tradice považujete za problematicky realizovatelné?
A proč?**

Vypište.....
.....

17. Jak byste hodnotil/a svůj vztah k praktickým činnostem?

- a) výborný
- b) dobrý
- c) neutrální
- d) spíše negativní
- e) negativní

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Jana Běhunčíková

Příloha 2: Dotazník pro žáky

Dobrý den,

Jmenuji se Jana Běhunčíková a studuji Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ráda bych Vás požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který slouží pro pedagogický výzkum mé diplomové práce na téma Lidové zvyky a tradice Valašskokloboucka ve výuce praktických činností na 1. stupni ZŠ. Dotazník je určen žákům 1. stupně v okolí Valašskokloboucka.

Odpovědi jsou anonymní.

Předem děkuji za vyplnění a za čas, který nad tímto dotazníkem strávíte.

Pokyny k vyplnění:

U otázek s výběrem z více možností zakroužkujte jen jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

1. Jsem

- a) dívka
- b) chlapec

2. Navštěvuji

- a) 4. ročník
- b) 5. ročník

3. Kde se nejčastěji setkáváš s tématem lidových zvyků a tradic?

- a) ve škole
- b) v rodině
- c) v zájmovém kroužku
- d) mezi kamarády
- e) jiné – Uveďte.....

4. Jak často se setkáváš s tématem lidových zvyků a tradic ve výuce praktických činností?

- a) velmi často (vícekrát do měsíce)
- b) často (každý měsíc)
- c) někdy (jednou za tři měsíce)
- d) skoro vůbec (jednou za půl roku/jednou za rok)
- e) nikdy

5. Zajímáš se o lidové zvyky a tradice tvého kraje?

- a) ano (hlavně ve škole, toto téma mě zajímá a dozvídám se nové informace, případně si jej sám/a vyhledávám, navštěvuji místa s touto tematikou)
- b) spíše ano (některé zvyky jsou zajímavé, občas se něco nového dozvím nebo si přečtu, případně navštívím místa s touto tematikou)
- c) spíše ne (toto téma mi není příliš blízké, zajímám se o něj pouze okrajově, příležitostně)
- d) ne (nezajímá mě)

6. Dodržujete v rodině lidové zvyky a tradice? Pokud ano uveďte jaké.

a) ANO

Uveďte.....
.....

b) NE

7.)Vyberte, které lidové zvyky a tradice realizujete v ZŠ nejčastěji? (můžete vybrat více možností)

- a) Mikuláš
- b) Dušičky
- c) Svátek božího těla
- d)Letnice
- e) Advent
- f) Vánoce
- g) Sv. Lucie
- h) Tři králové
- i) Dožínky
- j) Masopust
- k) Pálení čarodějnic
- l) Velikonoce
- m) Jiné (dopíšte).....

8. Které lidové zvyky a tradice máte nejraději?(můžeš vybrat více možností)

A proč?

a) Mikuláš – uveď důvod.....
.....

b) Dušičky – uveď důvod
.....

c) Advent – uveď důvod.....
.....

d) Vánoce – uveď důvod
.....

e) Tři králové – uveď důvod
.....

f) Masopust – uveď důvod

g) Velikonoce – uveď důvod

h) jiné (dopiš a uveď důvod).....

9. Navštívujete se školou místa, která se zabývají lidovými zvyky a tradicemi? Pokud ano, uveďte jaké?

a) ANO
Uveďte.....

b) NE

10. Přiřaďte k určitému období v roce typický zvyk či tradici spjatou s tímto krajem:

(Návštěva hřbitova, Lití olova, obchůzky Lucek, Výroba věnců, Zdobení vajíček, Průvod masek, Ometačky, Trhání třešňových větvíček, Pečená husa)

- a) Vánoce _____
- b) Velikonoce _____
- c) Sv. Lucie _____
- d) Dušičky _____
- e) Advent _____
- f) Sv. Martin _____
- g) Masopust _____
- h) Sv. Barbora _____
- i) Silvestr _____

11. Který lidový zvyk či tradici máš spojenou s naším krajem?

Vypiš.....

12. Jaký vztah máš k praktickým činnostem?

- a) velmi dobrý (vždy se těším, rád/a pracuji s různými materiály, rád/a vytvářím různé výrobky, koláže aj.)
- b) pozitivní (příjemné rozptýlení, nevadí mi)
- c) neutrální (beru to jakou součást vyučování)
- d) negativní (ne baví mě to, beru to jako ztrátu času)

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Jana Běhunčíková

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Běhunčíková
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Pavlína Částková Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Lidové zvyky a tradice Valašskokloboucka a jejich využití ve výuce pracovních činností na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Folk customs and traditions Valašskokloboucka and their usage in education of working activities on the first grade of primary school
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na využití námětu lidových zvyků a tradic ve výuce pracovních činností na 1. stupni ZŠ v okolí Valašskokloboucka. Pojednává o historii daného regionu a lidových obyčejích, které k němu náleží. Dále pak zařazení tématu v rámci pracovních činností do RVP ZV a samotný vliv tohoto vyučovacího předmětu na vývoj žáka mladšího školního věku. Empirická část je založena na dotazníkovém šetření, které mapuje využití daného tématu v hodinách pracovních činností jak z pohledu učitelů, tak i z pohledu žáků.
Klíčová slova:	Lidový zvyk, lidová tradice, Valašskokloboucko, učitel, žák, technická výchova,
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on using the theme of folk customs and traditions in teaching work activities on the first primary school in the area Valašskokloboucka. It discusses the history of this region and folk customs which to it belongs. Additionally the inclusion of the topic in the framework of working activities in the RVP ZV and the actual influence of this teaching subject for the development of a child under school age. The empirical part is based on an opinion survey that maps the usage of the topic in the hours of work activities from the perspective of teachers, as well as from the perspective of pupils.
Klíčová slova v angličtině:	Folk custom, folk tradition, Valašskokloboucko, teacher, pupil, technical education
Přílohy vázané v práci:	Dotazník pro učitele, dotazník pro žáky
Rozsah práce:	130 stran
Jazyk práce:	český

